KENTLEŞME VE SUÇ OLGUSUNUN TÜRKİYE'DEKİ GELİŞİMİ

Gözde Hande Saykal
191145101

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Programı
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi İnayet Burcu Akyürek

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Mart, 2022

KENTLEŞME VE SUÇ OLGUSUNUN TÜRKİYE'DEKİ GELİŞİMİ

Gözde Hande Saykal
191145101
Orcid: 0000-0002-3151-9011

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Programı
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi İnayet Burcu Akyürek

İstanbul
T.C. Maltepe Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Mart, 2022

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli *"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"* ile bildirilen 6689 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI

Bu belge, Yükseköğretim Kurulu tarafından 19.01.2021 tarihli *"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"* ile bildirilen 6689 Sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu kapsamında gizlenmiştir.

ÖZ

KENTLEŞME VE SUÇ OLGUSUNUN TÜRKİYE'DEKİ GELİŞİMİ

Gözde Hande Saykal
Yüksek Lisans Tezi
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Programı
Danışman: Dr. Öğr. Üyesi İnayet Burcu Akyürek
Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, 2022

Bu çalışmada, dünya genelinde varlığını sürdüren küreselleşme kavramının göç ile birlikte hızlı kentleşmeyi doğurmasının yoksulluğu ve beraberinde getirdiği suç olgusuna karşı Türkiye'de suçun önlenmesi ve kent güvenliğinin sağlanması için ne gibi önlemlerin alınabildiği ve bu alınan önlemlere ek olarak neler yapılabileceği sorusuna yanıt bulmak hedeflenmiştir.

Buna yönelik olarak ilk bölümde modernleşme, küreselleşme, kentleşme kavramlarının ulus-devlet, kır-kent ikiliği üzerine etkilerinin, kent kavramına karşı yaklaşımların ve kentleşmenin nedenlerinin neler olduğu aranmıştır. Kentleşmenin sonuçları olarak görülen yoksulluk kavramına, yoksullukla mücadelede uluslararası alanda geliştirilen politikalara, yoksulluğun göç ile birlikte kentlere taşınması ile kentlerde oluşan suç olgusunun kent güvenliğine etkilerine ikinci bölümde yer verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde Türkiye'deki yoksulluğun gelişiminin göç hareketinin plansız ve düzensizliği ile köyden kente taşınma süreci, Türkiye'nin kentleşmenin yükünü kaldıracak ekonomik güce sahip olamadığı, gelir adaletsizliği ve imkanların yetersizliğinin bireylerin daha da hırçınlaşmasına ve saldırganlaşıp suça eğilimli olmalarına neden olduğu ve Türkiye'nin bu durumlar karşısında kent güvenliğini sağlamak için uyguladığı program ve projeler yer almaktadır.

Tüm bunlara yönelik olarak çalışmanın araştırma sorusu, "Kentleşmenin hızlı ve plansız bir şekilde gerçekleşmesi ile yoksulluğun kentlere taşındığı bir durumda suç olgusunun yeni bir boyuta taşınarak Türkiye'ye olumlu-olumsuz etkisi hakkında ne gibi değerlendirmeler yapılabilir ve nasıl önlemler alınabilir?" olarak belirlenmiştir. Zira kentleşmenin suça kattığı yeni boyuttan dolayı Türkiye'nin geliştirdiği stratejik yöntem ve uygulamalar ileride karşılaşılabilecek yeni suç türleriyle ilgili geliştirilmesi gereken politikalar konusunda önemli bir kılavuz olacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kentleşme, Küreselleşme, Yoksulluk, Suç, Güvenlik.

ABSTRACT

DEVELOPMENT OF URBANİZATİON AND CRİME PHENOMENON IN TURKEY

Gözde Hande Saykal
Master's Thesis
Department of Political Science and International Relations
Political Science and International Relations Programme
Thesis Advisor: Dr. Öğr. Üyesi İnayet Burcu Akyürek
Maltepe University, Graduate School, 2022

This study aims to find an answer to the question of what kind of measures are taken in order to prevent crime and ensure urban security in Turkey against the poverty and crime brought by the rapid urbanization and migration, and what can be done in addition to these measures.

In the first part, the effects of the concepts like modernization, globalization, urbanization on the nationstate and rural-urban duality; the understanding of "the city" and the causes of urbanization have been sought. The concept of poverty, which is seen as a result of urbanization, the policies developed in the international arena to fight against poverty, the effects of the poverty coming together with migration to the cities and the effects of crime in the cities on urban security are given in the second part.

In the third part of the study, it is stated that the development of poverty in Turkey, the unplanned and irregular migration movement and the process of moving from the village to the city, income injustice and lack of opportunities cause individuals to become even more irritable and aggressive and prone to crime. The programs and projects implemented by Turkey to ensure urban safety in the face of these situations are included.

For all these, the research question of the study has been determined as follows: "What kind of evaluations can be made about the positive and negative effects of rapid and unplanned urbanization, the transfer of poverty to the cities, and the transfer of crime to a new dimension, and what measures can be taken against them?" Because of the new dimension that urbanization has added to crime, the strategic methods and practices developed by Turkey will be an important guide for the policies to be developed regarding new types of crime that may be encountered in the future.

Keywords: Urbanization, Globalization, Poverty, Crime, Security.

TEŞEKKÜR

Eğitim hakkındaki bilgileri ile beni aydınlatan ve kendisini rol model almamı sağlayarak Yüksek Lisans yapmamdaki teşvik ve fikirleri için değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi İhsan GÜLAY'a; çalışma sürecimde hiçbir yardımını esirgemeyen, verdiği öneriler ile tezimin zenginleşmesine katkıda bulunan değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi İnayet Burcu AKYÜREK'e; her daim desteğini yanımda hissettiren arkadaşım Kenan KALYONCUOĞLU'na; bugünlere gelmemdeki emeklerinden dolayı anne-babama, Penpe anneanneme, varlığıyla hayatıma renk katan eşim Serkan ve oğlum Hakan SAYKAL'a teşekkür ederim.

Gözde Hande Saykal

Mart, 2022

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI ii

ETİK İLKE VE KURALLARA UYUM BEYANI iii

ÖZ iv

ABSTRACT v

TEŞEKKÜR vi

İÇİNDEKİLER vii

TABLOLAR LİSTESİ x

KISALTMALAR xi

ÖZGEÇMİŞ xii

BÖLÜM 1.GİRİŞ 1

BÖLÜM 2. MODERNLEŞME, KÜRESELLEŞME, KENT VE KENTLEŞME 4

2.1 Modernleşme ve Kentleşme İlişkisi 4

2.2 Küreselleşme ve Küreselleşmenin Kentler Üzerindeki Etkisi 7

2.3 Küreselleşmenin Ulus-Devlet Üzerindeki Etkisi, Ulus-Devletin Kentleşmesi ve Toplumsal Meseleler 11

2.3.1 Kır ve Kent İkiliği 15

2.3.2 Sekülerleşme ve Dinsellik Gerilimi 16

2.3.3 Ulusal Kimlik ve Etnisite Tartışmaları 19

2.4 Kent Kavramı ve Kentleşme 22

2.4.1 Kent Kavramı 22

2.4.1.1 Ekonomik Yaklaşım 25

2.4.1.2 Toplumbilim Yaklaşımı 25

2.5 Kent Kavramının Tarihsel Süreçte Gelişimi ve Kentlileşme Süreci 29

2.6. Kentleşmenin Nedenleri ve Sorunları 32
2.6.1 Ekonomik Nedenler 32
2.6.2 Siyasi Nedenler 33
2.6.3 Sosyo-Kültürel Nedenler 33
2.7 Kentleşmenin Sonuçları 34
2.7.1 Yoksulluk 34
2.7.2 Göç 35

BÖLÜM 3. YOKSULLUK, SUÇ OLGUSU VE KENT GÜVENLİĞİ 37
3.1 Yoksulluk 37
3.1.1 Yoksulluğun Tanımı ve Türleri 37
3.2 Yoksulluğun Nedenleri 42
3.3 Yoksullukla Mücadelede Uluslararası Alanda Geliştirilen Politikalar 45
3.3.1 Sağlık 46
3.3.2 Beslenme 48
3.3.3 Eğitim 49
3.4 Kent Güvenliğinde Suç Olgusu 51
3.4.1 Suç ve Kentsel Suç 53
3.4.1.1 Literatürdeki Suç Türleri 53
3.4.1.2 Kentsel Suç 54
3.5 Kentleşmede Suç Olgusu ve Göç 57
3.5.1 Risk Algısı 60
3.5.2 Suç Korkusu 61
3.6 Güvenlik 63
3.6.1 Kentsel Güvenlik Kavramının Tanımlanması 64
3.6.2 Kent Güvenliği 65
3.6.3 Kentlerin Güvensizleşmesi ve Kent Güvenliği İhtiyacının Temel Nedenleri 67
3.6.4 Avrupa Kentsel Şartına Göre Güvenli Kent Kavramı 69

BÖLÜM 4. TÜRKİYE'DE SUÇ OLGUSU, KENTLEŞMENİN SUÇA ETKİSİ, YOKSULLUĞUN GELİŞİMİ VE KENT GÜVENLİĞİ İÇİN ALINAN ÖNLEMLER 71

4.1 Küresel Yoksulluk ve Türkiye'de Yoksulluğun Gelişimi 71
4.2 Türkiye'de Suç Olgusu ve Kentleşmenin Suça Etkileri 74
4.3 Kentsel Güvenliğin Sağlanması ve Suç Olgusunun Engellenmesi İçin Alınan Önlemler, Yapılanmalar ve İdare Amirlerinin Görevleri 77
4.4 Kentlerde İşlenen Suçların Önlenmesine Yönelik Uygulamalar 81
4.4.1 Toplum Destekli Polis (TDP) 82
4.4.2 Problem Odaklı Polislik Yaklaşımı (POP-SARA) 83
4.4.3 COMPSTAT (İstatistikleri Karşılaştırma Programı) 84
4.4.4 Kent Güvenliği Yönetim Sistemi (MOBESE) 85

BÖLÜM 5. SONUÇ 86

KAYNAKÇA 89

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Dünya'da en çok kazanan yüzde 10'luk dilimin ulusal gelirden tek başına aldığı pay (2016) 43

Tablo 2. Gelişmişlik Seviyelerine Göre Ülkelerdeki Bebek Ölüm Oranları (%) 47

KISALTMALAR

ABD : Amerika Birleşik Devletleri

BM : Birleşmiş Milletler

BMKP : Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

CCTV : Closed Circuit Television

COMPSTAT : Compare Statistics

KGYS : Kent Güvenlik Yönetim Sistemi

MOBESE : Mobil Elektronik Sistem Entegrasyonu

MÖ : Milattan Önce

POP-SARA : Problem Odaklı Polislik- Scanning Analysis Response and Assesment

PVSK : Polis Vazife ve Salahiyatları Kanunu

STK : Sivil Toplum Kuruluşu

TCK : Türk Ceza Kanunu

TDK : Türk Dil Kurumu

TDP : Toplum Destekli Polislik

UNDP : United Nations Development Programme

UNESCO : United Nations Educational Scientific and Cultural organization

UNICEF : United Nations İnternational Children's Emergency Fund

WHO : World Health Organization

ÖZGEÇMİŞ

Gözde Hande SAYKAL

Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Eğitim

Derece	*Yıl*	*Üniversite, Enstitü, Anabilim/Anasanat Dalı*
Y.Ls.	2022	Maltepe Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı
Ls.	2015	Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi Okul Öncesi Öğretmenliği Anabilim Dalı
Lise	2011	Yüksel İlhan Alanyalı Anadolu Öğretmen Lisesi

BÖLÜM 1. GİRİŞ

16. yy dan beri gelen modernleşme kavramının küreselleşme ile birlikte son 30 yılda ekonomik anlamdaki etkisinin yanı sıra teknolojik, siyasi, sosyo-kültürel alanlara da etkisini yansıtarak ulus devlet fikrinin yerini yerel ve bölgesel yönetimlerin öneminin artması fikrine bırakmasına ortam hazırlamıştır. Bu durum uluslararası sınırların ortadan kalktığı, ulus devletin öneminin azaldığı ya da niteliğinin değiştiği, yerelleşmenin daha fazla ön plana çıktığı, gelenekselliğin önemini yitirdiği bir süreç yaşanmasına zemin hazırlamıştır.

Sanayi devrimi sonrasında tarımsal faaliyetlerde teknolojinin kullanılması ile işgücüne ihtiyaç duyulmaması, kentlerde üretim hızının artması, sağlık, iş, eğitim vb. olanakların kırsala göre daha iyi olması kentleri cazibe merkezine dönüştürmüştür. Bu durum yoksulluk ve göç kavramlarının birbirlerinin neden ve sonucu olduğunu ortaya koyarak kent güvenliğini nasıl etkilediğini göstermektedir. Her türlü imkanın yetersiz olduğu kırsal toplumdaki bireylerin yoksulluğu, kentlere olan göçü hızlandırmıştır. Kentlerdeki hızlı nüfus artışı sonucunda yaşanan işsizlik, barınma, yeterli sağlık hizmeti alamama, alt yapı eksikliği, köyden kente göç eden bireyin kentlerin yanında gecekondulaşmaları köyden gelenlerin hayal kırıklığına uğrayarak kent hayatından umduklarını bulamamalarına, toplum tarafından ötekileştirilmelerine, kentlilerle çatışma yaşamalarına, suça eğilimli bireylere dönüşmelerine neden olmuştur.

Kentleşme ve kentlileşme süreci bireylerde yabancılaşma, aidiyet hissinin kaybolması ve kuralların dışına itilmesi gibi sonuçlar doğurmuştur. Aynı zamanda kentleşmenin bu denli hızlı ve plansız olması tüm bireylerde suça maruz kalma korkusunu zamanla risk algısına ve suç korkusuna dönüştürmüştür.

Kentleşme sürecine hazırlıksız giren ülkelerde kentsel bir hak olarak kabul edilen kent güvenliğinin mülki idare amir ve kolluk güçleri tarafından yeterince sağlanamayışı suç olgusunun yeniden araştırılmasını gerekli kılmıştır. Suç olgusunun kentleşme ile birlikte şekil değiştirmesi, kentlerin güvensiz mekânlara dönüşmesine ve suçun birçok ülkede giderek toplumsal bir sorun haline gelmesine neden olmuştur.

Kentleşme sürecinde uyum sorunları nedeniyle suça itilen bireyler ve suçun artması, kentlerde yaşayan diğer bireyler arasında suça maruz kalma korkusu ve toplumsal güvenliğin azaldığı düşüncesi, bireylerin daha izole bir yaşam seçmesine ve toplumdan uzaklaşmasına, güvenlik hissinin kaybolmasına, yaşam kalitesinin ve standartlarının düşmesine kısacası hayattan kopmalarına neden olmaktadır.

Güvenlikli ve büyük duvarlarla çevrili sitelerde yaşamak zorunda hisseden kentlilerdeki risk algısının mahalle ortamında yaşayanlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Kentlerde uyum sorunu yaşayan bireylerin suça eğilmeleri, kentte yoksulluk yaşayan bireyin elindekinden daha fazlasına sahip olma arzusu ile suç işlemesi, terör eylemi gerçekleştirme planı içerisindeki kişilerin kentlerde daha büyük bir etki yaratacağını düşünerek hareket etmeleri kent güvenliği ihtiyacının doğmasına temel oluşturmaktadır. Bu nedenle kentlerdeki suç oranlarının artış nedeninin iyi tespit edilmesi ve ihtiyaç duyulan önlemlerin alınması gereklidir. Suç oranının ve türlerinin giderek şekil değiştirmesi, alınması gereken güvenlik tedbirlerinin de değiştirilmesini ve yeni politikaların oluşturulmasını zorunlu kılmaktadır. Kent güvenliği konusundaki sorunları azaltmak için toplumsal aidiyet hissi oluşturulmalı, kültürel aktiviteler düzenlenmeli, gelir dağılımı ve her anlamdaki imkanın eşitlenmesine dair uyum stratejileri geliştirilmelidir. Kentsel güvenliğin sağlanmasında alınan tedbirlerin anlık değil uzun vadede ve işlevsel olması gerektiği, tanımlanan güvenlik önlemlerinin tüm bireyler tarafından benimsenmesi ve hayata geçirilmesi, stratejik planlamanın doğru yapılması ve süreçlerin sağlıklı yönetilmesi önem arz etmektedir. Bu önemi gösterir nitelikte olan; 1992 yılında kabul edilmiş 20 maddelik Avrupa Kentsel Şartı'nda kent yönetimi için yol gösterici olma amacı, kentsel güvenlik konusunda şartın ilkelerine ait tüm bileşenlerin aynı anda değerlendirilmesi ve hayata geçirilmesi ile mümkün olacağı anlatılmaktadır.

Türkiye'deki yoksulluğun gelişiminin Sanayi Devrimi ile 1950'lerden sonra artan göç hareketinin plansız ve düzensizliği aynı zamanda beraberinde birçok sorunu da getirmiştir. Türkiye'nin kentleşmenin yükünü kaldıracak ekonomik güce sahip olmaması, piyasaların etkin yönetilememesi, yoksulluğun sadece bireyi değil tüm toplumu hem siyasi hem de ekonomik anlamda etkilediği anlaşılmaktadır. Gelişmiş ülkelerde sanayileşme kentleşmeyi beslerken, ülkemizde sanayileşme hızı kentleşmenin gerisinde kalmıştır. Kentlerin nasıl güvensiz mekânlara dönüştüğü ve bunların ortadan kaldırılması için neler yapılması gerektiği üzerinde gerekli tanımlamalar yapılarak, kentlerin güvensiz

mekânlara dönüşme sürecinde özellikle küreselleşme, kentleşme, yoksulluk, göç, suç olgusu ve güvenlik sorunlarının nelere sebep olduğu örneklendirilerek incelenecektir.

Ülkemizin doğu ve batı bölgeleri arasında eğitim, kültür, sağlık, istihdam, konut, sosyal ve kültürel imkanların varlığı açısından oluşan büyük farklar yaşanan göçler ile kentlerdeki dengesiz yapının oluşmasına, gelir adaletsizliği ve imkanların yetersizliği bireylerin daha da hırçınlaşmasına ve saldırganlaşıp suça eğilimli olmalarına neden olmuştur. Türkiye'de benimsenen adem-i merkeziyetçi yönetim anlayışı ile kentlerde oluşan bu güvensiz ortamın önüne geçebilmek ve de kent güvenliğinin sağlanması amaçlanmıştır. Kamu düzeninin sağlanması için İçişleri Bakanlığı'na bağlı olan Polis teşkilatı belediye yapılanması olan bölgelerde, Jandarma Kolluk gücü ise belediye yapılanması olmayan bölgelerde kullanılmaktadır. Buna ek olarak 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu'na göre özel kolluk ve yardımcı kolluk kuvvetleri de kullanılmaktadır. Türkiye'de kentlerde işlenen suçların önlenmesine yönelik hayata geçirilen TDP, POP-SARA, İstatistik Karşılaştırma Programları ve KGYS (MOBESE) gibi uygulamalar vardır.

Tüm bunlara yönelik olarak çalışmanın araştırma sorusu, "Kentleşmenin hızlı ve plansız bir şekilde gerçekleşmesi ile yoksulluğun kentlere taşındığı bir durumda suç olgusunun yeni bir boyuta taşınarak Türkiye'ye olumlu-olumsuz etkisi hakkında ne gibi değerlendirmeler yapılabilir ve nasıl önlemler alınabilir?" olarak belirlenmiştir. Zira kentleşmenin suça kattığı yeni boyuttan dolayı Türkiye'nin geliştirdiği stratejik yöntem ve uygulamalar ileride karşılaşılabilecek yeni suç türleriyle ilgili geliştirilmesi gereken politikalar konusunda önemli bir kılavuz olacaktır.

BÖLÜM 2. MODERNLEŞME, KÜRESELLEŞME, KENT VE KENTLEŞME

2.1 Modernleşme ve Kentleşme İlişkisi

Modernleşme eski olanı yeni olanla değiştirme, geleneksel olandan daha güncel olana geçme, eski kalıpları kırma ve yeni olana uyum sağlama ya da yeni düşünce sistemini kabul etme olarak kabul edilebilir. Bu kavrama genel olarak Aydınlanma dönemi tasvirlerinde rastlanmaktadır (Akça, 2005: 1-2). Modernleşme kavramı Avrupa'da, Orta çağdan çıkmayı ve Aydınlanma dönemine girişi, sanat, kültür, edebiyat gibi alanlarda Reform ve Rönesans ile birlikte 16.yy'dan 20.yy'a kadar geçen süreci tanımlamaktadır (Görmez, 1997b: 29).

İlk olarak Weber tarafından dönemsel tanımlamalarda kullanılan modernleşme kavramı, iki süreçten oluşmaktadır. Birincisi, "sanayi hamleleriyle, nüfus hareketleriyle, kentleşmeyle yaratılan ve küresel pazarın itici gücüyle desteklenerek genişleyen, "nesnel modernlik", ikincisi ise, sanatsal estetiği anlatmak için kültürel vizyonda ifadesini bulan "modernizm" sürecidir" (Harvey, 1997: 24–33; Şaylan, 2002: 6, Kaypak, 2013: 85). Modernleşmenin başlangıcı genel olarak farklı zamanları içermektedir. Bazı yazarlar 15.yy, bazıları Fransız Devrimini kabul etmektedir (Kortan, 1991; Birol, 2006; Wallerstein, 1979). Ancak çoğunlukla Aydınlanma ile başladığı, Sanayi Devrimi ile ilerlediği ve geliştiği görüşü hâkimdir (Birol, 2006).

Modernleşmenin bir önceki aşaması olan modernite, Feodal dönemde ortaya çıkmış ve Avrupa'da gelişimini 20.yy'a kadar devam ettirmiş, kurumsal ve davranışsal olarak tarihe etki eden bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Giddens'e göre, modernite kısaca sanayileşmiş bir dünyanın yansımasıdır, diğer bir ifade ile sanayileşme modernleşmenin tabanını oluşturmaktadır (Giddens, 2014: 28-29). Modernleşme, toplumsal dönüşümün alt yapısıdır, sanayileşmeyi, endüstrileşmeyi, pazar ekonomisinin oluşumunu, bilimsel verilerin geliştirilmesini, teknoloji alanında yapılan devrimleri ve ulus-devletin yeniden yapılanmasını içerir (Kongar, 2003: 59). Bir önceki toplumda var olanları kabul etmeyerek değiştirmeyi ve yeni olanı kabul etmeyi kapsar. Modernleşmenin oluşması ile yeni bir devlet düzeni, yeni bir ekonomik sistem ve endüstrileşme süreci ve son olarak toplumsal değişim oluşması söz konusu olduğu gibi

aynı zamanda faklı devlet yapılanmaları, faklı kurumlar ve örgütlenmelerinde ortaya çıkması doğaldır (Giddens ve Pierson, 2001: 83).

Modernleşme, Ortaçağ ya da Feodal dönemde yaşanan devrimler sonrasında başlaması ile bu dönemlerdeki toplumsal yapının tamamen karşısında yer almaktadır. Aydınlanma ve entellektüel dönüşüm ile başlayan yeni süreçte insan, inançlar, demokrasi, akıl, bilgi ve endüstri ön plana çıkmıştır. Kaypak'ın (2013: 85-86) görüşüne göre, modernleşmenden önce gelen modernizm kendini üç safhada tanımlamaktadır; Aydınlanma, Rasyonalizm ve Positivizm.

Bu üç sürece ilişkin olarak Kaypak'a göre (2013: 85), modernizm feodaliteyi ve gelenekselliği yok sayarak yerini kapitalist düzene bırakmıştır. Modernite sayesinde kültürel, dini, ideolojik ve coğrafi sınırlar ve mesafeler ortadan kalkmış, insanlar arasında bütünleşme sağlanmıştır. Bilim, sanayi, ortak değerler, ortak yaşam, kültür, sanat, evrensel kavramlar, yaşam hakkı gibi unsurları içeren modernleşme ile birlikte, geleneksel bütünleşik yapının ortadan kalktığı, devletin egemenliğinde, toplumsal sınıflardan oluşan ancak bireyin varlığının yok olduğu bir yapı ortaya çıkmıştır (Görmez, 1997b: 29; Karaduman, 2010: 2889). Değişim sürecinin sürekliliği beraberinde ilerleme süreci içine giren bireyleri doğurmuştur. Kaypak tarafından "İlerleme doktrini" olarak kabul edilen bu süreç *"beraberinde modernleşme, bilimsel bilinç, seküler bakış açısı, araçsal aklın üstünlüğü, olgu-değer farklılaşması, bireyci benlik kavrayışı, sözleşmeye dayalı toplum algılayışı, piyasa güdümlü sanayi ekonomilerinin ortaya çıkışı, bürokratik devlet anlayışı, artan hareketlilik, okuryazarlık ve kentleşme gibi zihinsel ve toplumsal dönüşümleri hem faydalı hem de kaçınılmaz görmüştür"*. Buradan hareketle, modernleşme ile beraber toplumsal bir değişim yaşanmaktadır. Bu değişim, az gelişmiş ülkelerde sanayileşme sürecine giren ülkelerin kendi toplumsal yapılarına uygun olarak değişim geçirmeleri şeklinde olur (Kongar, 2003: 59). Modernlik ve toplumsal dönüşüm ile sanayileşme ve endüstriyel dönüşüm eş zamanlı gelişen kavramlardır. Bunun nedeni sanayileşmenin modernleşmenin tabanını yani alt yapısını oluşturmasıdır (Giddens, 2014: 28-29).

İlerleme doktrinindeki pozitivist bakışa göre, toplumsal modernleşme ya da modernlik kentlerde başlamıştır. Modernleşme ile değişen toplumsal ve kültürel yapı beraberinde dönüştürücü etki yaparak kentlerin de dönüşmesine neden olmuştur.

Bütünleşen kimlikler, ortaya çıkan farklı kentli kimlik yapılanmaları ve kentleşme süreçleri aynı anda farklı kentleşme deneyimlerinin de yaşanmasına neden olmuştur. Sanayileşme ile birlikte kentler gelişme sürecine girmiştir. Kentleşme ve sanayileşmenin birbirlerinin neden-sonuç bağlamı olduğu kabul edilmektedir. Yani biri diğerinin nedeni ya da sonucudur (Giddens, 2000: 100). Buna dayanarak şunu ifade edebiliriz, modernleşmiş kentler sanayi sürecine girmiş ve sanayi toplumunun oluşturduğu kentlerdir. Ekonomik, sosyal ve kültürel olarak gelişmenin yaşandığı kentler, modernizmin dönüşümünü sağlamaktadır. Kent, yoğun nüfusa sahip, toplumsal ve kültürel açıdan farklılık gösteren bireylerin bir arada uzlaşmacı ve iş bölümü yaparak yaşadığı, sanayinin geliştiği, üretimin denetlendiği ve daha kaliteli gerçekleştiği, nüfusun tarım dışı sektörlerle uğraştığı, eğitim ve sağlık gibi kamusal hizmetlerin daha iyi verildiği, teknolojinin giderek arttığı ve yüksek seviyede kullanıldığı yerleşim birimleridir (Keleş, 1998: 75).

Modernitenin bir üst uzantısı olan kentlerin toplumsal yapısı, gelişmişliği, doğası, çevre düzenlemesi, yapıları, caddeleri, özgürlükleri, kültürü, sosyo-ekonomik yapısı, sanat ve insanları kentleşmenin ve değişimin sonucu olarak bizlere yeni bir kimlik ve kültür tanımlaması yapar. Kültür, kentleşmenin modernleşme ile şekil bulmuş hali olarak karşımıza çıkmaktadır ve kentlerde öğrenilecek bu yeni kültür diğer nesillere aktarılarak yaşatılmak istenmektedir (Tekeli 1982: 334-335). Gelişmekte olan ülkelerin gelişim sürecini anlatmak için kullanılan modernleşme Kaypak'a (Kaypak, 2013: 88) göre, sanayileşme ile başlamış ve kentleşme, bürokrasi, laikleşme, bireyselleşme ile yoğrularak bir bütün haline dönüşmüştür. Bunun sonucu ise, kentleşme modernleşme ve gelişmenin göstergesi olarak kabul edilmektedir.

Modernleşme sürecinde kırsaldan gelen insanların göçüne maruz kalan kentler, modernitenin öğrenildiği yerlerdir. Kentlerin modernleşme sürecindeki etkisini iki bölüme ayıran kuramcılara göre, modernite olguları yani yenilikler kentlerde ortaya çıkar, sınırları aşarak kırsala yayılır ve köylerde yaşayanlarında davranış şekillerini etkileyerek değişmelerine neden olur. Diğer taraftan, kırsaldan göç ederek kentlere yerleşen sınıfın kentsel yaşam içinde geleneklerinin erimesine yok olmasına neden olur, kentsel yaşamın sosyo-ekonomik kurallarına uyan göçmenler heterojen toplum içinde kentlileşirler (Canatan, 1995: 89-90). Kentsel yaşamın koşullarına uyum sağlayan ve kentlerdeki yaşamları süreklilik kazanan bireyler son olarak kentleşme sürecini tamamlayarak

bütünleşmeyi sağlayacaktır. Diğer bir ifade ile kentsel bütünleşme sağlanınca kültürel bütünleşmede sağlanmış olacaktır. Kırsal yaşam kültürünün yok olduğu, farklıkların ve eşitsizliklerin ortadan kalktığı, dönüşümün sağlandığı ve kırsal yapının kentsel yaşama dönüştüğü kentli bireylerin oluştuğu görülecektir (Tekeli, 1982: 335; Aslanoğlu, 1998: 102; Kaypak, 2013: 88).

Toplumsal dönüşümün yaşandığı modernleşme ve kentleşme süreçlerinde Batılı toplumlar ve gelişmekte olan ülkeler arasında farklılıklar vardır. Batılı ülkelerdeki sanayileşme ve kentleşme süreci birbirine paralel giderken gelişmekte olan ülkelerde durum farklı olmuştur. Batılı toplumlarda sanayileşme kentleşmeyi besleyerek ilerlerken, gelişmekte olan ülkelerde sanayileşme hızı kentleşmenin gerisinde kalmıştır. Bu ikilem, uyum sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Diğer bir ifade ile artan sanayileşme iç göçün yani kırsaldan kentlere doğru nüfusun artması anlamına gelmiş, kentlerdeki nüfus artışı sanayi yerine hizmet sektörü içinde artmıştır. Diğer bir değişle sanayide çalışan nüfusun artış hızı, kentleşme hızının altında kalmıştır (Yavuz ve diğerleri, 1978: 38).

2.2 Küreselleşme ve Küreselleşmenin Kentler Üzerindeki Etkisi

Küreselleşme kavramı son otuz yılın en tartışmalı kavramları arasında yer almış, birçok araştırmacı tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır. En basit ifade ile küreselleşme, *"mal ve hizmetlerin, üretim araçlarının, teknolojinin ve finans kaynaklarının serbestçe dolaşabildiği ve piyasaların giderek bütünleştiği bir süreç"* tir (Şenses, 2001: 13). Bu süreç ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel ve teknolojik olmak üzere birçok farklı evreye sahiptir. Küreselleşme süreci Rondinelli'nin belirttiği gibi, *"uluslararası ticaretin ivme kazanması, yatırımların artması, iletişimin artması, sınırların kalkması"* şeklinde de tanımlanabilir (Rondinelli ve diğerleri, 1998: 71). Erbay'ın tanımına göre ise (Erbay, 1998: 70), *"farklı toplumsal kültürlerin ve inançların daha yakından tanınması, ülkeler arasındaki her türlü ilişkinin yaygınlaşması ve yoğunlaşması, ideolojik ayrımlara dayalı kutupların ortadan kalkması sonucunu doğuran kaçınılmaz bir süreçtir."*

Küreselleşme olgusu genel olarak ekonomik boyutu ile değerlendiriliyor olsa da yapısında siyasal, sosyo-kültürel, ekolojik ve teknolojik boyutları da barındırmaktadır.

Birbirinden farklı olmayan ve aynı bütünün parçaları olan bu kavramlar, küreselleşme olgusu içinde birbirleriyle etkileşim içindedirler.

Küreselleşmenin siyasi boyutunu düşünürsek, 20.yy itibari ile etkinliği kaybetmekte olan ulus-devlet, birçok sorumluluğunu ve işlevini küreselleşme ile birlikte kentlere, yerel yönetimlere ve bölgelere bırakmıştır. Çokuluslu şirketler ve uluslararası bölgesel aktörler, ulus-devletlerin yerini almış, ulus-devletler ise bu güç odaklarından faydalanmak durumunda kalmıştır (BM, 1996: 24-25). Ekonomik faaliyetlerin yerelleşmesi, beraberinde ulus-devletin elinde gücün azalmasına neden olmaktadır. Siyasi açıdan ulus-devletin zayıflaması ekonomik entegrasyonun daha güçlü olmasını tetiklemektedir. Ulusal şirketler uluslararası şirketlere dönüştükçe, ulus-devletin gücüyle muhatap olmak yerine yerel yönetimlerle iletişime geçerek daha hızlı hareket etmeyi tercih ederler. Bu nedenle yerel ya da bölgesel ölçekli kuruluşların sayısında artış yaşanmaktadır (Eroğlu, 1997: 48-49). Küreselleşme ile birlikte sistemde meydana gelen değişimler ulus-devleti ve karar alma sürecini etkilemektedir. Ulus-devlet ekonomik kararları tek başına alamamakta ve özgür hareket edememektedir.

Küreselleşmenin ekonomik boyutu, en fazla gündemde olan ve küreselleşme olgusunu tanımlamak için kullanılan boyuttur. Ekonomik küreselleşme boyutu Endüstri Devrimi itibari ile hem ekonomik hem de siyasi olarak değişimlerin meydana geldiğini tanımlamaktadır. Küreselleşme süreci ile sermayenin sürekli hareket etmesi, sınırların kalkması ile yabancı sermayenin desteklenmesi söz konusu olmuş, ekonomide millileşme söylemleri birçok ülkede terk edilmek zorunda kalınmıştır. Ulusal çapta çok uluslu şirketler ve uluslararası örgütler tarafından yönlendirilen finans piyasaları üretimin ve ekonominin hızla küreselleşmesine neden olmaktadır.

Küreselleşmenin sosyo-kültürel boyutunda ise, toplumların ekonomik ve siyasi gelişmeye paralel kültürel olarak da değişim geçirdikleri ortadadır. Küreselleşme sürecinde heterojen kültürler yok olarak bir üst kültür yapısı ortaya çıkmaktadır. Bu karşıtlık yerel kültüre daha fazla sahip çıkma ve sembolik günlerin daha fazla önemsenmesine, unutulmaması için efor sarf edilmesine neden olmaktadır (Saribay, 2002: 48). Özellikle baskın olmayan kültürlerde, kültürel küreselleşme negatif algılanmakta, aynı olmaya karşı çıkılmasına, bölgesel ve yerel değerlere saldırı şeklinde kabul edilmektedir (Gözen, 1997: 83).

Diğer taraftan sınırların kalkması ve mesafelerin kısalması ile birlikte kültürlerin hareket etme şansı bulduğu da düşünülmektedir. Bu sayede ulus-devletler arasındaki farklılıklar ve etkileşim/iletişim sorunları da ortadan kalkmaktadır. Kültürlerin küreselleşmesi ile oluşan homojen kültür sayesinde, küresel yayın yapan kuruluşlar, bilgi ve iletişim kurumları da ortaya çıkmakta, tek bir küresel kültür sayesinde iletişim daha da hızlanmaktadır (Heywood, 2016: 186).

Küreselleşmenin teknolojik boyutuna bakarsak, teknolojik ilerlemenin mesafeleri ortadan kaldırdığı, haberleşme ve ulaştırmayı kolaylaştırarak ticaretin mal ve sermayenin daha hızlı ve kolay transferinin sağlanması açısından finans piyasalarını direkt etkilediği kabul edilmektedir. Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçişte kapasite ve üretim artışı söz konusu olduğu gibi, sanayi toplumundan da bilgi toplumuna geçişte aynı artış söz konusudur. Bilgi transferinin hızlanması ve para akışının elektronik ortamda gerçekleşmesi ulus-devletin kontrol mekanizmasını zayıflatmakta, teknolojik gelişmeler ulus-devlet üzerinde baskı unsuru olarak kullanılmaktadır (Yılmaz, 2004: 156). Diğer bir ifade ile teknolojik ilerleme ulus-devletin siyasi arenada etkisini sınırlamaktadır.

Yukarıda yapılan tanımlamalar ışığında genel olarak değerlendirdiğimizde küreselleşme, ekonomik, siyasi, kültürel ve sosyal toplumun her alanında birbirine bağlantılı değişimlerin olmasıdır. Bu değişimlerle birlikte uluslararası sınırların ortadan kalktığı, ulus-devletin öneminin azaldığı ya da niteliğinin değiştiği, yerelleşmenin daha fazla ön plana çıktığı, gelenekselliğin önemini yitirdiği bir süreç yaşanmaktadır (Keyman, 2002: 36).

Küreselleşme hayatın her bölümüne etki etmiştir. Bu süreçte kentlerin mevcut durumunda da değişiklikler olmuştur. İşlevleri farklılaşan kentler, daha önceleri ulus-devletler arasında gerçekleşen ekonomik etkileşimin yetki ve sorumluluklarını paylaşır hale gelmiştir. Küreselleşme sürecinde yerel ve bölgesel yönetimlerin öneminin artması kentleri küreselleşme sürecinde ön plana çıkarmıştır (Duru, 2005: 72). Kentler ekonomik, politik ve kültürel yeni görevler üstlenmek zorunda kalmıştır. Ulus-devletlerin üstlendiği birçok görev yerel yönetimlere yani kentlere geçmiştir. Yeniden şekillenen ulus-devlet, bazı sorumluluklarını ve yetkilerini yerel yönetimlere, kentlere ya da bölgelere bırakmıştır. Ekonomik yetkilere sahip olan ulus-devletlerin artık bu yetkileri barındırmadığını, sınırların ortadan kalkması ile birlikte kentlerin konumlarının ve

önemlerinin de arttığı kabul edilmektedir. Sassen'e göre ise (2000: 83), küreselleşme ile birlikte kentlerdeki yeni değişim üç şekilde olmaktadır; "birincisi kent ekonomisinin mekâna bağlı olarak örgütlenmesi, ikincisi, sosyal üretim yapılarının yeniden oluşumu ve son olarak işgücü sürecinin örgütlenmesidir."

Küreselleşmenin etkisi ile kentlerdeki mekânlarda meydana gelen değişimler iki farklı şekilde olmaktadır. Birincisi, gelir dağılımındaki eşitsizlik nedeniyle zengin ve yoksul ayrımı oluşmakta ve bu olgu mekânların yapısına da yansımaktadır. Ekonomik açıdan zengin olarak nitelendirilen grup, yüksek duvarları ve güvenlik önlemleri olan konutlarda yaşarken, yoksul olan grup mahalle kültürünün hâkim olduğu gecekondu bölgelerinde yaşamaktadır. Bu durum toplumda sınıfsal ayrımlara, iletişimin azalmasına hem toplumsal hem de mekânsal bölünmelere neden olmaktadır (Marcuse vd, 2000: 4). İkincisi, küreselleşme ile birlikte kentlerin ayni mimari yapılanma içerisinde giderek birbirlerine benzemesidir. Bu şekilde büyüyen ve rekabete giren kentlerin öz kimliklerini kaybettikleri kimliksizleştikleri görülmektedir.

Küreselleşme, kentler arasındaki rekabeti ve yarışı da hızlandırmıştır. Kentler üstlendikleri yeni ekonomik, politik ve sosyal roller ile mekânsal değişikliklerde, pazar yapısında, kentsel faaliyetlerin biçiminde ya da dağılımında değişimler olmuştur (Işık, 1995: 101).

Küreselleşme ile birlikte kentlerdeki değişim süreci beraberinde toplumsal yapının da değişimine neden olmuş, yeni bir toplum ve mekân ilişkisi meydana gelmiş ve bu sayede kentlerin önemi daha da artmıştır (Sassen, 1994: 1). Sermayenin yeni üretim merkezi olan kentler bu sayede cazibe merkezlerine dönüşmüştür. Ancak bu durum kentlere olan göçün artmasını tetikleyerek, yoğun yapılanmaya sebebiyet verdiğinden kentlerin toplumsal yapısının ve kimliğinin bozulmasına sebep olmuştur (Yaylı, 338).

Küreselleşme ile değişen kentlerdeki yönetim şeklinde de yenilenmeler oluşmaktadır. Küreselleşmenin kent yönetimindeki etkileri ise, ulus-devletin etkinliğinin azalmasına, yerel yönetimlerin ön plana çıkmasına neden olmuş, özel sektör önem kazanmış, kamu hizmetlerinin yapısı değişmiş ve yerel otoritelerin etkinliği artmıştır (Yaylı, 341).

Küreselleşen kentlerdeki ekonomik değişimleri ise kısaca şu şekilde özetleyebiliriz; hizmet sektörü ön plandadır, imalat sektörü büyük ölçüde ortadan

kalkmıştır, işgücü alanında uzmanlaşma söz konusudur, kentler arası rekabet fazladır, tüketim kültürü artmış, üretim merkezi olmaktan çok tüketim merkezi haline dönüşen kentler ortaya çıkmıştır (Batmaz, 2010: 47)

Giddens'a göre, küreselleşme ile birlikte kentlerde geri dönüşümü olmayan değişimler meydana gelmektedir. Bu değişimler sadece ekonomik değildir, mekân ve zaman boyutunda kentlerin yeniden yapılanması, yeni bir toplum ve mekân ilişkisinin oluşmasına neden olmuştur. Zaman ve mekân kavramları yok olmasa da küreselleşen kentlerde bu kavramlar önemini kaybetmektedir. Gelişimin sürdürülmesinden sorumlu olan ulus-devletler ise, eskiye göre işlevselliğini yitirmeye başlamıştır. Yeni dönemde kentlerin ekonomik konularda karar vericiliğinin daha ön planda olduğu görülmektedir. (Eraydın, 2001: 368).

Özetle, sanayi devriminin ardından yaşanan küreselleşme ile beraber kentin her katmanında köklü değişimler yaşanmıştır. Yönetiminde, kurumlarında, toplumsal sınıflarda, üretiminde, işleyişinde ve kimliğinde gerçekleşen bu değişimler her geçen gün hızla devam etmekte ve ülkelerin rekabeti yerine kentlerin rekabetine dönüşen sistemde ekonomiler kentlerin güdümüne girmiş, milli ekonomilerin öncülü olmuşlardır (Amin ve Graham, 2004: 414).

2.3 Küreselleşmenin Ulus-Devlet Üzerindeki Etkisi, Ulus-Devletin Kentleşmesi ve Toplumsal Meseleler

Küreselleşme süreci ile birlikte en fazla tartışılan konulardan bir tanesi ulus-devletin bu süreçten nasıl etkilendiğidir. Ulus devlet küreselleşme sürecinden ne kadar etkileniyor, egemenlik alanı daralıyor mu, yetki alanında daralma var mı ya da küreselleşme ile birlikte siyasi, ekonomik ve sosyal olarak ulus-devlet daha fazla mı güçleniyor gibi soruların cevaplarını bulabilmek için öncelikle yukarıda incelediğimiz küreselleşmenin detaylarını ve sonra bu bölümde ulus-devlete nasıl etki ettiğinin iyi analiz edilmesi gerekmektedir.

Sermayenin küreselleşmesi ile birlikte ulus-devletin ulusal düzeydeki kapital kontrolü ele alınırsa, uluslararası bir devletin varlığı söz konusu olur (Çınar, 1993: 82). Ancak Toyota, Sony, General Motors gibi firmaları artık ulusal bir firma gibi düşünmemizde mümkün değildir. Bu firmaların ulus-devletin yerini aldıkları kabul

edilmediği gibi, yine bu firmaların devletlerin siyasetlerini etkileme ve yönlendirme gücüne sahip oldukları da yadsınamaz bir gerçektir (Giddens, 1994: 68).

Farklı bir görüşe göre ise, küresel sermayenin hızlı hareket etmesi sonucunda uluslarüstü yeni bir devlet yapılanmasının oluşması söz konusu değilken, ulus-devletin egemenliğini sürdürdüğü uluslar aşırı bir devletin oluşması söz konusu olabilir. Bu sonuç sistemin yeniden örgütlenmesine, var olan devlet modelinin bozularak yeni bir devlet modelinin doğmasına neden olacaktır (Çınar, 1993: 82).

Siyasal yapılanmanın değişeceği ve yeni bir devlet modelinin doğacağını varsayan iki öngörü söz konusudur. Birincisi, ekonomi de olduğu gibi siyasetin de millileşmekten uzaklaşacağı, ulus-devletin egemenlik anlayışının değişeceği ve ulus-devlet modelinin ortadan kalkacağını savunmaktadır. Bu düşüncenin dayanak noktası, ulus-devletin egemenlik ve işlevselliğinin azalması, toplumun ekonomi, hukuk, kültür, sanat, siyaset ve hukuk alanlarında da uluslararasılaşmayı istemesi, ulusal egemenliğin uluslararası kurumlar vasıtası ile paylaşılmaya başlanması ve yetkilerin daha yerel veya bölgesel otoritelere devredilmesinin artmasıdır (Şahin, 2009: 168). İkincisi, ulus-devletin artık işlevselliğini yitirdiği ancak yapısında bazı değişiklikler gerçekleşmesi ile varlığına devam edeceği düşüncesidir. Bu görüşü savunanlara göre ise, ulus-devletin egemenliği asla bitmeyecek ancak yapısal bazı değişikler olacaktır. Küreselleşme milliyetçiliğin ve kültürel bilincin önene geçemeyecektir (Smith, 2002b: 35). Bu görüşü savunanlara göre ulus-devletin sadece işlevselliği azalmakta/değişmekte ancak varlığı ve önemi hala devam etmektedir. Özetle, ulus-devletler küreselleşmenin ortaya çıkardığı değişimlere ve şartlara uyum sağlayacak ancak varlıklarını sürdüreceklerdir (Koray, 2001: 32).

Küreselleşmenin ulus-devlet üzerindeki etkilerine yönelik yaklaşımları üç gruba ayırabiliriz (Bahçekapılı, 2009: 10); Aşırı Küreselleşmeciler, Kuşkucular, Dönüşümcüler. Aşırı Küreselleşmecilere göre, sermaye ve ticaretin küreselleşmesi ile birlikte ulus-devlet de gücünü ve ekonomik kaynaklar veya ticaret üzerindeki denetimini kaybetmektedir (Coşkun, 2002: 52). Bu durum neticesinde piyasalar ve ekonomi ulus-devletlerden daha güçlü hale gelecek, ulus-devletler yetki ve otoritelerini yerel ve bölgesel otoritelerle paylaşmak zorunda kalacaktır. Ulus-devletin gücünün azaldığı oranda, yerel ve bölgesel kurumların gücünün arttığı görülecektir. Kuşkuculara yani küreselleşme sürecinin her evresine şüphe ile bakan bu gruba göre, küreselleşme ile ulus-devlet sistemi yıpranmakta

ve çok uluslu şirketler ulus-devletin gücünü de aşan şekilde güçlenmektedir. Giddens'a göre (Giddens, 2001: 21) şüpheciler, *"küreselleşme nosyonunu, refah sistemlerini ortadan kaldırmak ve devlet harcamalarında kısıntı yapmak isteyen serbest piyasacıların ortaya attığı bir ideoloji"* olarak görmektedir. Dönüşümcüler ise, küreselleşmeyi toplumu modernleştiren, dönüştüren, daha iyi sosyal refaha kavuşturacak bir güç olarak kabul ederler. Onlara göre, küreselleşme ve getirdiği yenilikler toplumun her katmanına işlemiştir. Kurumlar ve ulus-devlet küreselleşme karşısında azalan gücünü ve yetkisini ancak küreselleşen dünya ve ekonomik sistemin kurallarına göre yeniden düzenleyerek elde edebilecektir. Dönüşümcülere göre, ulus-devlet ortadan kalkmayacak ancak zorunlu olarak dönüşecek ve varlığını devam ettirecektir (Giddens, 2001: 22-23).

Diğer taraftan, küreselleşme sürecinin ulus-devlet üzerindeki etkisini değerlendiren liberal bakış açısına göre ise, ulus-devletin ekonomik alanlardaki yetki kaybı kabul edilebilir bir süreçtir. Ancak piyasaların ve ulus-devletin birbirleri ile olan etkileşim ya da rekabet konusunun irdelenmesi, ulus-devletin güç kaybetmesine daha fazla zemin hazırlamakladır (Tükel, 1998: 62-64). Ulus-devletin rolünün sınırlı kalmasını savunan liberallere göre, ulus-devlet toplumun refahının ve güveninin sağlanması konusu ile ilgilenirken ekonomik konularda piyasaya fazla müdahale etmemelidir (Sallangül, 2004: 133). Küreselleşme sürecinde ulus-devlet ortaya çıkan birçok işleve yeterli cevap verememektedir. Ulus-devlet etkinliğini kaybetmiş ve yeni aktörlerin doğmasına neden olmuştur (Koray, 2001: 36). Klasik liberal görüşe göre, ulus-devletin yetkileri ve egemenliği sınırlandırılmalı ve küçültülmelidir. Ulus-devletin hem toplum hem de ekonomi üzerindeki denetleyici ve sınırlandırıcı işlevselliği ortadan kaldırılmalıdır. Diğer bir ifade ile ekonomik alandan uzaklaştırılan ulus-devlet, toplumun refahını ilgilendiren sağlık, kültür, eğitim, sosyal planlamalar ve güvenlik gibi konular üzerine eğilmelidir. Ulus-devlet yetkilerini yerel yönetimlere, bölgeler ya da STK'lara (Sivil Toplum Kuruluşu) devretmelidir (Güler, 2005: 97-98). Keynesian bakış açısına göre ise, serbest piyasa ekonomisinin düzeni sağlamada yetersiz kalacağı ve mutlaka devletin desteğine ihtiyaç duyduğu yönündedir. Ulus-devlet çalışanlara sağladığı sigorta, sosyal yardımlar ve güvenlik ağları ile toplumun sosyal yaşam kalitesinin yükseltilmesi açısından önemlidir (Sallangül, 2004: 147).

Küreselleşmenin ulus-devlet üzerindeki etkisini anlatan yukarıdaki incelemelere ek olarak ekonomik ve siyasi olarak da etkilerine kısaca değinmek gereklidir.

Küreselleşmenin çok katmanlı ve toplumun her kesiminde meydana getirdiği dönüşüm kuşkusuz ulus-devletin yapısında ve işlevlerinde de bazı değişikliklere ya da dönüşümlere neden olmuştur. Özellikle küreselleşmenin ekonomik boyutu, ulus-devleti etkileyen en önemli faktör olmuştur. Ulusal şirketlerin güç kazanarak çok uluslu uluslararası şirketlere dönüşmeleri ve bu dönüşümün ulus-devlet üzerindeki baskısı yadsınamaz derecede büyüktür. Ekonominin küreselleşmesi ve sınırların ortadan kalkması ile hem toplumsal hem de siyasi yaşamda zorunlu olarak gerçekleşen değişimler meydana gelmektedir. Ekonomik alanda devletin kontrol ve denetimi zayıflarken, aynı anda piyasa temelli bir sistem giderek güçlenmektedir (Şahin, 2009: 77-78). Ulus-devlet üzerindeki yetkilerin sınırlanması ve uluslararası kuruluşlara ya da yerel otoritelere devredilmesi ile başlayan süreç, büyük ölçekli küresel şirketlerin doğmasına neden olmuştur (Şahin, 2009: 76). Bu şirketlerin birçok ulus-devletten daha güçlü olduğu, dünya ekonomisine ve hatta siyasetine dolaylı olarak bile olsa yön verdiği gerçektir (Aktan ve Vural, 2008: 1). Uluslararası şirketlerin gücünün bu kadar artmasına karşılık, ulus-devletin ekonomideki gücü ve işlevselliği yok olmuş değildir, sadece içeriği ve şekli değişmiş, kısaca ekonomideki varlığı yeniden şekillenmiştir. Ulus-devlet halen vergi toplama, iş verme, fon sağlama, altyapı çalışmalarını düzenleme ve işletme, savunma sanayisinde belli harcamaları elinde bulundurmaktadır. Ulus-devlet ya dolaylı olarak ya da doğrudan halen ekonominin içerisinde bulunmakta ve ekonomide belirleyici aktör olmaktadır.

Küreselleşmenin siyasi boyutunun ulus-devlete olan etkisi ise, ekonomik ve teknolojik küreselleşmenin birer yansımasıdır. Teknolojik gelişmelerle birlikte insanlar arasındaki iletişimin artması ve düşüncelerin daha hızlı yayılması siyasi alanı da etkilemiştir (Köse, 2003: 3). Diğer bir ifade ile siyasal küreselleşme, egemenlik sınırları içinde ulus-devletin gücünün azalması, yönetim sistemlerin de etkileşimin olması, insan hakları, demokrasi, özgürlük ve kadın hakları konularında dış müdahalelerin söz konusu olması din, devlet, dil, bayrak gibi sembollerin öneminin azalması ve ulus üstü kuruluşların ön plana çıkmasıdır (Çelik, 2012: 69). Bunun anlamı sınırların ortadan kalkması ve egemenlik alanında değişimin meydan gelmesidir. Küreselleşmenin siyasal boyutu ve bunun ulus-devlet üzerindeki etkisi, sınırların eskiye göre daha geçirgen olması, demokrasi, hukuk ve insan hakları gibi söylemlerin daha fazla kullanılması ile ulus-devletin bu kavramlara özgü içeriğinin ve işlevinin değişmesidir. Diğer bir ifade ile bir devletin kendi toprakları üzerindeki yönetim gücünün azalması, insan hakları, adalet,

eşitlik gibi kavramların öneminin daha çok gündeme gelmesi diğer devletlerle etkileşiminin yoğunlaşması olarak değerlendirilebilir (Acar, 2009: 47).

2.3.1 Kır ve Kent İkiliği

Toplumbilimciler, toplum tiplerini oluştururken kişilerin bulundukları yaşam koşulları yaşam tarzları, çevre ve olanakları, sosyal ilişkileri, üretim ve tüketim şekillerini, alışveriş alışkanlıklarını ya da gelenek ve göreneklerini dikkate alarak sınıflandırma yoluna giderler. Bu ölçütler sebebiyle kır ya da kentlerde yaşayan kişilerin yaşam şekilleri de birbirlerinden farklılık göstermektedir (Şentürk, 1999: 6). Toplumu üç kategoride inceleyen araştırmacılara göre, birinci tip, kır/köy veya tarım toplumu, ikincisi tip geçiş toplumu, üçüncü tip ise kent/şehir toplumudur.

Kır yaşam şekli geleneksel, örf ve adetlerin hâkim olduğu, tarıma dayalı geçimin sağlandığı, kişiler arası kan bağının olduğu ve ilişkilerin geçirgen olduğu yaşam biçimidir. Kır yaşamında hareketlilik sınırlıdır ve cemaat ilişkileri ön plandadır (Açıkgöz 2007: 63,80). Kır ve kent ayrımını en iyi şekilde yapan ve açıklayan Ibni Haldun'a göre (Haldun, 1986: 302), kır yerleşkesinin tamamında bedevi hayat şekli olarak tanımlarken, şehirleri medeni hayat tarzı şeklinde tanımlamaktadır. İki hayat tarzı arasındaki en büyük fark ekonomik faaliyetler arasındaki farklılıklardır. Ibn Haldun bunu şu sözlerle belirtmektedir, "Bilinmelidir ki insan topluluklarının hallerinin başkalığı ve değişikliği onların geçimlerini sağlayış tarzlarına bağlıdır" (1986: 302). Buna göre, üretim toplumların yaşam şekillerini belirleyici faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Üretim seviyeleri düşük olan yerleşim yerlerinde yaşam standartlarının düşük olduğu ve bu yerlerin köy/kır olarak nitelendirildiği görülmektedir. Göçebelik kavramından da bahseden Haldun, yerleşik hayata geçmeden önce kırlarda yaşayanların daha rahat ve modern bir hayata kavuşmak için yani medenileşme/şehirleşme için göç ettiklerini de dile getirmiştir. Haldun "yerleşik hayat, bolluk ve refahı çeşitlendirir ve çoğaltır. Bolluk içinde yasamak için gereken şeyleri üretim vasıtası olan sanat ve hünerleri vücuda getirmeye ve kuvvetlendirmeye yol açar" (1986: 272, 308, 436) sözleriyle şehir hayatının ve yerleşik hayatında tanımını yazmıştır.

Tarihsel süreçte kır ve kent arasındaki farklılaşma, üretim ve idari birimlerin yerleşmesi şeklinde olmuştur. Sanayi devrimi sonrasında kentler, tarım dışı üretimin yapıldığı ve idari merkez komitelerin yer aldığı yerler olarak tanımlanırken, kır ise,

tarımsal ürünlerin üretildiği yerdir. Kır ve kent arasındaki ilişki ise bu dönemde kır için sadece vergi toplanan ve asker temin edilen yer olarak görülmesidir. Kırsal bölgelerde kurulan taşra örgütleri vasıtası ile kentle bağlantı kurulmuştur (Köroğlu, 2011: 2-3). Belirtilen bu tanımlamalar ve ayrımlara rağmen kenti ve kırı birbirinden kesin çizgilerle ya da özelliklerle ayırt etmek zordur. Tüm özellikler birbirine bağlantılı şekilde ortaya çıkmaktadır. Bu özellik nedeniyle ne kır ne de kent tanımlaması yapmak mümkün değildir. Kentlerde görülen herhangi bir özelliğin kırda görülmeyeceği, ya da tam tersi şekilde kır da görülen bir özelliğin kentlerde görülemeyeceği tanımlaması yapmak yanlıştır. Bu nedenle tanımlamalar ve ayrımlar yapılırken karşılıklı bağlantılar ve ilişkilerin tümü dikkate alınmalıdır (Keleş, 2008: 112).

Kenti kırdan ayıran özelliklerin bazıları ise, kentlerin daha heterojen bir toplumsal yapısı olmasına karşılık, köylerin daha homojen yapıda olmasıdır. Kentlerde kıra oranla nüfus oranı mekânın büyüklüğüne göre daha fazladır. Daha homojen toplum yapısına sahip olan köylerdeki ilişkiler ve kentlerde yaşayan insanlar arasındaki ilişkiler farklıdır. Köylerde aile topluluklarından oluşan bir cemaat hayatı varken, kentlerde daha suni ve sınırlı ilişkilerin sürdüğü bir ilişki ağı vardır. Kentlerde köylerden faklı olarak daha fazla kişisel özgürlük, iş imkânı, meslek grupları ve organizasyonlar, farklı kimlikler, dini gruplar, sağlık hizmetleri, güvenlik, sosyal olanakların fazlalığı ve çevresel farklılıklarda söz konusudur (Tatar Canbay, 1997: 74).

Kısaca kırsal yaşamın kentsel yaşama dönüşmesinde öncelikli olarak üretim faktörlerinin çeşitliliği ve çevresel olanakların fazlalığı dikkat çekmektedir. Kentsel yaşama geçişte ilişkilerin şeklinin değiştiği buna karşılık insanların daha fazla sosyal imkânlardan yararlanabildiği görülmektedir.

2.3.2 Sekülerleşme ve Dinsellik Gerilimi

Küreselleşme ve kentleşme sürecinde dini tutum ve tavırlarda da değişiklikler meydana gelmektedir. Küreselleşme sürecinde toplumun her katmanında olduğu gibi din olgusunda da değişim olmaktadır. Kentleşme ile birlikte yeniden yaratılmak istenen insanın ekonomik, sosyal ve kültürel hayatında nasıl değişiklikler ya da dönüşümler yaşanıyorsa dini inançlarında da değişim olmasa bile içeriğinde bazı dönüşümler yaşanabilmektedir. Din nasıl bir toplumu etkiliyor ve değiştiriyorsa kentleşme de dini etkilemektedir.

Kentleşme sekülerlik olgusuna koşut olarak geleneksel dindarlık algısında zayıflama, gevşeme ve dindarlığı tenkit etme gibi davranış şekilleri gelişmesine neden olmaktadır. Özellikle sanayi toplumlarında görülen dini zayıflama aynı zamanda geri kalmış ya da gelişmekte olan toplumlarda da görülmektedir (Berger, 1995: 465). Dindeki bu değişim dinin değişmesi olarak değil, yorumlanmasının değişmesi şeklinde kabul edilmelidir.

Kentsel yaşam ile birlikte çok kültürlü bir hayata geçilmekte, kırsal alandaki cemiyet hayatı terkedilerek daha uzak ilişkilerin sürdürüldüğü bir hayat yaşanmaya başlanmaktadır. Kırsal alanda var olan ve geleneksel ritüellerle aynı potada değerlendirilen dini hayat ve inanç kalıpları kent yaşamında daha soft ilişkiler yumağına ve daha farklı inanç kalıplarına dönüşmektedir. Bunun anlamı kentsel yaşamda, dinin kontrol edici ve yönlendirici etkisinin zayıfladığı ve hatta bazı durumlarda kaybolduğudur. Kırsal yaşam alanlarında ve geleneksel toplumlarda din, genel olarak hayatın bazı norm ve kurallar çerçevesinde ilerlemesini sağlarken, bu durum kentsel yaşamda söz konusu değildir, dinin kentleşmiş yaşamlarda etkisi, kontrol gücü zayıflamıştır (Berger, 1993: 151).

Sanayileşme ve kentleşme ile birlikte uzmanlaşmanın artması, dinin kontrol gücünü de zayıflatmıştır. Uzmanlaşma ile birlikte kurumsal alanlarda eski geleneksel dini değerlerin ve dini kontrolün yok olmasına, kurumların dini misyonlardan uzaklaşmasına neden olmaktadır (Luckman Thomas, 2003: 34). Geleneksel toplumlarda din dışı alanların yönetimi ve kontrolünden din sorumlu iken, kentleşen toplumlarda uzmanlaşmanın artması ile dinin yerine din dışı düşüncelerle yönetim süreci başlamaktadır. Kentleşme ile birlikte dinin sosyal alanlardaki düzenleme, yönetme ve normlar oluşturma işlevi azalmakta, kişilerin dine bakış açıları, dini yorumlayışları ve uygulama şekillerinde değişiklikler meydana gelmektedir. Buradan anlaşılacağı gibi dinin bireyleri etkileme ve yönlendirme gücü, bireyin kentli ya da köylü olması ile direkt ilişkilidir. Cemaat tipi geleneksel kültürün hâkim olduğu kırsal alan ve cemiyet tipi yaşam alanları ile uzmanlaşmanın ön plana çıktığı kentsel toplumlardaki dinin algılanışı birbirinden farklılık göstermektedir.

Kırsal yaşam alanlarında gelenekler ve hurafeler birbirinin içine geçmiş durumdadır. Örneğin, kent yaşantısında tamamen farklı anlamlara sahip olan ayıp ve

günah kavramları arasında kırsal yaşamda hiçbir fark yoktur. Kentsel yaşamda dinin bilgi boyutu ele alınırken, kırsal yaşamda hurafeler, ritüeller, cemaat tipi sözlü anlatımlar ön plana çıkmaktadır (Akyüz Niyazi, 1994: 18). Kırsaldaki din öğretisi genel olarak sözlü, kulaktan dolma anlatımlardan oluşurken, kentsel yaşamda daha ilmi, kitaba dayalı, hurafelerden uzak ve daha rafine edilmiş şekildedir (Akyüz Niyazi, 1994: 18).

Özetle, bilgi açısından farklılıklardan oluşan kır ve kentsel yaşam alanlarındaki dinin pratikleri, kırsal yaşamda önemliyken, kentsel yaşamda bireyin hayatında daha az yer tutmaktadır. Bunun en büyük nedeni kentsel yaşamdaki yoğun iş temposu ve çalışma şartlarıdır, ayrıca dinin sosyal hayattaki kontrol işlevini yitirmesi de önemli etkenlerden bir tanesidir (Demirkan, 2003:108).

Dinin kentsel yaşam alanlarındaki kontrolünü kaybetmesinin diğer bir nedeni ise, kişilerin daha içe dönük yaşam sürmeleridir. Bu nedenle kişisel dindarlık tarzı gelişerek dini yaşamda özel alan içine alınmaktadır. Kısaca sanayileşmiş ve kozmopolit yaşam alanlarında din bireyin özel alanı içinde içselleştirilerek yaşanmaya başlanmıştır (Çelik, 2002: 86). Diğer taraftan ekonomik farklılıklara dayanan toplum içindeki sınıfsal statü farkları da dinin algılanışında farklılaşmaya neden olmaktadır. Örneğin, kente göç etmiş, gecekondu bölgesinde yaşayan ve kent yaşamı ile henüz tam olarak entegre olamamış yoksul bölgelerde dini eğilim artmakta, gelir durumu yükseldikçe dini düşüncenin yerini seküler düşünce tarzı almaktadır (Günay, 1988: 22).

Diğer taraftan kentleşme süreci toplumlarda dine bakış açısını etkilemekte iken aynı zamanda dinin kendi yapısında da bazı değişiklikler olması mümkündür. Kırsal yaşam alanlarında sözlü anlatıma, hurafelere ve mistik hikâyeler dayalı olan din anlayışının yerini kentsel yaşam tarzında rasyonel, ilmi ve kitabi bilgiye dayalı, rafine edilmiş bir din anlayışına bırakmaktadır. Gellner'e göre (1994: 31), İslamiyet'in kabul gördüğü topluluklarda sanayileşme, modernleşme ve kentleşme ile birlikte mevcut dini tutumlarda gerilemeden farklı olarak, dindarlığın şekil değiştirdiğini, kırsal kesimdeki İslam kültürünün yerini kentlerde daha rasyonel yapıdaki kitabi İslam kültürünün aldığını belirtmektedir.

Din olgusunun toplumsal yapılanmada ve bireyler üzerinde yaptığı değişime paralel olarak dinin suçun önlenmesinde olumlu etki yarattığı da savunulmaktadır. Dinin caydırıcı etkisi, dindar hayat şekli ve suçlu birinin hayat şekli arasındaki farklılıklar hem

ahlaki hem de toplumsal değerlerin kabullenilmesi noktasında olumlu etki yaratmaktadır (Kızmaz, 2005: 190). Bireyler suç işlemeden uzaklaşarak, toplumsal düzenin sağlanması ve kentsel yaşam içinde ortak normların kabul edilmesi konusunda dini değerlerden etkilenmektedir (Kenevir, 2017: 337). Dini inancı benimseyen bireyler sosyalleşme esnasında yine kendileri gibi dindar bireylerle arkadaşlık yaparlar. Kendi çevrelerinde oluşturdukları arkadaş/akraba çemberi de aynı inanca ve toplumsal değerlere sahip olan kişiler olmaktadır. Bu sosyalleşme süreci toplumsal sosyal kontrolün güçlenmesine ve suçlu davranışlarının engellenmesine yardımcı olmaktadır (Can, 2019: 71).

2.3.3 Ulusal Kimlik ve Etnisite Tartışmaları

Sosyoloji, uluslararası ilişkiler ve psikolojide farklı şekillerde tanımlanan "kimlik/identity" kelimesinin orijinali Latinceden gelir ve "aynı" anlamındadır. Ulus, birey ya da varlıkları tanımlarken kullanılır. Kimlik analizi "nerden geliyoruz?" "kim ya da kimiz?" "diğerlerinden farkımız ne?" sorularına cevap vermemizi sağlar. "Toplumsal bir varlık olarak insana özgü olan belirti, nitelik ve özelliklerle, birinin belirli bir kimse olmasını sağlayan şartların bütünü." (TDK). Özdeş ya da aynı olmak anlamına gelen kimlik (identity) ortak çıkar, ortak kültür, ortak mekân, ortak tarih oluşumunda kişilere ya da toplumlara mal olur. Her ne kadar ortak din ya da dil de gerektiği söylenilse de kimlik oluşumunda var olan yaşanılan toprak parçasının bütünlüğünü sağlayarak diğer toplumlardan farklı bir noktada buluşmayı esas alır. Topluluğu diğerlerinden farklı bir yere koyar, ayırır. Özellikle ortak bir kültür ve tarih geçmişine sahip topluluklarda bu çok daha kolay olur. Bir topluluk belli bir zaman ve mekân da ortaya çıkarak ortak izler bırakıyorsa bu izler onun diğerlerinden farklı bir yere sahip olmasına yardımcı olur. Dil, din, tarih, ırk, gelenek, ortak coğrafya toplulukların kimlik oluşumunun temel yapıtaşlarıdır. Fakat tüm bunların olması da kimlik tanımı için yeterli değildir. Topluluk üyelerinin ayırt edici bu özellikleri benimseyip kabul etmesi de çok önemlidir (Karaduman, 2010: 2886, Yurdusev,1997: 18-19).

İlber Ortaylı'ya göre (Ortaylı, 2008), "lisan ve din bir toplumu diğer toplumlardan ayıran iki önemli kimlik tayin edici unsur olsa da asıl bu faktörlerin, toplumun tarihi oluşumundaki rolü, bunların etrafında gelişen toplumsal kurumlar ve renkler toplum üyeleri tarafından algılanmadıkça, toplum dış dünyaya karşı yeterli direnç kazanamaz." Örneğin Aile Hukuku, tüm toplumlarda benimsenmiş ve evrensel bir değer halini almıştır. Fakat bu olgunun benimsenmesi, toplum tarafından sindirilmesi her toplumun farklı tarih,

gelenek, din unsurlarının süzgecinden geçerek yeni ve farklı şekil almıştır. Ayrıca bu değişim ya da kabullenme batılı ülkeler ve Afrika ülkeleri arasında farklı süre ve şekillerde gelişmiştir. Belki demokrasinin farklı zamanlarda ve farklı şekillerde gelişi ve uygulanışı buna sebep olarak da gösterilebilir. Afrika ülkelerindeki sömürge yaşam şekli onların batılı ülkelere göre daha geç gelişmesine, karma bir kültüre sahip olmasına ve aydınlanma devrine daha geç girmesine sebep olmuştur (Ortaylı, 2008).

Kimlik, kendini "öteki" üzerinden tanımlamaktır (Hall, 1998a: 41). Amin Maalouf'a göre (2003: 10-11), "Benim kimliğim, beni başkalarıyla özdeş olmaktan koruyan şeydir". Buna göre bireylerin farklı özellikleri ve toplumsal farklılıkların getirdiği özellikler her bireye farklı değer, zenginlik ve diğerlerinde olmayan tek olma özelliği getirir (2003: 11). Bitmeyen bir süreç olarak tanımlanabilecek olan kimlik yapılanması kendini sürekli öteki üzerinden konumlandırır, anlatır (Hall, 1998b: 72). Din, kültür, coğrafya, etnik yapı veya cinsiyet gibi etkenler kimliği belirleyen ve şekillenmesine yardımcı olan temel parametrelerdir.

Çalışmanın başında da ele aldığımız gibi küreselleşmenin pek çok alanda farklı etkileri mevcuttur. Küreselleşmeyi dört temel parametreye dayandıran Ronald Robertson'a göre (1998: 102), bunlar, ulusal toplumlar, bireyler, dünyadaki toplumlar sistemi ve insanlıktır. Bireyler ve toplumlar, insanlar ve dünya sisteminin birbirini etkileyerek evrenselleştirdiğini savunan Robertson, küreselleşme ile bireylerin kurumsallaştığı ve bunun da devam edeceğini belirtir (1998: 108-109).

Diğer taraftan küreselleşmenin kaçınılmaz ve en büyük parçalarından biri olan teknoloji kimlik oluşumunun da bir parçasıdır. İnternet çağı ile birlikte insanlar karşısındakilerin, ses, görüntü, kimlik, yaş ve vb. özelliklerine dikkat etmeden iletişim kurmakta ve etkileşime girmektedirler. Dijital dünyada iletişime giren kişiler kendi gerçek kimliklerini gizleyerek yeni kimlikler yaratabilirler. Bunun sonucu olarak farkında olmadan kendi kimlikleri üzerinde bazı deformasyonlara neden olabilirler ve kimliklerini sürekli bu şekilde yeniden yapılandırabilirler (Karaduman, 2010: 2893).

Ayrıca, küreselleşmenin en önemli diğer gerçeği ise göçlerdir. Göç yoluyla yaşam alanlarını değiştiren kişiler topluluklar halinde yaşamaya ve kendilerine özgü sınıflar/gruplar oluşturmaya başlarlar. Göç olgusunu inceleyen Immanuel Wallerstein'a göre (1998: 130), göçler iki şekilde gerçekleşir; birincisi zengin ülkelerden fakir ülkelere

çalışmak için gidenler, ikincisi fakir ülkelerden zengin ülkelere çalışmaya gidenler. Burada önemli olan grup, zengin ülkelere giden fakir bireylerdir. Bunlar geri dönmek istemezler ve zengin ülkelerde sürekli olarak kalmayı isterler. Toplum içinde asimile olmayı da reddeden bu grup, zorla asimile edilmek istenir, buna tepki olarak da diasporalar kurulur. Ancak bu kişiler artık ne geldikleri ülkelerin kimlik yapısını ne de bulundukları ülkelerin kimlik yapısını taşımaktadır. Her iki kültür arasında kalan bu grup insanlara, arada kalmışlar (inbetweens) denmektedir. Küreselleşmenin en güzel örneği olan bu insanlar küreselleşmenin kültürlere uğrattığı tahribattan etkilenmişlerdir. Küreselleşme ile zaman ve mekân kavramlarının yani sınırların ortadan kalkması kültürel deformasyona neden olurken, bu bozulma kimliklerin de yapılarında bitmeyen, sürekli değişen bir farklılaşmanın oluşmasına neden olmuştur (Wallerstein, 1998: 130).

Diğer taraftan, modernitenin ve küreselleşmenin parçası olan ulus-devletlerin işlevselliğinin azaldığı görüşlerine rağmen kimlik yapılanma sürecinde birleştirici unsur görevini gördükleri kabul edilmektedir. Ulus-devletler arasındaki ekonomik rekabet beraberinde ulusal kimliklerin "öteki" üzerinden sömürgeleştirilerek yeniden tanımlanmasına neden olmuştur (Hall, 1995). Ulus-devletin küreselleşme sürecinde sıkışması, zorlanması, bazı yetkilerini kaybetmesi ya da devretmesi, kimlik yapılanmasındaki belirleyici özelliğinin de aşınmasına neden olmuştur. Ulus-devletin kimlik üzerindeki etkinliğini kaybetmesi sonucu "ulusal kimliğin saldırgan ırkçılık tarafından yönlendirilen savunmacı ve tehlikeli bir şekile dönüşebileceğinin" altını çizen Hall (1998a: 47), ulus-devletin kimlikler üzerindeki otoritesini kaybetmesi ile ulus-altı ve ulus-üstü bazı tepkisel hareketlerin ortaya çıkabileceğini, yerelleşmenin tehlikeye gireceğini öne sürmektedir.

Küreselleşme ve modernleşme ile beraber tekil kültürel hedeflerin ön plana çıktığı ve kültürel kodların aşınmaya başladığı görülmektedir. Ulusal kimlikler aşınarak yerine, alt kimlik, üst kimlik ya da çok kültürlülük gibi kavramlar yerleştirilmeye çalışılmaktadır. Küreselleşme ile birlikte ulus-devletin fonksiyonları zayıflarken, kişilerin modernite nedeniyle değişime uğrayan ya da baskılanan kimliksel duyguları ortaya çıkamamakta ve kültürel izler yok olmaktadır (Karaduman, 2010: 2892). Küreselleşme ve modernleşme ile birlikte ulus-devletinde otorite ve fonksiyonlarının zayıflaması, kültürel homojenleşmeye, kimlik ve aidiyet göstergelerinin yok olmasına kısacası kimliksizleşmeye neden olmakta ve bunun sonucunda yeni farklı kimlik arayışları içine

girilmektedir (Karaduman, 1010: 1892). Sonuç olarak küreselleşme karşısında hem ekonomik hem siyasal olarak ulus-devletin egemenliğinin daralması, hem ulus-üstü hem de ulus-altı baskılar karşısında gerekli tepkiler veremeyişi, kimliklerin aşınmasına, kültürel deformasyona ve farklı marjinal kimlik yapılanmalarının doğmasına neden olmaktadır.

2.4 Kent Kavramı ve Kentleşme

2.4.1 Kent Kavramı

Tarihsel süreç içinde farklı unsurlardan etkilenerek şekil alan ve farklı tanımlamalara sahip olan kentler, farklılıklardan oluşan birimler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda kent, uygarlık anlamıyla eş anlamda değerlendirilmiş, Yunanca'da polis, Fransızca'da cite, Latincede yurttaşlık ve Türkçe'de şehir kelimeleriyle anılmaktadır (Çiftçi, 2011: 74).

Kentler, toplumsal olarak bireylerin ekonomik, siyasi, kültürel ve sosyal olarak var oldukları yaşam alanlarıdır (Akkoyunlu, 2007: 23). İnsanların yaşadıkları mekânsal alana "kent" adı verilmektedir. Kent tanımlaması yapılırken birçok farklılık ve parametre de ön plana alınmak zorundadır (Keleş, 2008: 105). Bunlar sadece nüfus yoğunluğu açısından kalabalık alan olarak kentlerin kabul edilmesi değil, yaşam şekli, çevre, sosyal imkânları, ekonomik kalkınma, sağlık sistemi, yönetişim gibi olguların bir arada değerlendirilmesi ve bireylerin bu doğrultuda farklılaşan kendilerini tanımlama şekilleridir (Kavruk, 2002: 24).

Farklı disiplinler tarafından incelenen kent kavramı, zaman, mekân, kültür, ekonomi, nüfus, örgütlenme ve yönetim şekli, işgücü paylaşımı, üretim şekli, heterojenlik gibi ölçütler kullanılarak farklı şekillerde tanımlanmaktadır (Dinçer, 2005: 341-342). Keleş'e göre kent, sosyal hayatın farklı meslekler ve iş bölümüne göre tasnif edildiği, kurumsallaşmanın fazla olduğu ve karşılıklı ilişkilerin karmaşık halde yürütüldüğü, ilişkilerin tüm günlük yaşamı etkilediği yerleşim mekânlarına verilen isimdir (2008: 17). Tarihsel süreç içinde, medeniyetlerin doğduğu, yeni kültürlerin meydana geldiği ve nesillere aktarıldığı yerler olan kentler, mekânsal yani coğrafi özelliklerinden çok daha fazla anlam taşımaktadırlar. Tarihte Antik Yunan ve Roma kentlerinde olduğu gibi kentlerin çökmesi, medeniyetlerin yok olmasına ya da duraksamasına neden olmuştur (Pustu, 2006: 129).

Birçok farklı tanımı olan kentleri basitçe şu şekilde tanımlayabiliriz; tüm vatandaşlar için sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel ortak yaşam alanıdır (Akkoyunlu, 2007: 23). Kavramsal olarak tarihte öncelikle köy ve kent ayrımı yapılmış, her iki kavram arasındaki farklılıklardan yola çıkılarak tanımlama yoluna gidilmiştir (Tekeli, 1982: 302). Diğer bir ifade ile sosyologlar, kenti köyün zıttı olarak kabul etmiş ve bu şekilde tanımlamışlardır (Bal, 1999; 19). Buradan hareketle Ferdinand Tönnies, köylerdeki cemaat ve kentlerdeki cemiyet kavramları üzerine çalışarak bu kavramlar arasındaki farklılıkları belirlemeye çalışmıştır. Buna göre; köyü temsil eden cemaatler farklılaşmamış, kültür, ırk ve samimi kişisel ilişkilerin kurulduğu homojen topluluklar iken kentleri temsil eden cemiyetler, ırk, kültür, sosyal ve ekonomik olarak farklılaşmış, genellikle kurumsallaşmış ve samimi olmayan kişisel ilişkilerin var olduğu heterojen topluluklardır (2000: 185). Benzer şekilde Alfred Vierkandt "tabiat kavimleri ve kültür kavimleri" çalışması, Howard Becker'ın "folk cemiyet ve şehir cemiyeti" ayrımı aynı şekilde köy/kent kavramlarının farklılıkları üzerine yoğunlaşan çalışmalardır (Bal, 1999: 20; Tekeli, 1982: 302).

Kent bilimci Keleş'e göre ise kent, "Sürekli toplumsal gelişme içinde bulunan ve toplumun, yerleşme, barınma, gidiş, geliş, çalışma, dinlenme, eğlenme gibi gereksinimlerinin karşılandığı, pek az kimsenin tarımsal uğraşlarda bulunduğu, köylere bakarak nüfus yönünden daha yoğun olan ve küçük komşuluk birimlerinden oluşan yerleşme birimi olarak ifade edilmektedir" (1998: 75).

Kent tanımlaması yapılırken nüfus boyutunu ön plana çıkaran çalışmalara göre ise, "insan ilişkileri açısından belli bir nüfusa sahip toplumlarda karşılanması mümkün olan fizyolojik ekonomik, sosyal ve kültürel ihtiyaçların belirli düzeyde karşılandığı; her ülkenin özelliklerine göre kriterlerin belirlendiği fiziki yerleşim alanlarıdır" (İspir, 1991:8).

Yapılan tanımlamalar ışığında en geniş ifade ile kenti tanımlayan Süher'e göre;

> Kent bir yerleşme türüdür, yasal bir örgütsel birimdir. Yerel yönetime sahiptir, çevresi içinde bir merkez oluşturur, tarım dışı ve tarımsal üretimin denetlendiği ve dağıtımının, eşgüdümünün yapıldığı yerdir. Ekonomik faaliyetler yönünden, tarım dışı bir üretime dayalı bir ekonomisi olan, teknolojinin ve teknolojik gelişmenin beraberinde getirdiği örgütleşme, uzmanlaşma ve işbölümünün yer aldığı, kentsel işlevler için yeterli ve gerekli bir nüfus büyüklüğü ve nüfus yoğunluğuna ulaşmış, toplumsal heterojenik ve bütünleşme düzeyine erişmiş, doğal, beşeri ve yapılaşmış çevre öğeleriyle ve zaman içinde oluşan özgün

> karakteristikleriyle kendine özgü kimliğini kazanmış, bir toplama ve dağıtım merkezi olan bir insan yerleşmesidir (1996: 42).

Tarihin her döneminde farklı anlamlara sahip olan kent tanımlamasına yukarıda da kısmen değinilmeye ve örneklendirilmeye çalışıldığı gibi birçok farklı tanıma sahiptir. Kavramsallaştırılmaya çalışılan kent tanımında hiçbir zaman standart ve her kent için sabit ölçütler kullanılamamıştır. Bunun nedeni zaman, mekân, kültür, ekonomi, ırk, dil, din vb. etkenler sebebiyle her ülke için farklı tanımlama yapılmak zorunda kalınmıştır. Küreselleşme ve modernleşme ile sürekli bir değişim sürecine giren kentler, ekonomi ve toplumsal dönüşüm nedeniyle değişerek gelişmeye ve varlıklarını sürdürmeye devam etmektedirler.

Sanayi devrimi sonrasında yerleşik hayata geçen toplumlarda kent kavramı ve içeriği de şekillenmiştir. Kentlerin oluşmasının ardından ortaya çıkan kentleşme ise, sanayi devrimi sonrası yaşanan göçün bir sonucudur. Cazibe merkezi haline dönüşen kentlere yaşanan göç kentleşme kavramını ortaya çıkarmıştır (Keleş, 2008: 205). Ancak kentleşmenin tanımlanmasında sabit verilerin ve demografik ölçütlerin tam anlamıyla kullanılması oldukça zordur. Buna karşılık bireyin kentsel yaşam şeklini ve kültürünü benimsemesi, uygulaması şeklinde tanımlamak daha doğrudur (Tekeli, 2015: 262). Diğer bir ifade ile sosyal, kültürel, ekonomik ve kurumsal olarak bütünleşmenin tamamlanması anlamına gelmektedir (Sezal, 1997: 147). Kentleşme bu doğrultuda en basit ifade ile kent sayısının ve kentlerde yaşayan nüfusun hızlı artmasıdır. Sanayinin gelişmesi ile birlikte artan göç kentleşme hızını arttırmış, Afrika ve Latin Amerika ülkelerinde 19.yy'dan itibaren hız kazanmıştır (Tolan, 1991: 162).

Kentleşme Keleş'e göre, sanayileşme ile hız kazanmış, ekonomik kalkınmanın artması ile kentlere yaşanan göç sonucunda iş bölümü ve dayanışmanın yaşandığı uzun soluklu bir süreçtir (1972: 6). Kentleşme ile birlikte toplumsal, ekonomik, kültürel ve siyasi bazı değişimler yaşanır. Bu değişimler hem ulus-devlete hem de vatandaşlara bazı yükümlülükler ve değişimler getirir (İspir, 1982: 8-9). Ulus-devlet artan nüfus oranı nedeniyle vatandaşlara sunduğu hizmetleri (ulaşım, sağlık, eğitim, çevre, altyapı, sosyal olanaklar) arttırmak, denetlemek ve yeni hukuki düzenlemeler yapmakla yükümlüdür. Kentleşme, yaşayanların yaşam şekillerinde, sosyal yaşantılarında ekonomilerinde ve kültürel hayatlarında değişikliğe ve kentin gereklilikleri nedeniyle bireylerin değişerek kentlileşme sürecine girmelerine neden olur (Wirth, 2002: 79).

2.4.1.1 Ekonomik Yaklaşım

Sanayi devrimi sonrasında kentlerde üretim hızının artması kırsaldan kentlere göçün artmasına ve aynı zamanda doğru orantılı olarak üretiminde artmasına neden olmuştur. Bu bakış açısına göre ise, kentler ülkelerin ekonomik sistemlerini yaratan ve sürekli geliştiren mekânlardır (Demirer ve diğerleri, 1999: 300). Kapitalizmin en büyük oyuncusu olarak kabul edilen kentler sistemin en belirleyici unsurudur. Sistemdeki tüm siyasi ve ekonomik ilişkiler kentlerde gerçekleşmekte ve ekonomi kentleşme üzerinden tarif edilmektedir.

Kentlerdeki sağlık, iş, eğitim ve benzeri olanakların cazibesi köyden kentlere doğru nüfusun göç etmesine neden olmaktadır. Bu göçün tetikleyici en önemli faktörü ekonomik nedenlerdir. Tarım alanlarında teknolojik teknik ve makinelerin kullanılması, işgücüne dayalı tarım faaliyetlerinin azalması insana olan ihtiyacı azaltmıştır (Erkan 2002: 68). Bunun sonucu kırsal işsizlik artmış, ekonomik sebeplerle kentlere göç başlamıştır (Kaya, kentleşme ve kentlileşme, 96). Keleş'e göre ise, köylerde yaşayan bireylerin tarımsal faaliyetlerden elde ettikleri gelirin düşük olması, toprak erozyonu ve toprağın adaletsiz dağılımı kentlere göçün itici sebeplerindendir (2008: 23-25).

Kentlerde iş imkânlarının fazla olması, sanayi ve hizmet sektörünün gelişmiş olması ekonomik üstünlükler nedeniyle tercih sebebi olmakta ve köyden kente göçü tetiklemektedir. Kentlerdeki uzmanlaşmanın fazla olması beraberinde iş bölümünü ve iş olanaklarının çeşitliliğini sağlamaktadır. Bu faktörler kentin daha çekici olmasına neden olmaktadır.

Kentlerin cazibe merkezi olmasının nedenlerini şu şekilde sırlayabiliriz; hizmet sektörü ön plandadır, imalat sektörü büyük ölçüde ortadan kalkmış, enformel sektörde istihdam artmıştır, uzmanlaşmış iş gücü yüksektir, kentler arası rekabet ilerleme ve gelişmenin tetikleyicisidir, üretimden çok tüketim kültürü yaygındır (Batmaz, 2010: 47).

2.4.1.2 Toplumbilim Yaklaşımı

Kent ve kentleşmeyi inceleyen toplumbilimciler kentlerin doğuşu ile uygarlık tarihinin doğuşunu bir tutarlar. Kentlerin tarihine bakarak uygarlık tarihini anlamaya ve açıklamaya çalışırlar. Her kentin kendine özgü birer toplumsal örüntüsü, yapısı, gelişmişliği, tarihi ve kültürel dokusu vardır. Nesilden nesle aktarılan bu özellikler

uygarlıkların da tarihini ve yaşanmışlıklarını içermektedir. Buradan hareketle kent ve kentleşme sürecini inceleyen bazı toplumbilimcilerin düşüncelerine yer vermekte fayda vardır. Bunlar Karl Marx, Emile Durkheim, Max Weber, Louis Wirt ve George Simmel'dir.

Karl Marx'a göre, kır ve kent ilişkisi tamamen iş bölümüne dayanmaktadır (Marx, 2003: 20). Orta çağa kadar kırsal toplum yaşamının hâkim olduğunu savunan Marx, kentlerin kırla ilişkisinin sadece siyasal olduğunu söylemektedir. Kentler, kırsal üretimi kontrol etmiş bunun üzerinde herhangi bir ilerleme sağlanmamıştır. İlerleyen dönemlerde kentli tüccarların doğması ve diğer kentlerle ilişkiler sistemi kurması kentlerin kırlardan farklılaşmaya başlamasına neden olmuştur. Kentler arasındaki ilişki sayesinde sermaye birikimi sağlanmış, yeni iş kolları ve iş bölümlerinin doğması ile yeni üretim endüstrisi doğmuştur (Şengül, 2001: 11). Kentsel yapılanmaya kendi kuramsal çerçevesine olumlu bakan Marx, köy yaşantısını yalnızlık ve dağınıklık olarak tasvir eder (Kürşat, 1998: 112). Marx'ın teorilerinin en önemli başlangıç noktası sanayi devrimidir ve sanayi devrimi kapitalizmin doğduğu kentlerdir. Bu nedenle materyalizm kuramı içinde kentlerin doğuşunu inceleyen Marx, kentleri prolaterya sınıfının doğacağı, ekonomik zenginliğin merkezi ve kırsal yaşamdan uzaklaşma ve sınıf bilincinin doğacağı yer olarak tanımlar (Ruşen Keleş, 1982: 127)

Emile Durkheim'a göre ise, sosyolojiyi tanımlarken aynı zamanda "basit cemiyetler" ve "karmaşık cemiyetler" şekillerini ele alarak kenti tanımlamıştır. Durkheim'a göre, basit cemiyetler köyü, karmaşık cemiyetler ise kentleri temsil etmektedir. Köyü temsil eden basit cemiyetlerde uzmanlaşma, iş bölümü ve dayanışma esası yoktur, kendi kendilerine yetebilme ilkesi vardır. Aynı değer ve inançlara sahip olmaları dayanışmanın temeli, gelenek, görenek ve aynı ahlaki değerlere mensup olma toplumsal bütünlüğü simgelemektedir (Ertürk, 1997: 48). Karmaşık cemiyetlerde ise, artan nüfus nedeniyle zorunlu olarak iş bölümü ve uzmanlaşma vardır. Toplumsal ilişkiler ise, köy yaşantısının aksine sözleşmeler yolu ile sağlanmaktadır. Buna göre, "kent birbirleriyle karşılıklı etkileşim içinde bulunan ve birbirlerine sıkı işlevsel ilişkilerle bağlı, uzmanlaşmış parçalardan meydana gelen yerleşme merkezi bütünlükleri" şeklinde tanımlanmaktadır (Ertürk, 1997: 49).

Diğer taraftan kent kavramına daha çok ekonomik ve siyasi temelli yoğunlaşan Weber' e göre ise kent, "ticari ilişkilerin ön plana çıktığı, bir cemiyetin oluştuğu, bir kale, bir pazar yeri, bir dereceye kadar otonom hukuk düzeninin var olduğu, belli bir konfederasyon, bir dereceye kadar bağımsız olma özelliğine sahip olan yerleşim yeridir" (Karaman, 1998: 7). Weber'e göre, kentleşme sırasında sanayileşme ve endüstrinin gelişmesine fayda sağlayan her öğe anı zamanda daha fazla iş bölümü ve uzmanlaşmaya neden olmaktadır. Bunun sonucu olarak, meslek ve meslek temelli ilişkiler ortaya çıkmakta, geleneksel bağlar, aile ilişkileri ve sosyal statü ve kast sistemine dayalı ilişkiler her geçen gün zayıflamaktadır (Weber, Şehi Modern kentin oluşumu, 2000: 24). Buradan hareketle kentleşmenin temelinde sanayileşme yatmaktadır. Kentleşmenin ve hızlı nüfus artışının sebebi ise, modern makineleşme, ticaretin artması, tarımın sanayileşmesi ve işgücüne duyulan ihtiyacın azalması, ulaşım altyapısı, fabrika ağları, sosyal, kültürel ve ekonomik olanakların fazlalığı olarak tanımlanmaktadır (Weber, Şehir Modern kent, 2000: 17-18).

Weber, şehirleri de birbirinden ayıran özellikler üzerinde çalışmalar yaparak farklarını tanımlamaya çalışmıştır. Özellikle Batı şehri tanımlamasını literatüre kazandıran Weber'e göre, batı şehirlerinin kendilerine özgü bağımsızlık ve dayanışma ilkeleri olduğuna dikkat çekmektedir (Korkut, 1987: 40). Nüfus yoğunluğunun fazla olduğu her yerleşim bölgesinin kent olarak tanımlanamayacağını belirten Weber, sadece nüfus yoğunluğu ile kentleri tanımlamanın yanlış olduğunu söylemiştir. Buna göre, kentleri belirleyen en önemli nitelikler ekonomi ve siyasi özelliklerdir (Weber, 2003: 74). Kentler genellikle bireylerin tarımsal faaliyetlerden daha fazla olarak ticaret ve işleyen bir pazar ile ilgilenmeleridir görüşünde olan Weber'e göre aslında bu da yeterli bir kriter değildir. Tarım toplumlarının etrafında yer alan pazar ve ticaret merkezlerinin bulunması bu yerleşim yerlerinin kent olarak nitelendirilmesi için yeterli değildir. Kentler uzmanlaşmış ve örgütlenmiş bir ticaret ağ sisteminin kurulduğu yerleşim yerleridir (Korkut, 1987: 34).

Kenti kavramsallaştırmaya çalışan diğer bir düşünür L. Wirth ise, üç farklı bakış açısıyla kenti ayrıştırmayı hedeflemiştir. Buna göre, birincisi, bir halk tabanına sahip, teknolojik ve ekolojik düzendeki fiziksel yapı, ikincisi, bir yapı ve kurumsal örgütlenmenin var olduğu toplumsal örgütlenme sistemi ve son olarak bir tavır, düşünce ve kişilikler kümesidir (Topal, 2004: 279-280). Bu tanımlar doğrultusunda Wirth'e göre

kent; “göreli olarak büyük, yoğun ve toplumsal olarak heterojen kişilerin devamlı yerleşim yeridir” (Topal, 2004: 280). Kentlerin insan yaşantısı üzerindeki etkilerine yoğunlaşan Wirth’e göre, “kentleşmenin derecesi, tam olarak ve geçerli bir biçimde kentlerde yaşayan toplam nüfusun oranı ile ölçülemez. Kentlerin toplumsal yaşam ya da insan üzerindeki etkileri, kentli nüfusun oranının göstereceği etkiden daha büyüktür” (Wirth, 2002: 80). Wirth, kentlerin kişiler üzerindeki etkilerini araştırırken aynı zamanda düşük statüde yaşayan insanlar hakkında ve onların yaşadığı yerler hakkında da çalışmalar yapmıştır (Wirth, 1928).

> Wirth‘e göre; kent, tarihsel olarak; ırkları, halkları, kültürleri eritme potası işlevini görürken, yeni biyolojik ve kültürel kaynaşmalar için çok uygun bir gelişme alanı olmuştur. Kent, bireysel farklılıklara yalnızca hoşgörü ile bakmakla kalmamış, onların gelişmesine uygun bir ortam da sağlamıştır. Kent, yeryüzünün en uzak yerlerinden, türdeş ve aynı düşüncede olamayan farklı yapıdaki insanları, birbirine yardımcı olabilecek biçimde bir araya getirmiştir (Wirth, 2002: 87-88).

Kentlerin kişiler üzerindeki psikolojik etkilerini inceleyen diğer bir düşünür ise Georg Simmel’dir. Simmel, özellikle Avrupa toplumları üzerindeki cemaat tipi toplumsallaşma ve sanayileşme ile gerçekleşen kentleşme sürecinde insan doğasında meydana gelen sorunları incelemiştir (Korkut, 1987: 56). Kentleşme ile ilgili genellikle bireyler arasındaki ilişkilere değinen düşünüre göre, kentlerde ticaretin artması ile para ekonomisi ortaya çıkmış, bu olgu bireylerin daha fazla yıpranmasına ve samimiyetlerinin azalmasına neden olmuştur (Simmel, 2003: 82). Kentsel sorunlar üzerine yoğunlaşan Simmel, özellikle metropol tipi kişilik ve kentsel ilişki biçimleri ile ilgili görüşler ortaya atmıştır. Metropol kişiliğin kalbiyle değil, aklı ile hareket ettiğini, bireyleri sadece sayılara ve başarılarına göre değerlendirdiğini yani nesnel bir ölçü kullanarak ilişkilerin yürüdüğünü ifade etmektedir. Ayrıca metropol insanının sürekli bir mücadele ve kendini nesnel ölçütler doğrusunda ispatlama yarışında olduğunu ve bu nedenle bıkkınlık yaşadığını savunur (Simmel, 2003: 86-99). Metropol yaşantısında insani değerlerin yozlaştığı, kişilerin zor ve mücadele gerektiren işler karşısında yıprandığı, koşuşturma içinde geçen hayatın varlığı nedeniyle bireysel aldırmazlıkların ortaya çıktığı, hiyerarşik düzen ve ekonomik yapının kişileri baskı altına alarak ezdiğini dile getirmektedir (Simmel, 2003: 84-85)

2.5 Kent Kavramının Tarihsel Süreçte Gelişimi ve Kentlileşme Süreci

Kentleşme sürecinin tam olarak hangi dönemde başladığına dair kesin bilgiler olmamakla birlikte hem tarihçiler hem de toplumbilimciler kentlerin doğuşunu uygarlığın doğuşu ile eşdeğer tutmaktadır (Sezal, 1992: 11-12-13). Uygarlığın başlangıcı kabul edilen kentlerin sadece fiziki yaşam alanları olmadığı beraberinde birçok unsuru da barındırdığı kabul edilmektedir. İnsanların toplu halde yaşamaya başlamalarını M.Ö. 6000 yıllarına kadar dayandıran uzmanlara göre, kentleşmenin gerçek başlangıcı sanayi devriminden sonrasıdır (İspir, 1991: 19-20). Bilim adamlarına göre ise, gerçek kent yapılanmalarının maden devri ile M.Ö. 4000-3000 yılları arasında başladığı, aynı zaman da ekonomik, coğrafi ve kültürel şartlarında oluşması ile kentsel toplu yaşam alanlarının oluştuğu kabul edilmektedir (Yörükhan, 2006: 33).

Yukarıda belirtilen bulgular ışığında ilk toplulukların nehir kenarlarında Nil, Fırat, Dicle ovalarında ve Akdeniz kıyılarında kurulduğu, Mezopotamya, Mısır, İndus Vadisi ve Meso-Amerika civarlarında doğduğu tahmin edilmektedir (Ertürk, 1995: 35; Görmez, 1997a: 9). İşbirliğine ve uzmanlaşmaya dayalı bir düzenin hâkim olduğu bu yerleşim topluluklarında merkezi yönetimin var olduğu, su depolayabildikleri, arazileri insan gücüyle tarıma elverişli hale getiren ve buralara su altyapı şebekeleri kurabilen bir yapıda oldukları kabul edilmektedir. Erken dönemin bu olumlu özellikleri yanında, aşırı uzmanlaşmanın getirdiği, sömürü, kölelik ve savaş gibi olumsuz yanları da olmuştur (Mumford, 2007: 684).

Kentlerin birbirinden farklı özellikler taşıdığı, farklı şekillerde ve farklı bölgeler de farklı kültürel, ekonomik ve sosyal olgular içerdiği varsayımı ile kent kavramının tek bir tanım üzerinden gidilerek standart değerler üzerinden açıklamak neredeyse mümkün gözükmemektedir. Yerleşim bölgeleri farklı özelliklerine göre Uzakdoğu (Japonya, Kore, Formoza, Mançurya ve Çin), Hindistan, Avrupa (Ural ve Rusya), Kuzey Amerika (Meksika), Güney Amerika (Kolombiya) ve Ortadoğu olarak ayırmak mümkündür (Falay, 1985: 95).

Anadolu'daki kent gelişimi, Dicle ve Fırat etrafındaki ovalarda tarımsal temelli ekonomiye dayalı olarak başlamış, köy, kasaba ve kentlere doğru evrilmiştir (Şenel, 1985: 207-208). Roma kentleri ise, eski Yunan kentlerinden sonra önem kazanarak

imparatorluğun çöküşüne kadar önemlerini korumuşlardır (Görmez, 1997: 20). İmparatorluğun çöküşü ile kiliseye kalan kentler, tüccarların imparatorluktan gitmesi ve ticaretin bitmesi nedeniyle zayıflamış ve halk yoksullaşmıştır. Kilise ise bu durumdan olumlu etkilenerek zenginliğini arttırmış ve kent yaşantısı üzerinde etkisini arttırarak kentlerin Piskoposluk Kentlerine dönüşmesine neden olmuştur (Bumin, 1998: 58). Avrupa'da ise, kentlerin sadece savunma amaçlı surlar içinde var olduğu ve büyüyemediği görülmektedir. 10.yy sonrasında ticaretin artması ile güç kazanmaya başlayan şehirler büyümeye başlamış ve yeni burjuva kentleri oluşmuştur (Huberman, 1982: 33). Ticaretin artması ve sanayileşme ile birlikte kentlerinde geliştiği ve büyüdüğü görülmüştür. Hiçbir kentin ticaret ve sanayi olmadan gelişmesi ve büyümesi mümkün değildir. Sadece sanayi, ticaret ve tarımın var olmadığı kentlerde aynı zamanda sosyal ve kültürel gelişmenin de varlığı söz konusudur. Bu gelişme beraberinde özgürlük ve demokrasinin de doğmasına ve gelişmesine zemin hazırlamıştır.

Durağan bir yapıda olmayan ve sürekli değişen ve büyüyen kentleri canlı birer organizmaya benzetmek mümkündür. Bu bağlamda sanayi devrimi sonrasında kentleri nüfus fazlalığı, iş bölümü ve uzmanlaşma ile tanımlayabiliriz. Sanayi devrimi ile birlikte kent, yapısal ve içerik olarak değişen, geleneksel olmaktan uzaklaşarak üretim ve tüketim merkezi haline dönüşen yerleşim yerlerine dönüşmüştür (Begel, 1996: 14). Orta çağ Avrupa'sında güçlü devletlerin ve yönetimlerin bulunmayışı, kentlerin hızla ilerleyişini devletler gibi ticareti yönetme ve şekillendirme gücüne sahip olmasına neden olmuştur. Bu tarihten sonra kentler, devletlerle rekabet edebilecek güçteki birimler haline dönüşmüşlerdir.

Sanayi devrimi sonrasında uzmanlaşmanın ve iş bölümünün artması, teknolojik üretim tekniklerinin kullanılması, kentlerinde hukuki haklar elde etmesi gibi olgularla birlikte kentler 1980'ler sonrasında küreselleşmenin de etkisi ile daha iyi iş, ekonomik kazanç, sosyal ve kültürel ayrıcalık sağlayan cazibe merkezlerine dönüşmüştür (Eraydın, 2003: 33, 41, 151). Özetle kentler sanayi devrimi ve küreselleşme ile birlikte sermayenin çekim merkezi, kültürel hayatın doğuşu, özgürlük, sosyal ve siyasal hayatın öncüsü olmuştur, hayatın her evresi değişmiş, ilişkiler bu değişimle yeniden düzenlenmiş ve kontrol altına alınmıştır.

Kentleşmenin beraberinde getirdiği ekonomik ve sosyal refah, iş bulma potansiyeli ve özgürlükler kentlerin çekim merkezi haline dönüşmesine neden olmuştur. Bu çekim, göç ile birlikte nüfusun artmasına ve kültürel farklılıklar nedeniyle sorunlar yaşanmaya başlamasına neden olmaktadır. Yaşanan uyum süreci ise kentlileşme olarak tanımlanmaktadır (Erkan, 2002: 20).

Kentlileşme sanayi devrimi sonrasında sosyo-kültürel yapının yani sınıfsal ayrımın bir göstergesi olarak ortaya çıkmış, sanayi devrimi sonrasında değişen kent kültürünü tanımlamak ve farklılıklarını anlatmak için kullanılmaya başlanmıştır (Şen, 2012: 106). Sanayi devrimi sonrasında teknolojinin ilerlemesi ve iç göç nedeniyle kentlerin nüfusu artmış, kentli ve kentlilik kavramları yeniden tanımlanmıştır (Aytekin ve Şit, 2016: 1822). Buna göre, kentlileşme farklı bir yaşam tarzı ve kültürünü içermekte ve kentlileşme beraberinde kentsel yaşam tarzını ortaya çıkarmaktadır. Kırsal yaşamdan kente göç eden birey hem zihinsel hem de fiziksel olarak değişim sürecine girmektedir. Kentleşme ve kentlileşme kavramları çoğu zaman karıştırılsa da kentlileşme, kent kültürüne ve yaşam şekline göre bireyin değişmesi ve uyum sağlama süreci olmakta ve bu süreç kentlileşme ya da kentli yaşama uygun hale dönüşme şeklinde tanımlanabilmektedir. Kentlileşme ile birlikte birey, sistemli yaşam koşullarına, örgütlenmeye ve kent yaşamının gerektirdiği bilgi ve donanıma sahip, kent yaşamının ilke ve karalarını benimsemiş olur (Erol ve Özdemir, 1997: 342).

Kentleşme sürecinin ilk basamağı kırdan kente gelen bireyin kentte yaşamaya karar vermesi, ikinci basamağı ise, bireyin ekonomik gelir sağlayabilecek bir işe sahip olması ve bu işin çevresindekiler tarafından saygı gösterilen bir iş olmasıdır (Irmak, 1982: 68). Bireyin kalmaya karar vermesi aslında sürecin en önemli kısmını oluşturmaktadır. Çünkü kalmaya karar vermeyen birinin değişmesi ve kentin kural ve ilkelerine uyum göstermesi beklenemez. İkinci aşamada saygın bir iş bulması ve bu işin toplum tarafından kabul edilmesi, kentlileşme sürecine hem hız kazandırır hem de sonucun olumlu yönde olmasına yardımcı olur. Kentlileşmenin üçüncü aşaması, eğitim ve kültürel seviyedir, ancak bunun uzun bir zaman dilimini kaplaması nedeniyle kırdan göç eden bireyin değil ikinci kuşak neslin buna uyum sağlaması beklenmektedir. Kentleşmenin son aşaması ise, bireyin kentsel davranış biçimlerini benimsemesidir fakat bunun olması da ancak ikinci nesil için mümkündür. Bireyin hızlı bir şekilde uyum sağlaması ve gerekli ilkelere uyması, sosyal statü kazanması beklenemez. Ancak uyumun sağlanabilmesi için

bireylerin sosyal aktivitelere katılarak diğer bireylerle etkileşim halinde olmaları gereklidir.

Kısaca, kentlileşme süreci, kentte yaşama ya da kentli tarzında davranışlara sahip olma şeklinde tanımlanabilir. Kentli davranışları ise, sadece kentte yaşamayı değil, kent yaşam şeklini benimsemeyi ve yaşayış tarzını kent kültürüne uygun hale getirmeyi başarmış olmayı içermektedir. Bunlardan bazıları yeme alışkanlıkları, giyim tarzı, konuşma ve beden dilini kullanma, düşünce şeklini kent kültürüne uygun şekilde değiştirmeye kadar farklı şekillerde sınıflandırmamız mümkündür (Şen, 2012: 104).

2.6. Kentleşmenin Nedenleri ve Sorunları

Kentleşmeyi ekonomik, siyasi, sosyo-kültürel faktörlerin sonucu oluşturmaktadır. Bu nedenlerin hepsi birbirine etkilemekte ve farklı sonuçlar doğurmaktadır.

2.6.1 Ekonomik Nedenler

Kentleşmeye neden olan ekonomik nedenlerin başında tarım alanlarının azalması ve tarımsal faaliyetlerde teknolojinin kullanılması ile iş gücüne ihtiyaç duyulmaması nedeniyle bireyin kırdan kente göç etmesi gelmektedir (Yılmaz, 2006: 45). Diğer taraftan, kırsalda azalan tarım üretiminin yanında kentlerdeki hizmet sektörünün çeşitliliği ve işgücü fırsatlarının fazla olması kentlerin daha çekici mekânlara dönüşmesine neden olmaktadır (İspir, 1986: 21).

Tarımsal gelirin düşmesi genellikle az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde görülmekte, geçimini ve gelirini tarımsal faaliyetlerden kazanan kişilerin kentlere yönelmesine neden olmaktadır. Tarım yapılan toprakların yeterince adil dağıtılmaması, erozyon ya da toprakların bölünerek verimin düşmesi göçe neden olan unsurlardır (Keleş, 2008: 23,25). Bu faktörleri olumlu göç sebepleri olarak tanımlayan Keleş'e göre, iş imkânları, eğitim, ulaşım, sosyal imkanların fazlalığı, sağlık hizmetleri ve barınmadaki refah kırdan kente olan göçün ekonomik temelli sebepleridir.

Kentlerdeki ekonomik refah seviyesinin yüksek olması, kırsal mekânlara göre ekonomik faaliyet alanlarının fazlalığı ve uzmanlaşmanın ileri seviyede olması üretimi kolaylaştırmakta ve sürecin iş bölümü ile gerçekleşmesine neden olmaktadır. Bu sayede kentlerdeki iş fırsatları artmakta ve ekonomik getiri kıra göre daha fazla olmaktadır (Keleş, 2004:28).

2.6.2 Siyasi Nedenler

Devletin yönetim şekli, hukuk kuralları ve alınan siyasi kararlar kentleşmeye olumlu ya da olumsuz etkiler yapmaktadır. Özellikle kentleşme politikaları, kentlere verilen şehir ya da büyükşehir unvanları beraberinde yeni olanakların ve iş kollarının da doğmasına neden olmaktadır (Toprak, 2016: 28). Ayrıca kentlerdeki yönetimsel düzenlemeler, seyahat ve ticaret engellerinin kaldırılması, serbest bölgelerin ilan edilmesi ve endüstrinin bu bölgelerde desteklenerek yoğunlaşması kentleşmeye olumlu yönde etki eden faktörlerdir. Toprak mülkiyeti kanunu, kalkınma planları, sanayiyi destekleyecek kararlar ya da devletlerarasındaki sorunlar ve savaşlar da siyasi olarak kentleşmeyi etkilemektedir (Keleş, 2008: 24-28).

Ülkelerin yönetim şekli, temel hak ve özgürlükler, insan haklarına saygı, hukukun üstünlüğü, serbest pazar ekonomisinin yerleşmiş olması ve devlet müdahalesi olmadan yürütülen ticari faaliyetlerde kentleşmeye etki etmektedir.

2.6.3 Sosyo-Kültürel Nedenler

Kentlerin eğitim, sağlık, ulaşım ve iş olanakları nedeniyle çekici olması kırsal alandan kentlere göçü teşvik eder ve bu faktörler sosyal nedenler olarak kabul edilir. Bireyin kent yaşamında kendini daha rahat, sosyal ve özgür hissetmesi, kır yaşamından daha aktif olduğunu düşünmesi yani rahatlaması kentlerin cazibesini arttırır. (Erkan, 2002: 73). Sosyal olanların fazla olması ve bireyin kültürel faaliyetlere daha fazla katılabilmesi de önemli faktörler arasındadır. Birey kente göç etmeyi ve kent yaşamına adapte olmayı sınıfsal bir ayrıcalık, ilerleme ve kentli olma ayrıcalığı olarak görmekte ve bu nedenle kırsal alanda yaşamak yerine kentlere göç etmeyi tercih etmektedir.

Diğer taraftan teknolojinin ilerlemesi ve kentlerde daha yaygın kullanılması nedeniyle dünyanın her yerine ulaşım imkânı sağlamakta, sınırların kalkması ve mesafelerin kısalması ise kültürel farklılıkların azalmasına hatta kentlerde yok olmasına neden olmaktadır. Gelişmiş iletişim sayesinde farklı kültürler bir arada yaşama ve birbirlerinden olumlu ya da olumsuz yönde etkilenme şansı bulmaktadır (Işık, 2004: 9). Bu etkileşim kültürsüzleşmeyi, kutuplaşmayı, yabancılaşmayı ya da tek tip insanların doğmasına neden olabilecek olumsuz etkilere de sahiptir (Uyanık, 2008: 216).

2.7 Kentleşmenin Sonuçları

Kentleşme ile birlikte yaşanan en büyük sorunların başında yoksulluk ve göç gelmektedir. Aslında her iki kavramda birbirinin nedeni ve sonucu niteliğindedir. İkinci bölümde detayları ile ele alacağımız yoksulluk ve göç konusuna bu bölümde kısaca yer vermekte fayda var.

2.7.1 Yoksulluk

Beşeri ihtiyaçlar kavramına dayanan yoksulluğun birçok farklı anlamı olmasına rağmen genel bir ifade ile bireylerin barınma, giyinme, beslenme, sağlık, kültür, eğitim, sosyal faaliyetlerden faydalanabilme ve benzer ihtiyaçları karşılayamama durumu olarak kabul edilebilir (Aktan, 2001: 2). Az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaygın şekilde görülen yoksulluk günümüzde gelişmiş ülkelerde de görülmektedir. Yoksulluğun nedenleri arasında ise, gelir dağılımındaki eşitsizlik, bölgesel farklılıklar, eğitimsizlik, ekonomik krizler, iç göçler ve işsizlik gelmektedir.

Çok farklı göstergeleri içinde barındıran yoksulluk kavramını toplumsal üretim değerlerinin azlığı şeklinde değerlendirmek yerine üretim unsurlarının adil ve eşit dağıtılmaması şeklinde yorumlamak daha doğrudur. Bu nedenle yoksulluğun gelir dağılımı eşitsizliğine dayandığı kabul edilmektedir (DPT, 2001: 103). Tarihsel süreçte ve bulunulan koşullara göre farklılıklar gösteren yoksulluk tanımı her toplum için farklı anlamlar ifade edebilmektedir (Açıkgöz, 2015: 252).

Yoksulluğun ortaya çıkışı ya da yaşanma şekli kentlerde ve kırda farklılıklar göstermektedir. Kentlerde yaşanan yoksulluk, toplumsal dayanışma ve yardımlaşmanın olmaması nedeniyle bireyin tek başına mücadele etmesini ve yoksulluktan kurtulmak için her yola başvurmasına neden olurken, kırsal alanda yaşanan yoksullukta toplumsal dayanışma ve yardımlaşma ile bireyler yoksulluğa karşı daha dayanıklı ve daha fazla ayakta durabilir olurlar.

Kentlerde yaşanan yoksulluk sonucunda kişiler ahlaki erozyona uğrayarak suça yönelirler. Yoksullukla birlikte gelen suça ve şiddete eğilim kentlerin de güvenliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Kentlerde suçun artış hızını etkileyen işsizlik beraberinde yoksulluk ve suça olan eğilimi arttırmaktadır. Yoksul insanların sağlıksız mekânlarda yaşamaları, sosyal yetersizlikler ve ötekileştirilmeleri suça olan yatkınlıklarını

arttırmaktadır (Aytaç, 2016: 138). Yoksul ve evsiz olan insanların varlığı kent güvenliğini tehdit eder nitelikte gelişmektedir. Evsiz insanların madde bağımlısı haline dönüşmesi ve sokaklarda yaşayarak diğer vatandaşları rahatsız etmeleri kentsel güvenlik hakkının ihlali şeklinde de değerlendirilebilir. Diğer insanların güvenlik endişesi yaşamalarına neden olmaktadır.

Yoksulluğun hâkim olduğu topluluklarda aile bağlarının zayıf olması, dışlanmışlık hissi, yalnızlık ve geleceğe ait beklentilerin olmayışı bireylerin alkol kullanma, şiddet, hırsızlık, uyuşturucu kullanımı ya da cinsel suçlara eğilimli olmalarına neden olur. Bu durum kentsel yaşamdaki güven ve aidiyet hissinin zayıflamasına, yoksullukla birlikte kentlerdeki suç oranlarının artmasına sebep olmaktadır.

2.7.2 Göç

Kırsal alanda tarım faaliyetlerinin makineleşmesi nedeniyle ortaya çıkan işsizlik ve geçim sıkıntısı, kentlerdeki sanayileşme, iş paylaşımı ve uzmanlaşmanın artması ile artan iş olanağı bireylerin kırsaldan kentlere göç etmesine neden olmuştur. Kentleşmenin hız kazanması ve yetersiz altyapı kırsaldan gelen göçün de etkisi ile yetersiz kalmış ve çarpık kentleşme veya göçün en çarpıcı sonucu olan gecekondulaşma yaşanmıştır. Hem sosyal hem de coğrafi nedenler içeren göç olgusu, bireylerin daha önce yaşadıkları yerlerdeki kültürel unsurların da kentlere taşınmasına neden olmuştur. Bu nedenle kentlerde farklı kültürlerin bir arada yaşadığı ve hatta çatıştığı gözlenmektedir. Çünkü göç edilen kentler, eskiden yaşanılan mekânlar değildir, kentlerde göç almadan önceki kentler değildir. Bu sebeple kentler şekil değiştirerek farklı mekânlara dönüşmüşlerdir (Taşçı, 2012: 173).

Göçün nedenleri, kentleşme sürecinin hızına, toplumların gelişmişlik seviyelerine göre farklılık göstermektedir. Hızlı kentleşme, kentlerdeki hızlı nüfus artışına altyapının ve kamusal hizmetlerin yeterli cevap veremeyişine göçün de eklenmesi beraberinde birçok sorunu da getirmiştir (Kıray 2003: 22). Toplumsal adaptasyon sorunu yaşayan bireylerin sosyal imkânlardan yeterli derecede faydalanamaması da kişilerin farklılaşmasına ve farklı tutumlar içine girmesine neden olmuştur (Dursun, 1998: 32). Kentlerde yaşanan işsizlik, ulaşım, barınma, yeterli sağlık hizmeti alamama, altyapı eksikliği, eğitim eksikliği ve dışlanma gibi problemler göç eden kişilerin uyum sürecine negatif yönde etki etmektedir. Kentlerde yalnızlaşan ve toplum tarafından ötekileştirilen

göçmenler genel olarak hayal kırıklığına uğramaktadırlar. Aradıklarını bulamayan ve yoksullaşan göçmenler, sosyal kontrol mekanizmasının da zayıflamasıyla suça eğilimi bireylere dönüşmektedirler (Şenyapılı, 1978: 30).

Diğer taraftan göçmenlerin hemşerilik bağları neticesinde kentlerin belli bölgelerine yerleşmesi kentlerdeki homojen yapının bozulmasına ve sosyo-kültürel problemlerin doğmasına neden olmuştur (Geray, 1997: 128). Temel problemlerin başında uyumsuzluk ve kentle bütünleşememe gelmektedir. Uyum süreci ilk kuşak tarafından geçici olarak tolere edilebilse de diğer kuşaklar hayat standartlarının yükseltilmesi beklentisi ile daha fazla sıkıntı çekmekte ve suça eğilimleri artmaktadır. Kente göçle gelen bireylerin ailelerinin geçimlerini sağlamak amacıyla vasıfsız işlerde çalıştıkları ve bunun sonucunda kente daha zor uyum sağladıkları görülmektedir (Kıray, 1982: 26).

BÖLÜM 3. YOKSULLUK, SUÇ OLGUSU VE KENT GÜVENLİĞİ

3.1 Yoksulluk

Çok boyutlu bir kavram olarak kabul edilen yoksulluk içinde birçok farklı unsuru barındırmaktadır. Bu nedenle sosyoloji, ekonomi, siyaset bilimi, antropoloji ve psikoloji gibi birden fazla bilim dalı tarafından incelenmiş ve kavramsallaştırılmak için farklı teoriler geliştirilmiştir. Buradan hareketle yoksulluğun sadece çok boyutlu olmadığını aynı zamanda multidispliner bir kavram olduğunu söyleyebiliriz (Kakwani ve Silber, 2007: xi).

3.1.1 Yoksulluğun Tanımı ve Türleri

Yoksulluk barındırdığı karmaşık bileşenlerle birlikte çok eski bir tarihe sahiptir. Yoksulluk kelimesi Latince'de "paueper" yani yoksul anlamına gelen kelimeden türemiştir. Felsefi olarak birçok düşünür tarafından da incelenen yoksulluk kavramı tanımlanmaya çalışılırken, neyin yoksulluğa neden olduğu, yoksulluğun sonuçları ve çözüm yolları üzerinde çalışmalar yapılmıştır (Hanson: 1997). Antik dönemde Socrates yoksulluğu erdem ve onur meselesi olarak ele alırken, Platon ve Aristo yoksulluğu kötü sonuçlar doğuracak bir olgu olarak kabul etmişler, yoksul bir insanın suça daha yatkın biri olacağını savunmuşlardır (Mbando, 2004: 278).

Dinin altın çağ yaşadığı dönemde ise yoksulluk ve yoksul insanlar kötü olarak kabul edilmemiş, aksine yoksul insanların Tanrı karşısında yüksek mertebede olacaklarına inanılmıştır. Yoksul insanlar toplum tarafından dışlanmamış, zengin insanların yardımına layık görülmüş ve ahlaki açıdan zenginlerden üstün oldukları kabul edilmiştir. İlahileştirilen yoksulluk, tanrı tarafından verilen bir hediye ve sağduyunun bir parçası olarak görülmüştür. 15.yy ve 16.yy'da yoksulluğun dinden uzaklaşması ile yoksulluğun tanrının bir armağanı olduğu savı ortadan kalkmış, yoksulluğun bireyin kendi sorunu olduğu ve yoksulları korumak yerine yoksullardan korunmak kavramları ortaya çıkmıştır (Mbanda, 2004). Yoksulluk nedeniyle bireylerin yöneldiği, hırsızlık, dilencilik, mafya ve eşkıyalık, kaçakçılık, uyuşturucu kullanımı ve şiddet gibi faaliyetler sebebiyle yoksulları kınama ve toplumdan ayrıştırma dönemi başlamıştır. Yoksulların bu sorunları hem toplumsal istikrarsızlığa neden olması hem de düzensizlik yaratması nedeniyle siyasi sorun olarak kabul edilmiştir (Özer ve Yontar, 2013).

Avrupa'da 16.yy ve 17.yy.'da artan yoksulluk ve toplumsal istikrarsızlık yoksullar üzerinde bazı uygulamaların hayata geçmesine ve yoksulların dışlanmasına neden olmuştur. Siyasi olarak yaptırımlara tabi tutulan yoksullar için Avrupa'da şehirlerden uzaklaştırılma veya genel hastanelerde kilitlenmeyi içeren yönetmelikler kabul edilmiş, kırbaçla cezalandırılmış ve üçüncü suçlarında ölüm cezasına çarptırılmışlardır (Mbonda, 2004: 280).

Rönesans sonrası ise yoksulluk ve yoksulluğa bakış açısı tamamen değişmiş, modern çağla birlikte yoksulluğun tamamen bireyin kendi sorumluluğunda olduğu, bu durumdan herhangi bir kurumun sorumlu olmadığı kabul edilmiştir. 17.yy ve 18.yy'da ise yoksulluğun kötülüğün sonucunda olmadığı, bireyin varlığının ötesinde yoksulluğun sosyal, ekonomik ve siyasi faktörler sonucunda oluştuğu kabul görmüştür. Bu nedenle yoksulluk yeniden tanımlanmaya ve araştırılmaya başlanmış, bireylerin yoksulluğa daha fazla kapılmalarını önlemek amacıyla daha derin analizler ve araştırmalar yapılmaya başlanmıştır (McKay,2005: 2).

Yukarıda anlatılanlar çerçevesinde yoksulluğun, yetersiz beslenme, yeterli sağlık hizmeti alamama, önlenebilir hastalıklardan bile kurtulamama, işsizlik, eğitim yetersizliği, açlık gibi unsurların var olduğu, ancak yoksulluğun kalıcı ve bireysel bir sorun olmadığı aksine toplumsal, siyasi ve ekonomik boyutları olan küresel bir olgu olduğu görüşü kabul edilmiştir (Aktan ve Vural, 2002). Tekeli'ye göre yoksulluk, bireysel gelir azlığı veya temel kentsel imkânlardan yararlanamama değil, aynı zamanda sosyo-ekonomik yetersizliklerden yani barınma, ötekileştirilme, sağlıksız çevre şartlarında ikamet etme, kamu hizmetlerinden yeterinde faydalanamama ve şiddetle yan yana olma anlamına gelmektedir (2000: 145).

Daha geniş bir ifade ile yoksulluk "barınacak bir yerin olmaması, eğitimsizlik, açlık, hasta olup tedavi görememek, herhangi bir işinin olmaması veya iyi bir işinin olmaması, kirli suyun sebep olduğu hastalık yüzünden evladını kaybetmek, gelecek kaygısıyla yaşamak ve evlatlarının geleceğinden kaygı duymak, siyasal hayata katılamamak, özgür olamamak, umutsuzluk ve eşitsizlik" benzeri unsurlarla açıklanabilecek bir olgudur (Gündoğan: 2008: 42-43).

Çeşitli dönemlerde ve mekânlarda farklı tanımlamalar ve oluşum faktörlerini içeren yoksulluk kavramı sosyal, ekonomik, toplumsal ve kültürel faktörlerinde etkisi ile

farklı anlamlar ve unsurlar barındırmaktadır. Lewis'e göre bu unsurlar, yetersiz nakit ekonomisi, işsizlik oranın yüksek olması, yetersiz istihdam, vasıfsız iş gücü fazlalığı, düşük ücretler, sosyal, politik ve ekonomik organizasyonların yetersizliği ya da var olan organizasyonlardan yeterince faydalanamama, çekirdek aileye dayanan iki taraflı akrabalık unsurları, toplumsal varlık birikimi prensipleri ve bunların uygulanmasından kaynaklanan sorunlar neticesinde yoksulluğun var olabileceğini öne sürmektedir (1966:21).

Yoksulluğu daha iyi anlayabilmek ve neden olan sebepleri analiz edebilmek için yoksulluğun türlerine bakmamız gerekmektedir. Bunlar; mutlak yoksulluk, göreli yoksulluk, objektif-sübjektif yoksulluk ve kırsal-kentsel yoksulluktur.

Mutlak yoksulluk, bireyin hayatını devam ettirecek minimum refah seviyesini yakalayamamasıdır. Yaşamın devam etmesi için gerekli olan temel yiyecek, barınma ve giyim olanaklarının asgari seviyede sağlanamaması ve yeterli seviyede olmamasıdır (Griffiths ve Wall, 1999: 317). Mutlak yoksulluk oranı, asgari refah seviyesini yakalayamayan birey sayısının toplam nüfusa oranlanması ile bulunur. Mutlak yoksulluk seviyesinin belirlenmesi için kişilerin hayatta kalabilmeleri için gerekli olan minimum tüketim ihtiyaçları hesaplanarak yoksulluk seviyesi hesaplanır (TÜSİAD, 2000: 96). Bu hesaplamayı ilk olarak Amerikalı gıda bilimci Atwater, Amerikalı suçluların hapishanede kilo almasını ya da vermesini önlemek amacıyla hangi gıdaları tüketmelerini ve kaç kalori almalarını hesaplaması ile minimum günlük kalori ihtiyaçlarını hesaplamış, gerekli gıdaları piyasa değerlerini de hesaplayan Atwater, yoksulluk sınırının gıda maliyetini ortaya çıkarmıştır (Rein, 1977: 49-50).

Günlük kalori ihtiyacına göre hesaplanan ve tanımlanan mutlak yoksulluk, yaşanılan ülke, sosyo-ekonomik değerler ve coğrafi özelliklere göre farklılık göstermektedir. Bu miktar; gelişmiş ülkelerde 3,390 kalori, gelişmekte olan ülkelerde 2,480 kalori ve azgelişmiş olan ülkelerde ise 2,070 kalori olarak hesaplanmıştır. Kalori miktarları, ülkelerin o yıl içindeki yiyecek fiyatlarının ortalamaları alınarak hesaplanmakta ve yoksulluk sınırı olarak belirlenmektedir (Dansuk, 1997: 20). Ancak yoksulluk sınırının sadece gıda harcamalarına göre hesaplanması dar kapsamlı kabul edilmiş, 1970'lerden sonra gıda gereksinimin yanına, barınma, eğitim ve sağlık ihtiyaçları da eklenmiştir (Şenses, 2001: 64). 1995 yılındaki BM Sosyal Kalkınma Zirvesinde

mutlak yoksulluk "gıda, güvenlik, temiz içme suyu, sağlık tesisleri, sağlık, barınma, eğitim ve bilgi dahil olmak üzere temel insani ihtiyaçların ciddi ölçüde yoksun bırakılması ile karakterize edilen bir durumdur ve sadece gelirlere değil, aynı zamanda sosyal hizmetlere de erişime bağlıdır" (BM, 1995: 57).

Göreli yoksulluk kavramı ise, gıda gereksinimleri dışındaki temel ihtiyaçlardan da yoksun kalmayı içermektir (UNDP, 2000: 20). Göreli yoksulluk kavramı hakkındaki ilk tanımlamayı ise, Townsend 1973 yılında yapmıştır. Ona göre, göreli yoksulluğun tanımını yapmak oldukça zor ve karmaşıktır. Çünkü içerisinde standart olmayan birçok faktörü ve ölçüm değerini içermektedir. Townsend'e göre yoksulluk, ekonomik yetersizliğin dışında, eğitim, meslek, toplumsal değerler ya da doğal kaynaklar gibi birçok etkenin dâhil edilmesi ile hesaplanabilir ve diğer bir ifade ile gelir dağılımındaki eşitsizlik ve zenginlerin kullandıklarının kullanılamaması ile hissedilen bir kavramdır (1977: 45). Toplumsal gelire göre hesaplanan yoksulluk sınırı, hane halkının geliri ve tüketimine göre hesaplanmaktadır (Doğan, 2014: 10). Buna göre, toplumsal gelirle belirlenen yoksulluk sınırının altında kalan hane veya bireyler yoksul olarak kabul edilmektedir.

Göreli yoksulluğu tanımlayan Townsend'e göre, "toplumda yaygın veya gıdaların, olanakların, standartların ve hizmetlerin ve faaliyetlerin yokluğu ya da yetersizliğidir" (1979: 31). Toplam gelir üzerinden hesaplanan yoksulluk sınırı sayesinde gelir dağılımındaki eşitsizlik ve sınıfsal ayrımların çizgileri de belirlenmiş olur. Bireylerin hayatlarını devam ettirecek yeterli ekonomik gelirlerinin olması onların yoksul olmadıkları anlamına gelmez. Bireyler gelirlerini öncelikli olarak yaşamsal faaliyetlerini sürdürebilecekleri dayanıklı tüketim maddelerine harcarlar veya yeni doğabilecek ihtiyaçlar için saklarlar ancak diğer bireylerin yaptıkları sosyal aktiviteler, seyahat, eğlence gibi etkinliklere katılabilecek seviyede değillerdir (Gordon, 1999: 825-826). Diğer bir ifade ile bireylerin imkanları her ne kadar yaşamsal ihtiyaçları minimum seviyede karşılamaya yetse de toplumda yaşayan diğer bireylere oranla düşük olması da göreli yoksulluk kavramı içinde yer almaktadır.

Objektif-Sübjektif yoksulluk, sübjektif yoksulluk bireylerin tercihlerine önem veren tanımlama şeklidir. Objektif yoksulluk ise, yoksulluğun neden meydana geldiğini ve bireyleri yoksulluktan kurtarmak için neler yapılması gerektiğini kapsamaktadır (Batal, 2016: 303-304). Sübjektif yoksulluk fayda esasına dayanır. Ancak ekonomistler

ölçümler ve analizler yaparken objektif yoksulluk unsurlarını kullanırlar, çünkü hane halkının kendisi için neyin faydalı olabileceğine karar verebilecek yetiye sahip olmadığına inanırlar (Aktan ve Vural, 2002: 6). Diğer bir ifade ile sübjektif yoksulluk bireyin kendini yoksul olarak tanımlaması ile ilgilidir ve bu nedenle sübjektif yoksulluk hesaplanırken objektif ölçümler söz konusu değildir (Topgül, 2013: 280).

Objektif yoksulluk ölçülebilir ve daha önceden belirlenen, ispatlanabilen kriterleri içerir. Bu kriterler, belirli dönemleri içeren harcamalar, geliri ve günlük gerekli görülen kalori miktarını içerir. Bu değişkenlerin belirlenmesinin bilimsel verilere dayanılarak yapılması, objektif yoksulluk türünün en fazla kullanılan yöntem olmasına neden olmuştur. Bireylerin yoksul olarak sınıflandırılması için gerekli olanların neler olduğu, yoksulluğun sebepleri ve ortadan kaldırılması için yapılması gerekenler bilimsel veriler ışığında hazırlanmış değişkenlerle tespit edilir. Bu sayede objektif yoksulluk gerçekte yoksulluğun ne olduğu ve kimlerin yoksul olarak nitelendirilebileceğini tespit eder (Okumuş, 2010: 74).

Kırsal-Kentsel yoksulluk, kırsal yoksul tarım sektöründe yaşanan değişim ile birlikte gizli işsizliğin açık işsizliğe dönüşmesi olarak tanımlanabilir (Öztürk, 2008: 604). Kırsal yaşam süren bireyin elde ettiği kazançla, barınma, eğitim, sağlık ve diğer ihtiyaçlarını karşılayamama durumu olan kırsal yoksulluk, kırsal alanda yaşayan toprak sahibi olmayan ya da küçük toprak sahibi olan, balıkçılık, ormancılık gibi küçük işlerde çalışan bireyler arasında ortaya çıkmıştır (Öztürk, 20008: 621).

Kentsel yoksulluk ise, kırsal alanlardan göç eden bireylerin kentlerde yoğunlaşarak gecekondularda yaşam sürmeye başlaması ve kentlerde yaşayan bireylerin ücretlerindeki düşüş nedeniyle gereksinimlerini karşılayamamaları nedeniyle ortaya çıkan yoksulluk türüdür (Başaran, 2008: 17-18). Özellikle göç ile birlikte kent nüfusunun artması kentsel yoksulluğun başlangıcı kabul edilmiştir. Kent yoksulluğunun nedenleri ise, yetersiz barınma, gelir ve servet sahipliği, kamusal hizmetlerin yetersizliği, sosyal hizmetlerden yeterinde faydalanamama, yoksulların hukuken yeterinde korunmayışı, güvenlik ihtiyaçlarından yeterinde faydalanamama şeklinde sıralanabilir. Diğer taraftan aile ilişkilerindeki zayıflama, enformel ilişkiler ve sağlık, eğitim, altyapı eksikliği diğer faktörlerdir (Dinçoflaz, 2009: 34-35).

Kırsal kesimden daha farklı ve maliyeti yüksek gereksinimlerin olduğu kent yaşantısında gelir yetersizliği ve gerekli hizmetlerin alınamayışı bireylerin dışlanmasına ve kentlerdeki bazı bölgelerde yaşamaya mecbur bırakılmasına neden olmaktadır. Bu durum bireylerin statü sorunları yaşamasına ve sınıfsal ayrışmaya neden olmaktadır (Türkdoğan, 2003: 106-107). Kentlerdeki orta tabaka olarak nitelendirdiğimiz sınıf zamanla yoksullaşarak alt tabaka olarak sınıflandırılmaya başlanmıştır. Kentlerde yaşayan bireylerin bazılarının çok üst seviyelerde para kazanması karşısında bazı bireylerin ise hayatlarını devam ettirecek seviyede bile para kazanamaması küreselleşme ve modernleşme sonucu kentlerde yaşanan en büyük sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.2 Yoksulluğun Nedenleri

Yoksulluğun tanımlanmasının zor olması aynı zamanda yoksulluğun nedenlerinin de açıklanmasını zorlaştırmakta, bireyi yoksulluğa nelerin ittiğini toplumsal ve bireysel düzeyde açıklamaya çalışmakta oldukça karmaşıktır. Yoksulluğa sadece tek bir sebebin neden olduğu değil birçok faktörün etkileşimi sonucu ortaya çıktığını kabul etmek daha doğrudur (Özsoy, 2003). Ancak ortak kabul gören bir varsayım da ekonomik krizlerin, ekonomik dalgalanmaların, yanlış uyum politikalarının, gelir adaletsizliğin ve mülkiyetin yoksulluğa neden olan temel etkenler olduğudur (Şenses, 2001: 148; İlik, 1992: 16).

Yoksulluğun nedenleri, gelir dağılımındaki adaletsizlik, demografik unsurlar, göç, işsizlik, olağan dışı durumlar, savaşlar ve yerleşim bölgesinin özellikleri şeklinde sıralamak mümkündür (Şenses, 2001: 145).

Gelir dağılımındaki dengesizlik yoksulluğun temel sebepleri arasında yer almaktadır. Gelir dağılımı, belirli bir zaman diliminde elde edilen milli gelirin bireyleri gruplar ve üretim grupları arasında dağılımı anlamına gelmektedir (Karaman, 1995: 154-155). Gelir dağılımındaki dengesizlik ülkeden ülkeye ya da bölgeden bölgeye farklılık göstermektedir. Gelir eşitsizliğinin en düşük olduğu yer Avrupa, en yüksek olduğu yer ise Ortadoğu olarak belirlenmiştir. Dünya'da 2016 yılında en çok kazanan yüzde 10'luk dilimin ulusal gelirden tek başına aldığı pay Avrupa'da yüzde 37, Çin'de yüzde 41, Rusya'da yüzde 46, Kanada ve ABD'de yüzde 47, en eşitsiz dağlımın var olduğu kabul edilen Ortadoğu'da bu oran yüzde 61'dir (World Inequality Report, 2018: 7). Yine bu rapora göre, artan gelir eşitsizliğinin nedeni kamudan özele yapılan büyük servet transferlerin bireysel servet eşitsizliğine neden olmasıdır (World Inequality Report, 2018:

15). Gelir dağılımındaki bu eşitsizliği etkileyen faktörler ise, savaşlar, rejim değişiklikleri, vergilerdeki artış ya da düşüş, ücret eşitsizliği ve eğitimdir. Gelir dağılımının yoksulluk sınırını belirlemede önemi devam edecektir.

Tablo 1. Dünya'da en çok kazanan yüzde 10'luk dilimin ulusal gelirden tek başına aldığı pay (2016)

	%
Avrupa	37
Çin	41
Rusya	46
Kanada	47
ABD	47
Ortadoğu	61

Kaynak: World Inequality Report, 2018: 7

Yoksulluğun nedenlerinden olan demografik unsurları incelediğimizde, dünya nüfusunun giderek arttığı görülmektedir. Tarım devrimi ile artan nüfus, 18.yy ve 19.yy'daki sanayi devrimine kadar devam etmiş, zaman zaman kıtlık, savaşlar ve salgın hastalıklarla hızı yavaşlamış olsa da büyüme hızı hiç durmamıştır. Her ülkede ve bölgede nüfus artış hızı ve ölüm oranları farklılık göstermekle birlikte sanayileşmiş ülkelerde artış hızında yavaşlama, sanayinin kullanılmasına bağlı olarak ölüm oranlarında artış görülmüştür. Gelişmiş ülkelerde ise, 1945 sonrasında ölüm oranı azalmış, tıp ve sanayinin ilerlemesi ile nüfus artış hızı devam etmiştir. Az gelişmiş ülkelerde ise, hızlı nüfus artışı yaşanmakta ve bu artış yoksulluğunda artmasına neden olmaktadır. Diğer bir ifade ile nüfus artışı yoksulluğu olumsuz yönde etkilemekte, yaşam şartlarını kötüleştirmekte ve doğal kaynakların kullanımını arttırmaktadır (Şenses, 2001: 153-156). Aktan'a göre, hızlı nüfus artışı beraberinde hem tüketim hem de üretimi arttırmakta, fiziki olanakları yetersiz az gelişmiş ülkelerde ise yoksulluğu kaçınılmaz kılmaktadır (Aktan, 2002: 1). Keleş'e göre ise, ekonomik gelişme, modernleşme ve kentleşme ile birlikte doğurganlık hızı düşmüş, aynı oranda ölüm oranları da gerilemiştir (2002: 52-53). Sonuç olarak, nüfusun artması refah seviyesini ve yaşam kalitesini düşürmekte, artan nüfus kentleşmenin bozulmasına, beslenmenin yetersiz olmasına, hastalıklara ve kaynakların hızlı tüketilmesine kısaca yoksulluğa zemin hazırlamaktadır (Keleş, 2002: 65).

Yoksulluğun diğer bir nedeni ise göç unsurudur. Kırsalda yaşayan nüfusun artması ve olanakların kısıtlı kalması, kırsaldan kente göçü arttırmıştır. Teknolojik olanakların artması kırsalda yaşayanlara olan ihtiyacı azaltmış ve göç hareketi tetiklenmiştir (Kongar, 2001: 551). Kentleşmenin her anlamda yaşam kalitesini yükseltmesi, kentlerde yaşamanın çekiciliğini arttırmıştır. Bu çekim göç ile birlikte nüfusun artmasına, kültürel farklılıkların ve toplumsal uyum süreçlerinin yaşanmaya başlamasına neden olmuştur (Erkan, 2002: 20). Göç, ekonomik nedenler ya da zorunlu sebeplerden dolayı gerçekleşebilmektedir. Ekonomik nedenlerden dolayı gerçekleşen göç, kırsal yoksulluğu azaltırken kentsel yoksulluğu arttırmaktadır, toplam yoksulluk oranında bir değişiklik olmamaktadır. Zorunlu göç unsurunda ise, yoksulluk miktarı artmaktadır (DPT, 2000: 131). Kırsal alanda düşük gelire sahip olan bireyler, daha yüksek kazanç elde edebilmek için kentlere göç etmek zorunda kalırlar. Ancak kentsel uyum sürecinde yaşanan zorluklar kentlerin çekiciliğinin azalmasına neden olmaktadır.

Refah seviyesi yüksek bir yaşam elde etmek için kentlere göç etmek zorunda kalan bireylerin kentlerde kayıt dışı işsizliğe neden olduğu görülmektedir. Tüketici durumuna dönüşen bireyler kırsal alandan daha fazla olanağa sahip olsalar da kentlerdeki yaşam koşullarının maliyeti hesaba katılmadığı için bireylerin zor durumda kaldığı görülmektedir (Doğan, 2003: 11). Aynı zamanda işgücüne katılamayanlar, çalışan ancak yoksul olan ve işsiz durumda olanlarda yoksulluk olgusu içinde yer almaktadır. Diğer taraftan yoksulluğu etkileyen işsizlik faktörünün hesaplanabilmesi için işsiz grubun özelliklerinin ve işsiz kalınan sürenin de bilinmesi gerekmektedir. İşsiz kalınan sürenin uzaması yoksulluğa olumsuz yönde etki etmektedir (Şenses, 2001: 169).

Kentlerde meydana gelen suç olaylarının nedenlerine bakıldığında karşımıza yoksulluk, evsizlik, işsizlik benzeri unsurlar çıkmaktadır. Ancak bu unsurların altında yatan temel neden yoksulluktur. Örneğin Türkiye'deki yoksulluk göç ile birlikte kırsaldan kentlere taşınmış, yıllardır kentlerde görünmez haldeyken kent hayatı içinde görünürlük kazanmıştır (Fırat, 2008: 207). Kentleşme ile birlikte ihtiyaçların artması beraberinde ekonomik desteğe olan ihtiyacı da arttırmıştır. İşsizlik ve emeğin karşılığının alınmayışı hızlı bir işsiz sınıfın oluşmasına ve yoksulluğa neden olmuştur. Kentleşme ile birlikte artan nüfus yoğunluğu sonucunda sorunlar da artmış, olumsuzluklar tüm sektörleri etkilemiştir. Konut yetersizliği, altyapı sorunu ve istihdam yetersizliği ile baş edemeyen yönetimler nedeniyle kural dışı davranışlar yaygınlaşmıştır. Kuralsız davranışların

yaygınlaşması ise suç ortamının gelişmesine neden olmuştur (Fırat, 2008: 210). Yoksul insanların oluşturduğu gecekondu bölgeleri, evsiz insanlar, dilenciler, madde bağımlıları ve sokak satıcılarının artması kentsel güvenliği tehdit eden unsurlar olarak ortaya çıkmıştır. Kent merkezlerinde evsiz insanların çoğalması, ortak yaşam alanları olan parkların, pazar yerlerinin, otoparkların ve geçitlerin güvensiz mekânlara dönüşmesine neden olmaktadır. Bu olguları tetikleyen ise yoksulluktur. (Fırat, 2008: 211).

Yoksulluğa neden olan diğer faktörler ise, olağan dışı durumlar, şoklar, krizler ve savaşlar şeklinde ele almamız mümkündür. Bireylerin hayatlarındaki ani değişimler, şoklar ve krizler de yoksulluğa neden olabilmektedir. Örneğin, ailenin geçimini sağlayan bireyin ölmesi, hastalanması ve para kazanamaması, devlet yardımlarının sona ermesi yoksulluğa neden olabilir. Ayrıca savaşlar ve krizlerde yoksulluğu tetikleyen unsurlar arasındadır. Savaş sırasında yaşanan can ve mal kayıpları ülkenin milli servetinin azalmasına ve bireylerin yoksullaşmasına neden olabilmektedir (Aytaç ve Akdemir, 2003: 59).

Yaşanılan çevre ve sunulan olanaklarda yoksulluğa neden olmaktadır. Gelişmekte olan ülkelerin bazı bölgelerinin yoksulluğa daha elverişli olduğu bazı yerlerinde ise yaşam kalitesinin daha yüksek olduğu görülebilmektedir. Bunun nedeni ise, bazı bölgelerde sunulan altyapı olanakları, sağlık, eğitim, istihdam kapasitesi ve sosyal olanakların fazla olmasıdır (Şenses, 2001: 174). İklim olanaklarının kötü olması, sosyal olanaklara ve altyapıya erişimde zorluk, kaynakların yetersizliği, göçmenlerin nüfusa oranı, artan suç, sanayinin yetersizliği gibi faktörlerin varlığı da işgücünü etkilemekte ve bölgenin yetersizliği ile birleşince yoksulluğa neden olmaktadır (Şenses, 2001: 175).

3.3 Yoksullukla Mücadelede Uluslararası Alanda Geliştirilen Politikalar

Yoksullukla mücadele, yoksulluğu ortadan kaldırma, önleme ve nesilden nesile aktarılmasının önüne geçmek için geliştirilen politikaları kapsamaktadır Yoksullukla mücadelede kullanılan yöntemler ülkeler arasında farklılık göstermektedir. Bazı ülkelerde devlet politikası olan yoksullukla mücadele, bazı ülkelerde ise Sivil Toplum Kuruluşları (STK) vasıtası ile gerçekleştirilmektedir. Çoğu fakir ülke de ise, yoksullukla mücadele Dünya Bankası ve UNDP'nin himayesinde sürdürülmektedir. Ülkemizde

yoksullukla mücadele hem devlet hem yerel yönetimler hem de STK'lar tarafından yürütülmektedir (Daşlı, 2018: 530).

Yoksullukla mücadelede geliştirilen politikaların başında öncelikli olarak yoksulların tespit edilmesi ve kaynaklara ulaşımın kolaylaştırılması gelmektedir. Yoksullukla mücadeleyi doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki gruba ayırabiliriz. Dolaylı mücadele özellikle 1950'lerde savunulmaya başlayan ve 1980'lerde neo-liberal iktisatçılar tarafından geliştirilen varsayımdır. Buna göre, yoksulluğun ortadan kaldırılmasındaki en önemli araç ekonomik büyümenin sağlanmasıdır (Daşlı, 2018: 531). Yoksulların gelirinin arttırılması ve hayat standartlarının yükseltilmesi ile ülkelerin gelir düzeylerinin arttırılması doğrudan ilişkilidir. Gelir düzeyinin artması ve hane halkına düşen payın yükselmesi dolaysız yaklaşıma göre de çarpan etkisi yaparak bireylerin sağlık, eğitim ve beslenme olanaklarının da iyileşmesi anlamına gelmektedir.

3.3.1 Sağlık

1980'lerden sonra gelişen neo-liberal politikalarla birlikte yoksullukla mücadelede doğrudan politikalar geliştirilmeye başlanmıştır. Ekonomik büyümenin hane halkına ve yoksulluğa her ne kadar büyük bir katkısı olsa da farklı unsurlarında yoksulluğa etki ettiği kabul edilmiştir. Bu nedenle ekonomik büyümeyi destekleyen politikaların yanında sağlık, eğitim ve beslenme alanlarında da yeni politikalar üretilmeye başlanmıştır.

Yoksulluk ve sağlık sorunlarının, sağlık sisteminin ve sisteme ulaşamayan bireylerin arasındaki iç içe geçmişlik, sağlık sorunları ve yoksulluk için politikalar geliştirilmesine neden olmuştur. Sağlık sistemine kolay ulaşılabilmesi ve yoksullar için sağlıklı bir yaşamın varlığı zenginlere göre daha önemlidir. Yetersiz beslenme ve barınmadaki olumsuzluklar yoksulların sağlık konusunda daha kırılgan olmalarına neden olmaktadır. Yoksulluk hem hastalıkların nedeni hem de sonucudur. Yani hastalık sahibi olan bireyin artan sağlık harcamaları hane halkının yoksullaşmasına da neden olabilir. Kısır bir döngü içine giren yoksullar, yetersiz imkanlar nedeniyle hastalanırken diğer taraftan hastalıklar nedeniyle de yoksullaşabilmektedir. Özetle, yoksul olmak sağlığı olumsuz etkileyerek sağlıksız olunmasına neden olurken, hastalıkların sürmesi yoksulluğunda devam etmesine neden olmaktadır (Wagstaff, 2002: 97). Sağlık sorunlarının hane halkının yaşam standartlarını etkilediği/düşürdüğü, gelir kayıplarının

yaşandığı ve sağlık ödemelerinin gelir adaletsizliği içerisinde ele alınmasını gündeme getirmektedir. Araştırmalar sonucunda ortaya çıkmıştır ki, sağlıktaki eşitsizlik her zaman yoksulların aleyhine olmuş ve yoksullar zenginlere göre daha erken yaşta ölme ve daha fazla hastalığa yakalanma riski altındadır.

Yukarıdaki unsurlar nedeniyle, Dünya Sağlık Örgütü (WHO) yoksulluğun azaltılması yönünde bazı politikalar geliştirme yoluna gitmiştir. WHO, "Sağlık sadece hastalık veya zayıflığın olmaması değil, fiziksel, zihinsel ve sosyal refah durumudur" şeklinde bir tanımlama yapmıştır (WHO, 2006: 1). WHO'ya göre, bireylerin sağlıklı bir yaşam sürmesi ve sağlığın yoksulluk üzerindeki etkilerinin azaltılması amacıyla bazı kriterler tanımlamıştır. Buna göre; sağlık eşitsizliklerinin giderilmesi, sağlık hizmetlerinin toplumun her kademesine eşit oranda iletilmesi ve hane halkı üzerinde etki eden değişkenlerin (barınma, eğitim, sağlık, beslenme vb.) eşitsizliklerinin giderilmesi önemlidir (Wagstaff, 2002; 97-98).

Yoksulların yetersiz ya da kötü donanımlı sağlık hizmeti alması ve kötü beslenmesi sağlıklarının bozulmasına neden olmakta bunun sonucunda sağlık harcamaları artmaktadır. Yeterli sağlık hizmeti alınmaması ve eğitimsizlik doğurganlık oranının artmasına ve beraberinde bebek ölümlerinde artış olmasına sebep olmaktadır. Bebek ölüm oranı o ülkedeki sağlık sistemi ve sisteme ulaşım konusundaki en önemli gösterge olarak kabul edilmektedir. Az gelişmiş ve yoksulluğun fazla olduğu ülkelerde bebek ölüm oranı yüksektir. Buna karşılık gelişmiş ülkelerde ise istatistik tam tersi yönde bebek ölüm oranlarının çok düşük olduğunu göstermektedir. Örneğin 2019 Dünya Bankası verilerine göre; Afganistan'daki bebek ölüm oranı yüzde 47, Nijerya yüzde 74, Benin'de yüzde 59 ve Gine'de yüzde 64 oranındadır (WB, 2020).

Tablo 2. Gelişmişlik Seviyelerine Göre Ülkelerdeki Bebek Ölüm Oranları (%)

Gelişmişlik Düzeyi	Ülkeler	Bebek Ölüm Oranları (%)	
		1979	2019
Gelişmiş	İsviçre	7	2

	Norveç	8	2
	Japonya	8	2
	Almanya	14	3
Az Gelişmiş ve Gelişmekte Olan	Afganistan	165	47
	Gine	168	64
	Benin	129	59
	Nijerya	128	74

Kaynak: (WB, 2020)

Ekonomik yoksunluk ve sağlık arasında birbirini etkileyen bir döngü söz konusudur. Yoksulluk beslenme bozukluğuna, eğitim ve öğretimde yetersizliğe ve olumsuz çevre koşullarında barınmaya neden olurken bu nedenler hastalıkların ve tedavi hizmetlerine duyulan ihtiyacın da artmasına neden olmaktadır. Ancak koruyucu hekimlik ve halk sağlığına yeterli önemin verilmemesi hastalıkların artması, çalışma işgücünün düşmesi ve berberinde gelir kaybına neden olmaktadır (Özen, 1994). Yoksullukla birlikte gelen hem fiziksel hem de zihinsel sağlık sorunları da toplumsal sorunların (boşanma, şiddet, suç işleme, hırsızlık, gasp, vb.) artmasını tetiklemektedir (Ergül, 2005: 100-101).

Yoksullukla mücadelede geliştirilmesi gereken politikaların başında yoksul ve zenginler arasındaki eşitsizliğin giderilmesi gelmektedir. Öncelikli olarak yoksul olanların da zenginler gibi sağlık hizmetlerine en iyi seviyede ve kolay ulaşılabiliyor olması gereklidir. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde kamu tarafından finanse edilen sağlık hizmetlerine yoksul insanların yeterli düzeyde erişemeyişi sorunun devlet ya da yardım kuruluşları tarafından çözüme ulaştırılması gerekmektedir (Wagstaff, 2002: 102). Ayrıca çocuklar için aşı programları, yetersiz beslenmenin giderilmesi, bebek ve beş yaş altı örüm oranının düşürülmesi, anne sağlığını iyileştirecek programların uygulanması ve HIV/AIDS gibi bulaşıcı hastalıklarla mücadele konusunda hem devlet hem yerel yönetimler hem de STK'lar tarafından uygulamaların yoğunlaştırılması gerekmektedir.

3.3.2 Beslenme

1970'lerden sonra sağlık ve beslenme arasındaki etkileşimin yoksulluğa neden olduğu aynı zamanda sonucu da olduğu ve bu doğrultuda gerekli politikaların geliştirilmesi gerekliliği sonucuna varılmıştır (Lipton ve Ravallion, 1993). Bireylerin beslenmelerindeki bozukluğun hastalıklara sebep olması ya da hastalık riskini arttırması kişilerin kazançlarını tedaviye harcamalarına, işgücü kaybına ve dolayısı ile gelirin

azalarak yoksulluğun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Hastalıklar, açlık, yetersiz hijyen gibi durumlar bireylerin yetersiz beslenmesine neden olmaktadır. İyi beslenme bireylerin daha sağlıklı olmasına, güçlenmesine, anne ve çocuk ölümlerinin azalmasına, eğitimin aksamamasına, bulaşıcı hastalıkların yaygınlığının düşmesine olanak sağlamaktadır (FAO, 2005: 5).

Birleşmiş Milletler (BM)'in yoksulluk tanımının içerisinde yer alan göstergelerden bir tanesi de beslenmedir. Buna göre; vücut kitle endeksi 16'nın üzerinde olmalıdır. Diğer bir ifade ile vücut ağırlığının boy uzunluğunun karesine bölünmesi ile elde edilen vücut kitle endeks oranı 16'nın altında olmamalıdır (Bildirici, 2011: 4-5). Dünya Bankasına göre ise, yoksulluk sınırı günlük 2400 kalorilik besin alınması şeklinde tanımlanmıştır. Buna göre, günlük 2400 kalorilik yiyecek almaya gücü yetmeyen bireyler yoksul olarak kabul edilmektedir.

Gelişmekte olan ya da az gelişmiş ülkelerdeki yetersiz beslenme ve temiz içilebilir su kaynaklarının azlığı, bulaşıcı hastalıkların artmasına ve bireylerin bu hastalıklarla mücadele edebilecek savunma sistemlerinin güçsüz olmasına neden olmaktadır. Bu nedenle beslenme eksikliği yoksulluğu tetikleyerek, gelecek nesillere de aktarılmasına neden olabilecektir.

Yukarıdaki tanımlamalar bağlamında yoksullukla mücadelede öne çıkan politikaların başında özellikle çocuk ve kadınlara yönelik beslenmeyi destekleyen sosyal yardım programlarının oluşturulması gelmektedir. İyi beslenen çocukların eğitim hayatlarında daha başarılı olacakları ve yaşam sürelerinin uzayacağı kabul edilmektedir. Diğer taraftan iyi beslenen sağlıklı bireylerin yaşam içindeki güçlüklerle örneğin, işsizlik, maddi sıkıntılar ve yakalanabilecek hastalıklarla mücadele etme gücü artacaktır.

3.3.3 Eğitim

UNDP'nin 2020 Çok Boyutlu Yoksulluk Endeksi'ne göre, sağlık (beslenme ve çocuk ölümleri), eğitim ve yaşam standartları (güvenli su, elektrik, barınma, birikim) yoksulluğun temel göstergeleridir (UNDP, 2020: 4). Bu nedenle eğitim ve yoksulluk arasındaki ilişki en kapsamlı şekilde ele alınmış ve yoksullukla savaşmak için eğitim alanını desteklemek amacıyla politikalar geliştirilmiştir. Yoksulluk ve eğitim arasında ters orantı söz konusudur. Eğitimli kişilerin işsiz kalması ve yoksulluk sınırına düşme

olasılığı düşük iken, eğitimi olmayanların işsiz kalma ve yoksullaşma olasılığı oldukça yüksektir.

Eğitimli nüfus oranının artması çarpan etkisi yaparak toplumdaki refah seviyesinin de artmasına neden olmaktadır. Kadınların eğitimlerinin artması toplum içinde ikinci plana atılmalarını önlemekte aynı zamanda daha sağlıklı, daha iyi beslenen ve eğitim alan çocukların yetişmesine fayda olmaktadır. Ayrıca iyi eğitimli toplumların bulaşıcı hastalıklarla daha iyi mücadele ettikleri, doğal kaynakları daha bilinci kullandıkları ve bunu bilinci gelecek nesillere aktardıkları görülmektedir (DB, 2000).

Yoksulluğun azaltılması, ekonomik büyümenin arttırılması ve toplumsal bilincin arttırılarak daha sağlam temellere dayalı politikaların üretilmesi amacıyla eğitim kullanılabilecek en güvenli araçtır. Bu bağlamda, geliştirilen politikaların başında 1990'larda başlatılan zorunlu eğitim politikası ve başlatılan yetişkin okur-yazarlık kampanyaları gelmektedir. 2000'li yıllarda özellikle üzerinde durulan konu kız çocuklarının erkeklerle eşit seviyede eğitim almalarının sağlanması olmuştur.

Toplumların refahı ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması amacıyla, bireylerin kaliteli eğitime erişiminin iyileştirilmesi ve gerekli bilgi, beceri ve davranışları edinmeleri sağlanması gereklidir (UNESCO). Yapılan tüm iyileştirme çabalarına rağmen, yoksulluk küresel olarak her ne kadar 1990'larda yüzde 36'dan 2015 yılında yüzde 10'lara düşmüş olsa da yaşanan küresel salgın (COVID-19) ve afetler bu gelişmeyi tersine çevirecek niteliktedir. 700 milyondan fazla insan yoksulluk sınırı olarak belirtilen günde 1,9 doların altındaki kazançla yaşamak, beslenmek, eğitim almak, barınmak ve sağlık harcamalarını karşılamak zorundadır. Geçmiş yıllarda "herhangi bir işe sahip olmak yoksulluğu ortadan kaldırabilir" görüşü hakim iken 2018 yılı itibari ile çalışan bireylerin yüzde 8'i aşırı yoksul, her beş çocuktan bir tanesi de bu aşırı yoksulluk içinde yaşamak zorunda kalıyor (UN, 2020).

Eğitim alanında yapılan iyileştirmeler sosyo-ekonomik hareketliliği sağlar ve yoksulluktan kurtulmamın en önemli aracıdır. BM'in hazırladığı rapora göre, son on yıl içerisinde özellikle kız çocuklarının eğitimi için her seviyede destek programı sağlanmış olmasına rağmen, 2018 yılında 260 milyon çocuğun hala okula gitmediği açıklanmıştır (UN, 2020). Diğer taraftan UNESCO tarafından yapılan bir çalışmaya göre ise (2015:3), ilk ve ortaokul çağı ile yetişkinlerin okuryazar oranı 1999 yılından 2012 yılına kadar 204

milyonluk bir düşüş olmasına rağmen halen bu sayının 121 milyon civarında olması çok yüksek bir rakam olarak kabul edilmektedir. Yine bu rapora göre, gelişmekte ve azgelişmiş ülkelerdeki altı çocuktan bir tanesi tam olarak ilkokulu bitirememektedir. Aynı şekilde, üç çocuktan bir tanesi ortaokulu bitirememekte, yetişkinlerin okuryazar oranı ise hedeflenin çok altında kalmıştır.

Genel olarak değerlendirdiğimizde, eğitim ve yoksulluk arasındaki ters orantının önemi fark edilmiş hem devlet hem uluslararası kuruluşlar bu konuda çeşitli politikalar üretmeye başlamıştır. Özellikle yoksullar ve zenginler arasındaki eğitim olanaklarından faydalanma oranı her geçen gün artmakta, yoksul olan çocuklar eğitim fırsatlarından yoksun kalmaktadır.

3.4 Kent Güvenliğinde Suç Olgusu

Kent güvenliği ve suç, literatürde birçok farklı bileşeni içinde barındırmaktadır. Bunlardan bazıları kentleşmenin suça etkisi, gecekondulaşma, yoksulluk, kent yaşamı içinde gerçekleşen terör eylemleri, yaşam kalitesi üzerinde olumsuz etkiye sahip olan kent güvenliğinin yetersizliği, çarpık yapılaşma ve kente karşı işlenen suçlar gibi birçok başlık suç kavramının içine dâhil edilebilir.

Hızlı kentleşme, nüfusun artışı, gelir dağılımındaki adaletsizlik ve heterojen bir nüfus, beraberinde sosyal denetimin zayıflamasına ve bireylerin birbirleriyle yabancılaşmasına neden olmaktadır. Bu olgu suçun artmasına zemin hazırlamakta ve kentler suçun işlenmesi için en olgun mekânlar haline dönüşmektedir.

Güvenlik ise, toplumsal yaşam içerisindeki düzenin bozulmadan işlemesi ve bireylerin korkusuzca yaşayabilmesidir. Birçok düşünür güvenlik üzerine çeşitli yöntemler geliştirmiştir. Thomas Hobbes'a göre, insanların toplum içindeki davranışlarının temeli güvenlik ihtiyacını sağlamaya yöneliktir. Güvenlik temel ihtiyaçtır. Hobbes'a göre, toplum ve devlet meydana gelmeden önce güvenlik ihtiyacı ile oluşmuş bir topluluk vardır. Buna doğa durumu varsayımı denmektedir. Doğa durumundan uygar duruma yani devletin oluşturulması ve güvenliğin sağlanması ile mümkündür (Şenel, 2011: 351).

Kent güvenliği kavramı ise, bireylerin evlerinde yaşarken ya da iş yerlerinde çalışırken ve sosyal yaşam içinde ihtiyaçlarını karşılarken can ve mal güvenliğinin

sağlanmasıdır (Akın, 2017: 1). Kent güvenliği kavramı tarihsel süreçte çok eski çağlardan itibaren vardır. Şehirlerin yükseklere kurulması, surlarla çevrilmesi ya da hendeklerle çevrilmesi güvenlik ihtiyacından kaynaklanmıştır (Giddens, 2000: 500). Kentlerdeki kalkınmanın ve sürdürülebilir gelişmenin sağlanması için güvenliğin sağlanmış olması gereklidir. Güvenliğin sağlanmadığı kentlerde suç oranlarındaki artış kentlerin gelişmişlik oranlarını etkilemektedir (Başaran, 2008: 54).

Suçun tanımı ve içeriği açısından ise birçok disiplin bir arada değerlendirilmesine rağmen net bir tanımı yoktur. Hukuk, sosyoloji, psikoloji, şehircilik, kriminoloji, psikiyatri, biyoloji, din, hukuk ve ekonomi gibi birden fazla disiplin suç olgusunu tanımlamaya çalışmaktadır. Suçun tanımı teorilere ve bakış açılarına göre tarihsel süreçte farklılık göstermektedir. Örneğin 19.yy da pozitivist teoriler çerçevesinde değerlendirilmeye çalışılmıştır. Sosyoloji, suçun tanımı yerine suça neden olan etmenlerin neler olduğu üzerine yoğunlaşmıştır. Emile Durkheim, kişinin sosyal statüsü ve suç arasında ilişki kurmaya çalışmıştır. Diğer bir teorisyen, Robert Merton, toplumsal yapıdaki bozuklukların kişileri suça yönlendirdiği görüşünü savunmuştur. Albert Kircidel Cohen ise, sınıfsal çatışmaların ve alt kültürlerin suçun oluşmasına zemin hazırladığını öne sürerek, orta sınıf ve işçi sınıfının değer yargıları arasındaki farklılıkların suçu tetiklediğini savunmuştur (Erdoğan, 1991: 23).

Günümüzde ise, suçun sosyal bir olgu olduğu ve sosyolojik nedenlerden kaynaklandığı görüşü hâkimdir (Akdeniz, 2013: 118). Sosyolojik olarak suç, "kişisel alanı aşıp kamusal alana giren ve yasak olan kural ya da yasaları çiğneyen, buna bağlı olarak meşru cezaların ya da yaptırımların uygulandığı ve bir otoritenin müdahalesini gerektiren fiiller" bütünü olarak tanımlanmaktadır (Marshall, 1999: 702).

TDK tanımına göre suç, sakıncalı ve yanlış olması nedeniyle yasaklanan, yasalara, toplum ve ahlak kurallarına göre aykırı olan davranış şeklidir (TDK). Diğer bir tanım ise, kanun koyucu tarafından topluma zarar verdiği ve tehlike yarattığı kabul edilen eylemler bütünüdür. Suçun eylemleri zaman ve mekân boyutunda farklılıklar gösterebilir (Dönmezler, 1994: 44-45).

Kentleşme ve toplumsal yaşama geçiş beraberinde bazı uyulması zorunlu norm ve kuralların doğmasına neden olmuştur. Bunlar, dini, ahlaki, geleneksel ve hukuki norm ve kurallardır. Bunlara uyanlar toplum tarafından kabul edilir, uymayanlar ise toplumda

dışlanarak cezalandırılmışlardır. Toplum tarafından kabul edilmeyen davranışların hukuk kuralları çerçevesinde cezalandırılması için suçun hukuki olarak tanımlanmasını gerektirmiştir. Buna göre suç, "hukuk kurallarının toplum için zararlı ve tehlikeli görerek yasakladığı ve cezai yaptırıma bağladıkları eylem" dir (Avcı, 2008: 52).

3.4.1 Suç ve Kentsel Suç

3.4.1.1 Literatürdeki Suç Türleri

Literatürdeki suç türlerini sosyolojik ve hukuki olarak iki sınıfa ayırabiliriz. Sosyolojik suçları ise suçun işleniş şekli ve toplum tarafından algılanış şekline göre, profesyonel suçlar, organize suçlar, beyaz yakalı suçlar ve mağduru olmayan suçlar olarak sınıflandırabiliriz (Zencirkıran, 2017: 243).

Profesyonel suçlar; geçimlerini suç işleyerek kazanan, belirli bir suçta uzmanlaşmış ve bunu meslek edinmiş, tüm zamanını işleyeceği suçu tasarlamakla geçiren suçluların işledikleri suçlardır (Bozkurt: 2015: 187). Profesyonel suçlular aynı suçları işleyen kişilerle süreli irtibat halindedirler. Ev, işyeri, otomobil hırsızlığı, banka soygunu, kuyumcu soygunu, dolandırıcılık ve bilişim suçları bu tür suçlara örnek olarak verilebilir.

Organize suçlar; geniş kapsamlı ve örgütlü, farklı mesleklerden kişileri içine alan sistematik suç faaliyetleridir. Organize suçlular, nüfuz sahibi olarak polis, siyaset, medya ve hukukun içine sızmış ya da buralara baskı uygulayabilecek kadar güçlü olabilirler. Sık sık şiddete başvururlar. Faaliyetlerini gizlemek amacıyla farklı iş kollarında yasal görünümlü ticaret yapabilirler. Mafya, çete yapılanmaları, uyuşturucu ve insan kaçakçılığı ya da kadın ticareti organize suçlar kategorisinde ele alınmaktadır (Zencirkıran, 2017: 244).

Beyaz yakalı suçlar; toplumun eğitimli, saygın ve meslek sahibi kişileri tarafından işlenen suçlardır. Mesleklerinde uzmanlaşmış kişiler tarafından işlenen suçların özelliği, kişilerin yasal mevzuatı ve bu mevzuatlardaki boşlukları iyi bilmeleri nedeniyle yakalanmalarının zor olmasıdır. Ayrıca ekonomik olarak güçlü olmaları nedeniyle yakalandıklarında iyi avukatlar tarafından savunulurlar. Beyaz yaka suçları, kentleşmenin getirdiği para hırsı ile gerçekleşir. Vergi kaçakçılığı, rüşvet, kara para aklama, banka dolandırıcılığı ve resmi belgede sahtecilik gibi suçlar buna örnektir (Mutlu, 2011: 72).

Mağduru olmayan suçlar; suçu işleyenin daha çok zarar gördüğü, mağduru olmayan suçlardır. Fahişelik, alkolizm, kumar, uyuşturucu bu tür suçlara örnektir. Bu tür suçlar genellikle kente uyum sürecinde yaşanan ve uyumsuzlukların yarattığı suçlardır (Bozkurt, 2015: 187).

Hukuki suçlar; suçun konusu temel alınarak sınıflandırılan suçlardır. Kanunsuz suç ve ceza olmaz prensibi temel alınır. Türk Ceza Kanunu (TCK) 5237 sayılı kanunla suçları tasnif etmiş, suç türleri, hangi eylemlerin suç olduğu ve verilecek olan cezalar kanunda ele alınmıştır. TCK'da suçlar, uluslararası suçlar, kişilere karşı suçlar, topluma karşı suçlar ve millete ve devlete karşı suçlar olarak dört gruba ayrılmıştır (Hafızoğulları ve Güngör, 2007: 30). TCK'da kent ve kentlileşme çerçevesinde ele alınan birçok suç türü mevcuttur. Bunlardan bazıları; Hayata ve Vücut Dokunulmazlığına Karşı Suçlar (cinayet, yaralama, intihar), Cinsel Dokunulmazlığa Karşı Suçlar (tecavüz, cinsel taciz), Hürriyete Karşı Suçlar (kavga, tehdit, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma), Malvarlığına Karşı Suçlar (hırsızlık, dolandırıcılık, yankesicilik, mala zarar verme), Kamunun Sağlığına Karşı Suçlar (uyuşturucu ve uyarıcı madde imal, ticareti ve kullanımı), Genel Ahlaka Karşı Suçlar (fuhuş, dilencilik, kumar), Kamu Güvenine Karşı Suçlar (sahtecilik), Kamu Barışına Karşı Suçlar (örgüt kurma, terör suçları), Bilişim Alanında Suçlar (banka ve kredi kartlarının kötüye kullanılması, bilişim sistemini engelleme, bozma, verileri yok etme), Kamu İdaresinin Güvenilirliğine ve İşleyişine Karşı Suçlar (zimmet, rüşvet, görevi kötüye kullanma) olarak ele alınabilir (Hafızoğulları ve Güngör, 2007: 30).

Sosyolojik suç türlerinin sınıflandırmasında bazı eksiklikler söz konusudur. Cinsel suçlar, terör, kente karşı suçlar gibi suç türleri hakkında yeterli açıklama yoktur. Bu sebeple hem hukuki hem de sosyolojik sınıflandırmadan hangilerinin kentsel suç kategorisine girdiğinin araştırılması ve yeniden analiz edilmesi gerekmektedir.

3.4.1.2 Kentsel Suç

Kentleşme ve beraberinde gelen ekonomik gelişmenin kentlerdeki suç oranına negatif yönde etki etmesi beklenirken aksi şekilde kentlerdeki suç oranı artış göstermektedir. Suç oranının kentlerde artması beraberinde kentsel mekanların güvensizleşmesini, kentlere duyulan güvenin azalmasına ve suça maruz kalma korkusu neden olmaktadır (Ataç, 2007: 16).

Kentlerdeki suç oranının artmasının nedenleri arasında, toplumsal eşitsizlik, gelir dağılımındaki adaletsizlik, iç göçle gelen uyum sorunu, kentlerdeki doğal yapının bozulması, çarpık kentleşme ve nüfus yoğunluğunun artması kentsel suç olarak adlandırılan bir sınıflandırmanın ortaya çıkmasına neden olmuştur (Özden, Ün ve İnce, :2). Bunun nedeni bazı suç türlerinin kırsala göre kentlerde daha fazla görülmesi ve bu suçların sürekliliğinin olmasıdır.

Kent ve suç kavramları bir arada düşünüldüğünde "kentsel suç" kavramının tanımlanmasını zorunlu kılmaktadır. Buna göre, kriminoloji açısından kent içerisinde işlenen, gasp, tecavüz, kapkaç ve organize suçlar ifade edilmektedir. Diğer bir kavram olan "kente karşı suç" ise, doğrudan kente karşı ekonomik, sosyal, fiziksel ve kültürel açıdan zarar verilmesidir (Keleş, Kente karşı suç:2007: 47).

Kentlerin nüfus hareketinin ve göç hızının artması beraberinde nüfus yapısının değişmesine ve suç olgusunun ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Kentlerde nüfus yapısının heterojen olması, kırsal kesimin aksine tek tipliliğin yaşanmayışı beraberinde uyulması gereken bazı dinsel, eğitimsel, siyasal ve ekonomik normların oluşmasına neden olmuştur. Kentlerdeki ilişkilerin şekli ve yoğunluğunun kırsala göre farklılık göstermesi kentsel yaşamda sosyal kontrolün azalmasına ve suç oranının artmasına neden olmaktadır. Suçlular birbirlerini tanımadıkları için nüfusu yoğun olan kentlerde suç işlemeleri ve saklanmaları daha kolaydır (Aliağaoğlu ve Alaaddinoğlu, 2005: 18).

Günümüzde küreselleşme ve kentleşme sürecini yaşayan tüm ülkelerde büyük bir sorun olan kentsel suç olgusu trafik sorunun, geçim şartlarının, işsizliğin ve yüksek hizmet maliyetlerinin fazla olduğu kentlerde suç olgusunun da artmasına neden olmaktadır (Karasu, 2012: 258). Kentleşme teorilerine göre, kentsel suçlar, kentlere uyum sağlayamayan bireylerin davranış şekillerinde ya da kent yaşamına karşı tepki olarak ortaya çıkmaktadır. Kırsal alandaki ilişkilerin daha organik olması ve nüfus yoğunluğunun az olması yüz kızartıcı suç işlenme oranını düşürürken kentlerdeki yüzeysel ilişkiler, nüfusun fazla olması nedeniyle birbirlerini tanıma oranının düşük olması suça eğilimi arttırmaktadır (Temuçin, 2013: 404). Durkheim, Sutherland, Barnes ve Teeters gibi birçok düşünür kentleşme arttıkça suç oranının arttığı, kentlerdeki suç oranının kırsala göre daha fazla olduğu, suçların özelliklerinin kırsalda ve kentlerde farklılık gösterdiğini savunmuşlardır (Güreli, 1973: 122).

Kentleşmenin toplumlar üzerinde tespit edilebilir hem olumlu hem de olumsuz birçok etkisi mevcuttur. Analizler incelendiğinde bireylerin eğitim, sağlık, ulaşım, altyapı, istihdam, sosyal ve kültürel olanaklardan yeterli düzeyde faydalanabildiklerinde kentleşmenin etkilerinin olumlu olduğu tespit edilmiştir. Ancak kentleşme ile birlikte birey ve kent arasında uyumun sağlanamadığı durumlarda ve bireyin kent yaşamının sağladığı pozitif değerli olanaklardan faydalanmadığında negatif yönlü sorunlar yaşanmaya başlanmaktadır. Chicago okuluna göre, suç olgusunun kentleşmenin yoğun olduğu yerlerde fazla olmasının nedeni, yaşam koşulların kötüleşerek zorlaşması ve bireyler üzerinde baskı unsuru kurmasıdır (Conklin, 2006: 83). Nüfusun kentlerde daha yoğun olması, kişilere daha fazla özgürlük ve saklanabilme olanağı vermesi nedeniyle suç işlenme oranı kentlerde daha yüksektir (Glaeser ve Sacerdote, 1999: 41). Ayrıca kentlerdeki yoğun yaşam koşuşturması ve nüfusun fazla olması bireyler arasındaki ilişkileri ve sosyal kontrolü azaltmaktadır. Bu durum bireyin toplum içinde dışlanmışlık duygusu yaşamasına ve yalnızlaşmasına neden olarak suça eğilimini arttırmaktadır (Wats and Wats, 1981: 425).

Diğer taraftan, kentleşme sürecinde yaşanan toplumsal değişim suç tiplerinin değiştirmesine ve yeni suçların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Kentlerde yaşanan uyum süreci, psikolojik baskı, ekonomik adaletsizlik, toplumsal yapıdaki farklılık bireylerde artan oranda stres ve gerginlik yarattığı için suç oranı da yükselmektedir (Erkan, 2002: 183).

Suçların sınıflandırması esnasında sosyolojik ve hukuki suçlardan hangilerinin kentsel suçlar içine alındığını incelemek gereklidir. Sosyolojik suçlardan, profesyonel suçlar (hırsızlık, dolandırıcılık, bilişim suçları), organize suçlar, beyaz yakalı suçlar (rüşvet, zimmet, ihaleye fesat karıştırma, finansal suçlar) ve mağduru olmayan suçların (fahişelik, kumar) tamamı ile hukuki olarak sınıflandırmaya tabi tutulan suçlardan tehdit, fuhuş, dilencilik suçları kente özgü suçlar arasındadır. Bunların dışında trafik suçları, banka ve kredi kartlarının kötüye kullanımı, imar ve çevre kirliliğine neden olma gibi suçların, kırsal alanda ortaya çıkma ihtimalinin düşük olması nedeniyle bu suçlar kentlere özgü suçlar olarak kabul edilmektedirler. Diğer taraftan mala karşı işlenen suçlar da kentsel suç sınıflandırması içindedir. Mala karşı işlenen suçlar; gasp, yağma, kapkaç, dolandırıcılık, yankesicilik, mala zarar verme, kundaklamadır. Mala karşı işlenen suçların büyük çoğunluğu, kentleşmenin ve ekonomik gelişmenin fazla olduğu bölgelerde

görülmektedir. Hayat ve vücut dokunulmazlığını ihlal eden suçlardan yaralama suçunun kentlerde görülme oranının yüksek olduğu, cinayet suçunun ise kırsal alanlarda daha fazla görüldüğü tespit edilmiştir. Bu nedenle intihar ve yaralanma kentsel suç kategorisine girerken, cinayet kırsal suçlardan kabul edilmektedir (İçli, 2012: 30).

Terör, uyuşturucu ve kaçakçılık suçlarının işlenme şekli açısından kırsal ya da kentsel olarak ayrılması oldukça zordur. Örneğin terör eylemleri ve kaçakçılık suçlarını ele aldığımızda, terör eylemleri hem kırsalda hem de kentlerde görüldüğü için her iki sınıflandırma içinde de yer alırken, kaçakçılık işleniş şekli açısından yurtdışı ve kırsal alanda daha fazla görülmektedir (Derdiman, 2010: 62).

3.5 Kentleşmede Suç Olgusu ve Göç

Kentleşme ve kentlerin güvensiz mekanlara dönüşmesi suçun doğmasına neden olan birçok faktörü içinde barındırmaktadır. Genel olarak bakıldığında suç olgusunun tek bir faktöre indirgeyerek açıklamak mümkün değildir. Kentleşme ve suç arasındaki ilişki incelenirken hem bireysel hem toplumsal hem de mekânsal faktörler göz önünde bulundurulmalıdır (Düzgün, 2007: 4-10).

Kentlerin heterojen yapısı ve nüfus yoğunluğu, sağlık ve eğitim kalitesinin daha iyi olması ve vatandaşların bunlardan daha iyi faydalanabilmesi, ekonomik olanakların ve kazancın fazla olması kentleri hem cazip bir yaşam alanına çevirirken hem de suç işlemek için işlevsel hale dönüştürmektedir. Suçlular rahat saklanabildiği ve sosyal kontrolün zayıflığı nedeniyle kent merkezlerini tercih etmektedir (Gündüzöz, 2016: 339)

Kentleşme ile birlikte kentlerin çekici tarafları yanında neden olduğu olumsuzluklar da söz konusudur. Özellikle kırsaldan göçle kentlere gelen bireylerin kentsel yaşama uyum sağlayamayışı, sınıflar arası farklılıklar, ekonomik yetersizlikler ve güzel olana erişememe içgüdüsü ile bireylerin suça olan eğilimleri artmaktadır. Kentleşmenin suç oranını arttırmasının temel nedenlerinden bazıları şunlardır; geleneksel değerlerin kaybolması, kent yaşamının olanaklarına uyumsuzluk, sosyal grupların baskısı, nüfus yoğunluğu, yoksulluk, göç, gecekondulaşma, aile değerlerinin kaybolması ve kente karşı duyarsızlık, trafik yoğunluğu, yaşam güçlüğü, ekonomik yetersizlikler, işsizlik ve eğitim seviyesinin düşük olmasıdır.

Kentleşme ve suç olgusu arasındaki bağlantı ile ilgili yapılan teorik yaklaşımlardan en önemlisi Chicago Okulunun ortaya koyduğu yaklaşımdır. Buna göre, yerleşim mekânlarının büyümesi suça olan eğilimi arttırmaktadır. Mekânların genişlemesi ve bireysel olanakların kötüleşmesi suç oranını arttırmaktadır (Conklin, 2006: 83). Kentsel yaşamın getirilerine uyum sağlamaya çalışan bireylerde geleneksel ve kentsel değerler arasında çatışma mevcuttur. Geleneksel değerler açısından aile içerisinde farklı baskılara maruz kalan birey, sosyal ve iş yaşam alanı içerisinde kentsel değerlerle yüzleşmek ve bu değerlere uyum sağlamak zorundadır. Aile ve sosyal yaşam alanı içerisinde sıkışan bireyde davranışsal bozukluklar ve suça olan eğilim artmaktadır (Lewis, 1996: 96).

Kentleşme ve suç ilişkisini analiz eden Leones'e göre kentleşme sürecinde suç oranının artmasının nedenleri yoksulluk, aile değerlerinin yok olması, kayıtsızlık, zayıf yönetim ve suç korkusudur. Leones'e göre, zayıf ve iyi işlemeyen yönetim sistemi içerisinde bireyler duyarsızlaşarak kentin sorunlarından uzaklaşırlar. Kentli olduğunu unutan birey, kent kurallarının çiğnenmesinde tepkisiz kalır ve düzene sokulamayan, kurallara uymayan toplum suça tepki göstermek yerine görmezden gelmeyi, tanık oldukları suçlar karşısında durumu yetkililere bildirmek yerine sessiz kalmayı tercih ederler. Bunun nedeni mağdur olmak ve tehdit edilme korkusudur (Leones, 2006: 140).

Nüfus yoğunluğunun kentlerde artması suçlular açısından tercih sebebidir. Nüfusun fazla olması nedeniyle bireylerin birbirlerini tanımayışı ve sosyal iletişimin azalması suçluların kentlerde daha kolay saklanmasını sağlamaktadır (Gökulu, 2010: 216). Suç işleyen ya da işleme niyetinde olan bireyler, kentlerin kolay saklanma, ulaşım ve sosyal kopukluk gibi avantajlarını kullanarak daha rahat hareket ederler (Edward Glaeser ve diğerleri, 1999**:** 241). Kentlerde yaşayan bireyler arasındaki ilişkiler kırsalda yaşayanlara göre daha zayıftır. Bu nedenle sosyal ve toplumsal kontrol azdır (Watts ve Watts, 1981**:** 425).

Suçun kentlerde daha fazla olmasına neden olan diğer bir unsur ise yoksulluktur. İşsizlik, düşük hayat standartları, yüksek enflasyon ve geçim sıkıntısının yarattığı yoksulluk suça teşvik eden en önemli unsurlardandır. Diğer taraftan aile bağlarının zayıflaması, kentsel sorumluluklardan uzaklaşma ve kent kültürünü benimseyememe suç oranını arttıran nedenlerdendir (Gökulu, 2010: 219).

Yoksulluğun suça neden olan temel unsurlardan biri olduğunu kabul eden Leones'e göre (2006: 139), yoksul olmak suçlu olmak anlamına gelmemekle birlikte pek çok suçu zenginlerin işlediğinin de altını çizmektedir. Yoksulluğun suça etki eden önemli unsurlardan biri olmasına karşılık tek neden değildir. Kentleşme ve modernleşme ile birlikte sınıflar arasındaki toplumsal ve ekonomik farklılıklar artmış, kitlelerin daha fazla yoksullaşmasına neden olmuştur. İşsizlik, düşük gelir, nüfus yoğunluğunun fazla olması, yetersiz beslenme, sağlık imkânlarından yeterince fayda sağlayamama, eğitim hakkının kısıtlanması gibi olumsuz kentleşme olguları suça neden olan unsurlar olarak kabul edilmektedir. Nüfus artışının fazla, işsizlik oranının yüksek ve yaşam kalitesinin düşük olduğu ülkelerde ve kentlerde suça olan eğilimin fazla olduğu kabul edilmektedir.

Kentsel yaşamın zorluklarından olan nüfus, trafik yoğunluğu ve ekonomik yetersizliklerin neden olduğu psikolojik sıkıntılar da toplum sağlığını olumsuz etkilemektedir. Kentlerde görülen intihar, boşanma ve suç oranları kırsal alanlara göre daha fazladır. Yüksek işsizlik, enflasyon, yetersiz sosyal güvenlik, düşük ücretler, toplumsal yabancılaşma, sosyal dışlanma, kültürel çatışma, gelir adaletsizliği, kolluk kuvvetlerinin yetersiz kalması kentte yaşanan suç oranları üzerinde önemli etkiye sahiptir (Karasu, 2012**:** 179).

Kentleşme ve suç arasındaki unsurlardan en önemlisi göç olgusunun varlığıdır. Kentlere göç eden bireyler kültürel farklılıklar ve kent yaşamına uyum sağlayamamaları suça olan eğilimin artmasına neden olmaktadır (Taş ve diğerleri, 2017: 1370). Plansız ve hazırlıksız yaşanan göç olgusu kentleşme süreci ile birleşince suç ve benzeri olumsuz olayların sebebi olarak kabul edilmiştir. Yaşamak amacıyla, bir yerden bir yere bireysel, ailece ya da büyük gruplar halinde hareket eden nüfus hareketi olarak tanımlanabilen göç, toplumlar açısından farklılıklar gösterebilmektedir (Tekeli, 1982: 10).

Gelişmiş ya da gelişmekte olan toplumlarda, kentleşme sürecinin hızı ve şekline göre göçün nedenleri de farklılaşmaktadır. Hızlı göçün yaşandığı toplumlarda, kentlerdeki hızlı nüfus artışına altyapının ve kamusal hizmetlerin yeterli cevap veremeyişi birçok sorunu da beraberinde getirmiştir (Kıray, 2003: 22). Toplumsal adaptasyon sorunu yaşayan bireylerin sosyal imkânlardan faydalanamayışı bireylerin farklılaşmasına ve farklı tutumlar içine girmesine neden olur. (Dursun, 1998: 32).

Ayrıca hemşerilik bağları nedeniyle aynı bölgelere yerleşen göçmenler kentlerdeki homojen yapıyı bozarak sosyo-kültürel sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır (Geray, 1997: 128). Kentle uyum sorunu yaşayan birey, hayat standartlarının yükselmesi beklentisi ve aile geçimlerini sağlamak amacıyla vasıfsız işlerde çalışabilmekte, suça eğilimleri artmakta ve farklı suç eğilimleri gösterebilmektedir (Kıray, 1982: 26).

Kentlerde yaşanan işsizlik, ulaşım, barınma, yeterli sağlık hizmeti alamama, altyapı eksikliği, eğitim eksikliği ve ötekileştirilme gibi problemler göç eden kişilerin uyum sürecine olumsuz etki etmektedir. Kentlerde yalnızlaşan ve ötekileştirilen göçmenler hayal kırıklığına uğramakta, aradıkları imkânları bulamamakta, yoksullaşmakta ve sosyal kontrol mekanizmasının da zayıflamasıyla suça eğilimli bireylere dönüşmektedirler (Şenyapılı, 1978: 30).

3.5.1 Risk Algısı

Kentleşme sürecinde bireylerdeki suça maruz kalma korkusu zamanla risk algısına ve suç korkusuna dönüşmektedir. Bireyler suçla karşılaşmamak ve suça tanık olmamak için kendilerini dış dünyaya karşı kapatır ve minimum seviyede etkileşim halinde kalırlar. Bu davranış şekilleri bireylerin yaşam kalitelerinde kısıtlayarak standartlarının düşmesine neden olmaktadır. Bu davranış şekli zamanla bireysel olmaktan uzaklaşarak toplumsal bir hal alarak büyür ve risk algısına dönüşür. Bireylerde uzun vadede görünmeyen etkiler yaratan suç olgusu zamanla toplumsal sorunların da oluşmasına neden olmakta ve kentsel gelişimi olumsuz yönde etkilemektedir. Suç korkusunun varlığı toplumsal olarak risk algısının da artmasına zemin hazırlamaktadır.

Bireylerin hissettikleri risk algısı ve suç korkusu kavram olarak birbirine karıştırılmıştır. Bu kavramları açıklayan Öztürk'e göre,

> "Tanımlamalar, suç korkusunun üç temel bileşenden (Bilişsel, duygusal ve davranışsal) oluştuğunu ortaya koymakta ve korkunun üç bileşenini birbirinden ayırmaktadır. Korkunun bilişsel boyutu risk algılarının oluştuğu mantıksal düşünme sürecini içerirken, duygusal boyut korku ile ilişkilendirilen duygulara, davranışsal boyut ise bir suç eylemi ile karşılaşıldığında verilen fiziksel tepkilere vurgu yapmaktadır. Bilişsel boyut risk algısı (perceivet risk), duygusal boyut suç korkusu (fear of crime), davranışsal boyut ise kısıtlanmış davranış (constrained behaviour) olarak adlandırılmaktadır. Suç korkusunun doğru biçimde ölçülmesi, bu üç boyutun birbirinden ayrılmasıyla mümkündür. Oysa araştırmalarda bilhassa risk algısı ile suç korkusu birbirine karıştırılmıştır. Bu durum suça maruz kalma

> korkusunun çalışıldığı ilk dönemlerde daha bariz görülmektedir. İlk dönem çalışmalarda suç korkusunu kavramlaştırırken daha çok algısal boyutun ön plana çıktığı, kavramın insanların kendi güvenlikleri ile ilgili genel kaygıları olarak tanımlandığı görülmektedir. Oysa bireylerin kendi güvenlikleri ile ilgili hissettikleri kaygı daha çok bireyin riski nasıl algıladığı ile alakalıdır. Bireyin risk ile ilgili yargısı onun korkmasını gerekli kılmamaktadır. Birey suça maruz kalma riskinin yüksek olduğunu düşünse bile bu düşünce onun korkmasına neden olmayabilir. Korku daha çok muhtemel bir tehlike karşısında insanda bazı fiziksel değişimleri harekete geçirmektedir. Korkan insanın vücudunda adrenalin salgılanmakta ve adrenalin bireyin kendini savunması için ona cesaret vermektedir. Ancak bu farklılık göz ardı edilmiş, bu dönemde araştırmacılar bireylerin risk algısını ölçmelerine karşın ısrarla suç korkusunu ölçtüklerini iddia etmişlerdir" (Öztürk, 2016: 1491).

Kentlerde göçle birlikte yaşanan ötekileştirme ve güvensizlik, bireylerde suça maruz kalma riskinin artmasına neden olmaktadır. Ötekileştirme ve güvensizlik hissi toplumsal ayrışmaya ve bireylerin uzaklaşmasına neden olmaktadır. Kültürel farklar, ekonomik gelir farkları, yaşam standartlarının farklı olması ve izole edilmiş güvenli konutlarda yaşamaya başlanmış olması kişilerin sosyal alanlarda da birbirlerinden uzaklaşmalarına sebep olmaktadır. Özellikle kentlilerin ortak paylaşım alanları azalmış, bireyler kendilerini yaşamdan soyutlamışlardır (Sipahi, 2019: 1).

Diğer taraftan plansız kentsel altyapı tamamlanmadan kentleşme sürecine girilmesi ve göç unsurları (yoksulluk, işsizlik, eğitim seviyesinin düşüklüğü vb.) risk algısının artmasına ve toplumun her katmanına nüfuz etmesine sebep olmaktadır. Toplumsal yaşamdan izole olan ve kendilerini evlerine kapatan bireylerde bile evde saldırıya uğrama ve hırsızlık gibi nedenlerden dolayı risk algılamasında artış yaşanmaktadır. Toplumsal düzen içinde ötekileştirmenin azalması, sosyal iletişimin artması, komşuluk ve akraba ilişkilerinin kuvvetlenmesi risk algısının azalmasını sağlar. Ayrıca güvenlikli ve büyük duvarlarla çevrili sitelerde yaşayanların aksine mahalle ortamında yaşayanların risk algısının daha düşük olduğu saptanmıştır. Buna karşılık kentlerde toplu taşıma alanlarında özellikle geç saatlerde suça maruz kalma riskinin ve bireylerin risk algısının bu alanlarda daha fazla olduğu görülmektedir (Sipahi, 2019: 13).

3.5.2 Suç Korkusu

Suç korkusu, diğer anlamda suçtan mağdur olma korkusu, tehlike/tehdit beklentisinden ortaya çıkan endişe duygusu şeklinde tanımlanabilir (Warr, 2000: 452). Suç oranın yüksek olduğu toplumlarda suç korkusu, her an bir suçun gerçekleşebileceği

ve kişilerin bu suçlara direkt maruz kalabileceği ya da tanık olabileceği korkusudur. Suç korkusunun oluşmasının en büyük nedeni, suça engel olabilecek yeterli sosyal denetimin olmayışı ve kolluk güçlerinin yetersiz kalmasıdır. Suç oranın yüksek olduğu ve buna bağlı olarak suç korkusunun da hâkim olduğu kentlerde, kentleşmenin olağan sürecinde gelişmesi mümkün değildir.

Suç korkusu altında yaşamlarını devam ettirmeye çalışan toplumlarda uzun süreli maruz kalınan baskı ve gerginlik hem bireysel hem de toplumsal gerilimlere neden olmaktadır (Gates ve Rohe, 1987: 425). Adalet sisteminin yetersizliği ve sosyal denetimin zayıflığı nedeniyle bireyler, suç olgusunu gördüklerinde ya da suça maruz kaldıklarında tekrarlanacak bir suç ve tehdit algısı nedeniyle durumu güvenlik güçlerine bildirmekten ve şahitlik yapmaktan çekinirler.

Suçun gerçekleştiği saatler kent merkezlerinde kalabalığın en fazla olduğu saatler ve mekânlardır. Bratingham'a göre, suçun oluşmasında üç önemli nokta vardır; suç üreten alanlar, suça çeken alanlar ve suçun gerçekleşmesini kolaylaştıran alanlar. Suç üreten alanlar sürekli hareketli olan gecekondu mahalleleri, eğlence mekânları ve uyuşturucu kullanılan yerlerdir. Suça çeken alanlar, suça olanak tanıyan mekânlardır. Kent merkezleri günün her saati hareketli ve nüfus yoğunluğunun fazla olması nedeniyle suçlular için en rahat hareket edilebilecek yerlerdir. Suçun gerçekleşmesini kolaylaştıran yerler, her saat kalabalık olan metro, otobüs, havaalanı gibi yerlerdir. Mekânsal özellikler açısından kentler verilen tanımlamalar doğrultusunda suça en uygun yerlerdir. Bu nedenle bireyler her an suç korkusu içinde yaşamakta ve bu olgu yaşam kalitesinin düşmesine neden olmaktadır (2006: 7).

Suç korkusu nedeniyle bireyler sosyal aktivitelerini kısıtlayarak daha fazla evde vakit geçirmeye başlarlar. Bu durum bireylerin yaşam kalitesinin düşmesine neden olmaktadır. Örneğin akşam saatlerinde evde kalma, yalnız dolaşmama ve güvenlik/alarm sistemlerine ihtiyaç duyulması bunlardan bazılarıdır (Kail ve Kleinman, 1985: 402). Bireylerin suç korkusu ile yaşam standartlarını kısıtlamaları ya da düşürmeleri öncelikli olarak bireylerin gelişimini engellerken aynı zamanda kentsel gelişmenin de geri kalmasına neden olmaktadır. Ayrıca bireylerde her geçen gün artan suç korkusu ve suça maruz kalma yeni güvenlik kaygılarının ortaya çıkmasına ve beraberinde yeni toplumsal oluşumlara neden olmaktadır. Bunlar, yüksek duvarlı, kameralı ve güvenlik görevlilerinin

var olduğu evlerdir. Bu ayrışma ya da izolasyon farklılaşmanın derinleşmesine ve göçle gelen kişilerin kent yaşamına uyum sağlamasının daha da zorlaşmasına neden olmaktadır.

Bireylerin doğal olmayan bu ayrışması özellikle kentlilerin gecekondu bölgelerinde yaşayan, kırsaldan gelen kişilere önyargı ile yaklaşmalarına ve onları dışlamalarına sebep olur. Suç korkusunun engellenmesi için fiziki yetersizliklerin ve eşitsizliğin giderilmesi, gelir dağılımının dengelenmesi, sosyal devletin olanaklarından herkesin eşit oranda faydalanmasının sağlanması ve yoksulluğun giderilmesi zorunludur.

3.6 Güvenlik

Güvenlik kavramı Hobbes' a göre, insan doğasının temel gereksinimidir, insan hayatta kalabilmek ve yaşamını sürdürebilmek için güvenlik ihtiyacı duyar (Şenel, 2011: 351). Türk Dil Kurumu'nun (TDK) tanımına göre ise en basit hali ile güvenlik, toplumsal hayatta kişilerin yaşantılarını aksatmadan sürdürebilmeleri ve korkmadan yaşayabilmeleri durumudur. Güvenlik sorunun yaşanması, bireylerin yaşadıkları toplum içinde kendilerini rahatsız hissetmelerine neden olmaktadır.

Güvenlik ihtiyacı, yaşam kalitesini etkileyen emniyetin sağlanması ve korunması ihtiyacını içermektedir (Boylu ve Paçacıoğlu, 2016: 138). Bireylerin temel ihtiyaçlarından olan güvenlik, aynı zamanda kişilerin işyerlerinde, evlerinde ve sosyal yaşamlarındaki can ve mal güvenliklerini de kapsamakla birlikte kişilerin kendilerini fiziksel, ekonomik, sosyal ve siyasal açıdan güvende hissetmesidir (Kaypak, 2016: 40).

Güven içinde yaşayan toplumlarda kentleşme ve beraberinde yaşam kalitesi de yükselmektedir. Kent sınırları içinde ya da konutta yeterli seviyede güvenliğin sağlanamayışı suç oranın yükselmesine ve bireyin kendini güvensiz hissetmesine neden olur. Bireyler yaşadıkları yerlerde kendilerini güvende hissetmek isterler ve en temel haklarıdır. Eğer yaşanılan yerde sağlanan can ve mal güvenliği yeterli değilse orası güvenli değildir ve birey başka bir yere göç edebilir (Kaypak, 2016: 42). Bu eksiklik yaşam kalitesinin düşmesine, bireyin aktivitelerini kısıtlamasına sebep olur. Kentler bu nedenlerden ötürü güvenli olmak ve bireylere güvenli mekanlar sunmak zorundadır (Kaypak, 2016: 42).

Güvenlik, olabildiğince suç, şiddet ve yasadışı faaliyetlerden arındırılmış bir kentin varlığıdır (Yavuzçehre ve Torlak, 2006: 196). Diğer taraftan kentlerdeki güvenlik

açığının başında yoksulluğun geldiği, yoksulluk oranı arttıkça suça olan eğilimlerin arttığı saptanmıştır (Karasu, 2012: 180). Suç oranının yükselmesi ile artan güvenlik kaygısı yaşam kalitesinin de düşmesine neden olmaktadır. Göçün yaşandığı, gecekonduların hâkim olduğu, kalabalık topluluklarda ekonomik gelirin de düşmesi ile güvenlik sorunları yaşanmaya başlar. Kişiler arasındaki şiddet eğiliminin artması yaşam kalitesini olumsuz etkiler.

3.6.1 Kentsel Güvenlik Kavramının Tanımlanması

Kentsel güvenlik kavramı, güvenlik kavramının zaman, mekân ve şartlar çerçevesinde değişiklik göstermesi ile gelişmiştir. Kent güvenliği, kentleşme sürecinde oluşan güvenlik gereksinimlerini ve buna bağlı olarak alınan önlemleri içermektedir. Kentleşme sürecinde göç ve nüfusun artması ile kentsel güvenlik kavramı da değişmiş, ihtiyaçlar doğrultusunda yeni düzenleme ve önlemlerin alınmasını gerekli kılmıştır (Gökulu, 2010: 210).

Kent güvenliği, kentin ve kentlilerin, dışarıdan gelebilecek her türlü saldırıya karşı korunması şeklinde kısaca tanımlanabilir (Khoury, 1984: 507). Örneğin Weber'e göre bir kentin kent sayılabilmesi için, öncelikli olarak güvenli olması ve kişilerin huzur içinde yaşaması gereklidir (Weber, 2003: 105). Bu nedenle eski kent yerleşim yerleri yükseklerde ve etrafları surlarla çevrilidir. Bu sayede huzur ve güven temin edilmeye çalışılmıştır (Giddens, 2008: 500).

Kentleşme sürecindeki göç ve nüfus artışı mekânların güvensizleşmesine ve bireylerin kendilerini huzursuz ve güvensiz hissetmelerine neden olmaktadır. Nüfusun artması beraberinde gelir adaletsizliği, eşit olmayan yaşam koşulları, çevre kirliliği, sağlık sisteminde zayıflama, trafik ya da suça eğilimde artışa neden olmaktadır.

Kentlerde yaşayan bir birey ya da grubun, kentsel yaşama dair ihtiyaçlarını karşılarken ve ilişkilerini gerçekleştirirken bunu güven içinde yapabilmesine kavramsal olarak kentsel güvenlik denir (Kaypak, 2016: 42). Kent ve güvenlik kavramı diğer bir ifade ile bireylerin kent sınırları içinde getirilmesini bekledikleri kurallar bütünü ve buna bağlı oluşan güvenlik sistemidir (Kaypak, 2016: 42). Güvenli kentlerde yaşamak her bireyin hakkıdır ve kentler bireylere güvenlik sunan mekânlar olmak zorundadır. Kentsel güvenliğin sağlanmasında meydana gelen sorunların çözümünde sosyal, ekonomik ve

kültürel olguların bir arada değerlendirilmesi ve bunlara uygun stratejilerin benimsenmesi gereklidir.

3.6.2 Kent Güvenliği

Güvenlik, bireyin ve toplumun temel ihtiyacıdır. Bu nedenle güvenliğin sağlanması devletlerin önemli amaç ve sorumlulukları arasındadır (Evans ve Newnham, 1998: 40). Diğer bir ifade ile bireyleri iç ve dış tehditlere karşı korumak devletlerin varoluş sebepleridir. Bu sebepler, adaletsizlik, ayrımcılık, kötü muamele, ırkçılık ya da dini ayrıştırma gibi nedenlerden kaynaklanıyor olabilir. Bu nedenle, ekonomik, siyasi ve hukuk normları ile savaş ve barış kriterleri arasındaki ilişki güvenlikle doğrudan bağlantılıdır (Karabulut, 2015: 42).

Kentleşmenin sanayi devrimi sonrasında hız kazanması aynı zamanda literatürün de gelişmesini sağlamıştır. Auguste Comte, Emile Durkheim, Ferdinand Tönnies ve Max Weber, kent ve kentleşme üzerinde araştırmalar yapan düşünürlerden bazılarıdır (Koyuncu, 2011: 33).

Durkheim'e göre, kentler karmaşık cemiyetler iken köyler daha basittir. Nüfusun kentlerde yoğun olması doğal bir iş birliği ve dayanışmayı gerektirir. Sosyal kontrol ise sözleşmeler vasıtası ile sağlanır (Topal, 2004: 279). Ancak sanayi devrimi ile birlikte kentleşme süreci başlamış ve sosyal kontrol kaybı ile yozlaşma ve yıkılma meydana gelmiştir (Tatlıdil, 1989: 35). Köy ve kent yaşamını karşılaştıran Ferdinand Tönnies ise, aynı kültür ve ırktan kişilerin meydana getirdiği köy yaşantısında sorunların daha az olduğunu ancak farklı kültür ve inançlardan insanların heterojen bir toplum oluşturduğu kentlerde sorunların hem niteliğinin hem de sayısının daha fazla olduğunu ortaya koymaya çalışmıştır (Bal, 1999: 28). Weber ise, kentlerin kırsala göre daha gelişmiş teknolojiye sahip olduğunu, üretimin daha fazla olduğunu ve bu nedenle kişilerin ihtiyaçlarının kentlerde daha iyi karşılanacağını savunmuştur (Topal, 2004: 284). Diğer bir düşünür Simmel'e göre, kentli insanın sosyal bağları zayıftır ve yalnızdır. Zayıflayan sosyal bağlar ve aidiyet hissi suça olan eğilimi arttırır (Karasu, 2012: 178).

Sadece bazılarından bahsettiğimiz klasik düşünürlerden sonra gelişen Chicago Okulu ise, kentleşme sürecini inceleyerek kentlileşme ile ortaya çıkan kentsel yaşamın suça neden olan ortamı hazırladığını öne sürmüştür. Buna göre kentleşme ile birlikte

zayıflayan sosyal kontrol sebebi ile denetimlerin de zayıflamış olması suç oranının artmasına neden olmaktadır (Karasu, 2012: 178).

Literatürde, güvenlik ihtiyacının karşılanması ve uygulanması ile ilgili farklı görüşler vardır. Bunlardan Muhafazakâr Görüşe göre; bireylerin toplu yaşama isteği devletlerin kurulmasına neden olmuştur. Halkın güvenliğini sağlamak ise, devletin sorumluluğuna verilmiş ve güvenlik güçleri oluşturulmuştur. Radikal Görüşe göre ise, toplumdaki sosyo-politik ve ekonomik ihtiyaçlar sonucunda profesyonel güvenlik güçleri ortaya çıkmıştır. Profesyonel güvenlik güçleri sermayeyi, devleti, devlet otoritesini ve seçkinleri korumakla görevlidir. Ancak radikal görüşe göre oluşturulan güvenlik sistemi kent ve toplumsal düzeni korumak yerine sermaye sahiplerini ve varlıklarını korumak üzerine oluşturulmuştur (Bowden, 1978: 43).

Kentsel güvenlik kavramını tanımlamak için birçok teori geliştirilmiş olsa da günümüzdeki şeklini tamamen bireylerin güvenlik kaygıları doğrultusunda gelişerek ve değişerek almıştır. Örneğin, güvenlik hizmetleri merkezi yönetimden uzaklaşarak yerelleşmektedir. Bunun nedeni bireysel ihtiyaçlardan kaynaklanmaktadır. Güvenlik açıklarının tespit edilmesi ve çözüm yollarının geliştirilmesi konusunda yerel otoritelerin önemi giderek artmaktadır.

Kentlerin her geçen gün daha fazla yoğunlaşması bireylerde korunma ve güvenlik ihtiyacı hissini arttırmaktadır. Diğer bir ifade ile bireylerin korunmak amacıyla sosyal ilişki içine girmekten çekinmeleri aynı zamanda sosyal kontrolün zayıflamasına ve güvenlik ihtiyacının doğmasına neden olmuştur. Jeffery (1971) ve Newman (1972) kent güvenliğinin sağlanmasına yönelik çalışmalar yapmıştır. Bunlar, toplum destekli polis, kamera sistemleri, kent bilgi sistemi ve kent tasarımları içeren çalışmalardır. Bu sayede suç oranı azaltılarak kent güvenliğinin sağlanması ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi hedeflenmiştir (Gündüzöz, 2016: 364).

Kentsel güvenlik konusuna Birleşmiş Milletler (BM) zirve toplantılarında ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (BMKP) İnsani Kalkınma Raporunda özellikle değinilmiştir. Ayrıca Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı HABİTAT'da güvenli kent kavramları üzerinde durulmuştur. 1996 HABİTAT II konferansında "Daha Güvenli Kentler İzlencesi" hayata geçirilmiş, yaşanabilir kentler için "Güvenli Kent

Programı" hayata geçirilmiştir. Bu program sayesinde güvensizlik hissi yaratan sorunların tespit edilerek ortadan kaldırılması hedeflenmiştir (Habitat Konferansları).

3.6.3 Kentlerin Güvensizleşmesi ve Kent Güvenliği İhtiyacının Temel Nedenleri

Kentlerde yaşam kalitesinin yükselmesi kent güvenliğinin amaçlarından biridir. Kentlerde meydana gelen güvenlik sorunlarının temelinde hızlı nüfus artışı, göç ve kentleşme sürecindeki aksaklıklar yer almaktadır. Ayrıca çarpık kentleşme, yoksulluk, eğitim seviyesinin düşük olması, suç korkusu, sınıfsal ayrımlar, terör, önleyici tedbirlerin eksikliği ve alınan güvenlik tedbirlerinin yetersiz kalması kentsel güvenlik sorunlarının artmasına neden olmaktadır. Sorunların artması güvenlik kavramının kapsamını ve içeriğini de genişletmiş, toplumun her kesimine yaymıştır (Kaypak, 2016: 36).

Diğer önemli faktör ise, kent yaşamına uyum sağlayamayan ve aidiyet hissi oluşmayan bireylerdir. Kent ile uyum sağlayamayan bireylerde madde kullanımı, alkole bağımlılık ve suça yatkınlık görülür. Bu durum kent güvenliğini tehdit eder ve toplumsal huzurun kaybolmasına sebep olur.

Kentleşme sürecinde mekânların güvensiz yerlere dönüşmesi kentlerde yaşayanlar ve göç yoluyla kentlere gelenler arasında etnik özelliklerin farklılaşması ve sınıfsal ayrımların oluşmasına neden olmaktadır. Kırsal alanlardan gelenler beraberlerinde kendi örf ve adetlerini de getirmektedirler. Göç edenlerin bazıları bu gelenekleri ardında bırakarak kent yaşamı ile bütünleşirken bir kısmı ise kendine has kültür havzasını oluşturur. Bu yapı yeni sınıfsal ayrımların oluşmasına neden olur. Sosyal sınıflar arasındaki farklılık ve etnik farklılık/çeşitlilik bireyler arasında çatışma alanlarının oluşmasına sebep olur. Farklı etnik gruplara ve farklı sosyal sınıflara dahil olan kişiler aynı toplumsal değerlere farklı anlamlar yükleyebilmektedirler. Bu durum kentleşmeyi ve kente adapte olmayı engelleyici faktörlerdendir.

Kentleşme sürecinde sanayi devriminin yarattığı yeni burjuvazi sınıfı, işçi sınıf ve zengin bireyler arasında sınıfsal ayrımların zamanla belirginleşmesine neden olmuştur. Kentsel yaşamda farklı eğitim ve ekonomik seviyelerdeki insanların aynı mekânlarda yaşamaları ve karşılaşmaları zordur. Sınıfsal ayrımlarla birlikte derinleşen hiyerarşik statü ötekileştirme kavramını da gündeme getirmiştir. Hem kentli hem de köylü birey karşılıklı olarak birbirini ötekileştirerek ayrımı derinleştirir. Farklı sosyal ve kültürel

değerlere sahip bireyler kendi değerlerine ve kültürel kodlarına uymayanları dışlayarak farklılaşma yoluna gider.

Kentlerin güvensizleşmesine neden olan etkenlerden biri de terör faaliyetleridir. Terör sorunu ortadan kaldırılmayan kentlerde sürdürülebilir ekonomik ve sosyal gelişmenin sağlanması zordur. Terör faaliyetleri yatırımcıların kente yatırım yapmasında çekingen davranmalarına, yerel halkın göç etmesine, kent yaşamının ve bireylerin yaşam hakkının olumsuz yönde etkilenmesine ve ekonomik gelişmenin durmasına neden olmaktadır (Yılmaz, 2019:214).

Küresel bir boyut da kazanan terör eylemleri genellikle büyük kentlerde, toplu yaşam alanları içerisinde ve kalabalık saatlerde gerçekleşmektedir. Terör örgütleri bu sayede çok daha fazla zarar vererek korku yaratma ve görünürlük sağlamayı amaçlamaktadır. Terör eylemlerinin büyük kentlerde gerçekleşmesi sadece kentleri ve kentli halkı etkilemekle kalmayarak bazen tüm ülkeyi etkileyecek boyuta ulaşabilir. Bu amaçla genellikle, metro istasyonları, otogarlar, limanlar, havaalanları ve alışveriş merkezleri tercih edilmektedir. ABD'de gerçekleşen 11 Eylül saldırıları bu tür terör eylemlerine verilebilecek en büyük olaylardan bir tanesidir. Terör korkusu altında kalan kent yöneticileri özellikle önemli toplantılar, mitingler ve konferanslarda yoğun güvenlik önlemleri almakta, toplantı merkezlerinin etrafı beton duvarlar, barikatlar ve benzeri koruma kalkanları ile çevrilmektedir (Yılmaz, 2019:219).

Terör örgütleri ve bunlara mensup bireyler için amaçlarını en kolay duyuracakları ve hedeflerine en kolay ulaşacakları yerler kalabalık kentlerdir. Kalabalık kentlerde terör eylemlerinin gerçekleştirilmesi kolaydır. Eylem sonrasında saklanmak da kolaydır. Bu nedenle büyük kentlerde yöneticilerin güvenlik önlemlerini en üst seviyede tutmaları, halkı bilinçlendiren broşür ve eğitim seminerleri düzenlemeleri, halkın terörist grupları ya da bireyleri ihbar etmeleri konusunda teşvik etmeleri, güvence altında olacaklarına dair teminat verebilmelidirler.

Kentlerde yaşanan terör eylemlerinin kentleri güvensizleştirmedeki etkileri genel olarak şu şekildedir; kentlerdeki yatırım ve turizm potansiyelinin düşmesine neden olurlar, hava, kara ve deniz ulaşımının aksamasına neden olurlar, eğitim sistemi duraksayabilir, kentin ekonomik faaliyetleri kısıtlanır ve gelişim geriler. Bireyler

üzerinde oluşturulan korku ve baskı yaşam standartlarını, sosyal yaşantıları olumsuz yönde etkiler.

Kentsel yaşam kalitesinin yükseltilmesi için güvenliği tehdit eden unsurların tespit edilmesi ve ortadan kaldırılmasına dair uyum stratejilerinin geliştirilmesi gereklidir. Toplumsal düzenin sağlanması için kentlerin güvenliğinin sağlanması zorunludur.

Kentsel güvenliğin sağlanmasında suçun önlenmesi amacıyla bireylerde toplumsal aidiyet hissi oluşturulmalı, uyumlarının sağlanması için kültürel aktivitelerin düzenlenmesi, gerekli eğitimlerin verilmesi ve çevre koşullarının düzeltilmesi sağlanmalıdır (Toprak, 2016: 194).

Dışsallaştırılan bireylerin uyumu için sunulan hizmetlerin kalitesinin ve sayısının arttırılması, eğitim seviyelerinin yükseltilmesi, her bireyin eşit, barınma, sağlık, ulaşım, altyapı, teknoloji ve güvenlik hizmetlerine kolayca ulaşması sağlanmalıdır.

3.6.4 Avrupa Kentsel Şartına Göre Güvenli Kent Kavramı

1992 yılında Avrupa Konseyi, Avrupa Yerel ve Bölgesel Yönetimler Konferansı'nda kabul edilen Avrupa Kentsel Şartı, 20 maddelik deklarasyon ve 13 maddeden oluşan şartlar bölümünden oluşmaktadır. Deklarasyon ve Şartlar bölümünden oluşan metnin deklarasyon bölümünde kentsel haklara yer verilmiştir. Bunlar güvenlik, sağlıklı çevre, istihdam, konut, sağlık, boş vakit, kültür, kültürler arası dayanışma, kaliteli mimari, katılım, ekonomik ve sürdürülebilir kalkınma, doğal zenginlikler, belediyeler arası iş birliği, finansal yapı ve eşitliktir (Council of Europe, European Urban Charter, 2017).

Şartlar bölümünde ise, ulaşım, çevre ve doğa, kentlerdeki fiziki yapı, tarihi kentsel yapı mirası, konut, kent güvenliği ve suçların önlenmesi, kentlerdeki dezavantajlılar ve engelli vatandaşlar, kentte boş zamanların değerlendirilmesi, yerleşimlerde kültürlerarası kaynaşma, kentlerde sağlık, halkın katılımı, kent yönetimi, kent planlaması ve kentlerde ekonomik kalkınma yer almaktadır (Council of Europe, European Urban Charter, 2017).

Avrupa Kentsel Şartının amacı kent yöneticilerine ve kentlerde yaşayan bireylere kent yönetimi için yol göstermektir. Avrupa Kentsel Şartında kent güvenliğinin sağlanması amacıyla "kent güvenliğinin sağlanması ve suçların önlenmesi" bölümünde sekiz ilke yer almaktadır (Esen, 2008: 20);

-Yerel düzeyde hukuki dayanağı olan güvenlik ve suç önleme politikası geliştirilmeli ve bu politikalara ek olarak kolluk, halk, kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum kuruluşlarının ortaklaşa çalışmasının sağlanması gereklidir.
-Kent güvenliğinin sağlanması sürecinde yerel düzeyde suç analizleri ve istatistikleri veri tabanı oluşturulması ve güvenlik politikaları bu veri tabanındaki bilgilere dayanmalıdır.
-Kent güvenliğinin sağlanması sürecine yerel halkın katılımı sağlanmalıdır.
-Kent güvenliğini sağlamak amacıyla hazırlanacak kentsel güvenlik planlarının başarısı ancak halkın yardımına bağlıdır. Bu yardımın sağlanması için projeler üretilmelidir.
-Uyuşturucu ile mücadele konusunda yerel politikalar belirlenmeli ve uygulanmalıdır.
-Uyuşturucu alışkanlığının tekrarlamasının önlenmesi ve ceza verilmesi dışında seçeneklerin farklı şekillerde geliştirilmesi zorunludur.
-Suçların önlenmesine öncelik verilmeli ve bu konuya ayrılan kaynaklar arttırılmalıdır.
-Suçla mücadeleye ayrılan fonlar, suçun önlenmesinde geliştirilecek yeni yöntem, tekniklerin geliştirilmesine, uyuşturucu karşıtı politikaların oluşturulmasında ve cezaevlerine alternatif politikaların geliştirilmesinde kullanılmalıdır.

Avrupa Kentsel Şartı, bireylerin refahının ve huzurunun sağlandığı, suç oranının düşük olduğu, temiz, çarpık kentleşmenin olmadığı, sosyal gereksinimlerin karşılandığı, sağlık ve eğitim gibi hizmetlerin verildiği bir toplumun oluşturulması için gereken temel hakları kabul eder. Bu hakların tüm bireyler için eşit olması gerektiğinin, din, dil, ırk, yaş, statü ve cinsiyet ayrımı gözetilmeyeceğinin altını çizer.

Kentsel güvenliğin sağlanması için oluşturulan ilkelerden de anlaşılacağı üzere suçun ortaya çıkmadan önce tespit edilmesi ve önlenmesine yönelik hangi politikaların geliştirilmesi ve uygulanması gerektiğine yoğunlaşılmalıdır. Bu nedenle suçla mücadelenin içeriğinin genişletilmesi, kapsamlı veri bankalarının oluşturulması, yerel yönetimlerle birlikte güvenlik ihtiyaçlarının belirlenerek politikalar geliştirilmesi, suçun oluşmasına neden olan unsurların suç oluşmadan tespit edilmesi ve yok edilmesi ya da kontrol altına alınması gereklidir.

Kentsel güvenlik konusuna ayrı bir yer veren Avrupa Kentsel Şartı, kentsel güvenlik konusunu suçla mücadele kapsamında ele almaktadır. Şartın ilkelerinin yerine getirilmesi ise ancak tüm bileşenlerin aynı anda değerlendirilmesi ve hayata geçirilmesi ile mümkün olabilecektir.

BÖLÜM 4. TÜRKİYE'DE SUÇ OLGUSU, KENTLEŞMENİN SUÇA ETKİSİ, YOKSULLUĞUN GELİŞİMİ VE KENT GÜVENLİĞİ İÇİN ALINAN ÖNLEMLER

4.1 Küresel Yoksulluk ve Türkiye'de Yoksulluğun Gelişimi

Küresel yoksulluğun şekli ve tanımı her yerde aynı olmamakla birlikte barındırdığı özellikler de farklılıklar göstermektedir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrasında küresel bir sorun haline dönüşen yoksulluk, teknolojik gelişmelere rağmen hızlı bir büyüme eğilimi göstermiştir. Savaş sonrasında zengin zümre zenginliğine zenginlik katarken fakirler daha da fakirleşmiş hatta açlık sınırına gelmişlerdir. Yoksul insanlar genellikle toplum içinde sürekli işsiz olan ve yoksullukla birlikte suça yatkınlık gösteren kişilerdir. Kayıt dışı sektörlerde fiziki güç gerektiren alt kademe işlerde çalışmaktadırlar. Gelirlerinin çoğu zorunlu besin harcamalarına gitmektedir.

Küreselleşen dünya ile birlikte yoksulluğun da görünümü ve kapsamı değişmiş, barındırdığı unsurlar farklılaşmıştır. Geçmişte yoksulluk ve işsizlik eşdeğer iken, şu anda iş sahibi olan beyaz yakalı insanlar bile yoksulluk sınırında para kazanmaktadır. Geçmişte yoksul ailelerin kalabalık olduğu kabul edilmekte iken bu durum günümüzde farklılık göstermiş, düşen birey sayısı yoksulluğu engelleyememiştir. Geçmişte yoksul insanlar köylerde yaşarken ve tarım ile uğraşırken, bugün yaşanan göç ve gecekondulaşma ile yoksulların çoğu kentlerde zengin muhitlerin yanında yaşamaktadır.

Küresel yoksulluk hızla artarken Oxfam tarafından yapılan bir araştırmaya göre, uluslararası gelir adaletsizliği 2017 yılında hızla artarken, küresel servetin yüzde 82'si dünyanın en zengini kabul edilen yüzde 1'lik dilime aktarılmış, geriye kalan yüzde 99'da servetin yüzde 18'lik kısmını paylaşmıştır (BBCNews, 2018). Örneğin Dünya Bankası ve UNICEF tarafından yapılan bir araştırmaya göre, dünyada 385 milyon çocuk aşırı yoksulluk içinde yaşıyor (UNICEF, 2016). Dünya Bankası tarafından hazırlanan rapora göre, günde 1,9 doların altında gelire sahip olan bölgelerin başında Sahra Altı Afrika ve Güney Asya gelmektedir (World Bank, 2020: 54). Bu bölgelerdeki ülkeler aynı gelişmişlik seviyesinde ve benzer demografik özelliklerde değillerdir (Keleş ve Hamamcı, 2002: 53). Genellikle kırsal yoksulluğun ele alındığı bu bölgelerde zamanla kentleşme ile yoksulluğun arttığı ortaya çıkmıştır. Gelişmiş bölgeler olarak kabul edilen

Avrupa, Kuzey Amerika, Uzakdoğu ve Japonya'da sanayileşme ile birlikte yoksulluk azalırken, gelişmekte olan ve gelişmemiş ülkelerde kentleşme sürecinde yaşanan yoksulluk önemli bir sorundur.

Dünya'da kentleşme ve sanayileşme ile birlikte zenginlik artarken çok daha hızlı şekilde yoksulluk da artmaktadır. UNDP'nin 2018 verilerine göre dünyada yaklaşık 700 milyon insan açlık sınırının altında yaşamakta, 1,3 milyar insan ise çok boyutlu yoksulluk içindedir. Sahra Altı Afrika Bölgesi'nde yıllık kişi başı milli gelir 1,490 dolar iken bu miktar Batı Avrupa'da 40.180 dolardır (IMF, 2020).

Türkiye'deki yoksulluğun gelişimi ise, sanayi devrimi sonrasındaki iç göç ile hız kazanmıştır. 1950'lerden sonra artan göç hareketinin plansız ve düzensizliği aynı zamanda birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Yoksulluğun başlıca nedenleri arasında sayabileceğimiz hızlı kentleşme, Türkiye'de batıdakinin aksine uzun bir sürece yayılarak yavaş yavaş olmamış, hızlı ve ani bir büyüme yaşanmıştır. Kentleşme olgusu farklı algılanarak sadece kent sayısının ve nüfus yoğunluğunun artması ile özdeşleştirilmiştir. Bu ani, hızlı ve gerekli normları içermeyen değişim beraberinde birçok sorunu da getirmiştir (Keleş ve Ünsal, 1982: 269). Hazırlıksız ve hiçbir altyapısı olmayan hızlı kentleşme önce yoksulluğa sonra suça temel hazırlamıştır. İç göçün etkisiyle başlayan kentleşmenin neden suç olgusunu doğurduğu ise üç unsurla açıklanabilir. Kırsal kesimdeki bireyleri kentlere taşıyan olanakların artması ve kolaylaşması, bölgeler arası ekonomik dengesizlik ve kentleşme sürecinin çok hızlı ve aniden yaşanmış olmasıdır.

1960'lı yıllarda ithal sanayileşme ile devlet kentleşme sürecine giren bölgelerdeki yatırımı minimuma indirmiş, kentleşme sürecini yerel otoritelere bırakmıştır. Yerel otoritenin kentleşmenin yükünü kaldıracak ekonomik gücü olmaması nedeniyle gecekondulaşma hız kazanmıştır (Şengül, 2009: 123). Gecekondulaşmanın artması ve işsizlik beraberinde görünür yoksulluğun artmasını sağlamıştır.

1973 yılından itibaren yoksullara yönelik sosyal devlet anlayışı gelişmeye başlamış ancak 1980 darbesi sonucu devam etmemiştir. 1980'li yıllara kadar yardımlaşma ve dayanışma ilkesi çerçevesinde çözülmeye çalışılan yoksulluk genellikle tarımsal politikalarda devlet desteği, ücretsiz sağlık ve eğitim, gecekondulaşma ve sendikal faaliyetler gelir dağılımındaki eşitsizliği yavaşlatmıştır.

1980'lerde yabancı sermaye enjeksiyonu sayesinde ekonominin liberalleşmesi savunulmuştur. Ancak Türk ekonomisinin tarıma dayalı olması nedeniyle bu görüş ve beraberinde uygulamaya konulan "Ocak Kararları" (sübvansiyonların kaldırılması, faiz oranının düşürülmesi ve devlet müdahalesinin en aza indirilmesi) tarım ve buna bağlı birçok sektörün çökmesine neden olmuştur (Öztürk, 2012). Bu durum yoksulluğun artmasına ve kalıcı bir hal almasını sağlamıştır.

1980 ve 1990 yılları arasındaki ekonomik istikrarsızlık, reel gelirin düşmesi ve yüksek enflasyon gelir dağılımındaki dengesizliği arttırmıştır. Ekonomideki yetersiz yatırımlar, piyasaların etkin yönetilememesi ve devlet müdahalesi neticesinde yoksulluğu azaltma çabaları başarısız olmuştur (Altay, 2005: 172). 1990'lı yıllarda ise, yoksulluğun sadece bireyi değil tüm toplumu hem siyasi hem de ekonomik anlamda etkilediği anlaşılmıştır. Vergi sisteminin düzgün işlemeyişi ve yapılan adaletsizlikler kayıt dışı ekonomik kaybın en yüksek olduğu bu yıllarda ülke hem ekonomik hem de siyasi olarak zor duruma girmiştir. Yoksulluğun hızla arttığı ülkede kayıt dışı ekonominin kayıt altına alınarak yoksulluğu gidermede önemli bir kaynak olacağı görüşü hakim iken aynı zamanda fakirliğin bu kayıt dışı ekonomiye neden olması da dikkat çekmektedir (Dansuk, 1997: 27).

1990'lı yıllarda yoksullara yapılan yardımın içeriği 1990'lardan sonra değişmeye başlamıştır. Belediyelerin ekonomik olarak gelir kaynaklarının artması ve sosyal refah devleti uygulamaları sayesinde bu politikalara ayrılan fon miktarı artmıştır. Sağlık, konut, eğitim, barınma, altyapı, güvenlik, iş olanakları, korunma, beslenme gibi konularda sunulan yardımların oranı ve kapsamı genişleyerek artmıştır (Uçaktürk ve Özkan, 2011: 7). 1990'lı yıllara kadar yoksullukla doğrudan mücadele politikaları benimsemeyen Türkiye, genellikle ekonomik büyümenin sağlanması ile yoksulluğun azaltılması ve geliştirdiği makro politikalarla çözüm üretmeye çalışmıştır. 2000'li yılların başlarında yoksulluğun ortadan kaldırılması amacıyla yeni politikalara odaklanılmış ve ülkenin kalkınma politikaları ile entegre edilmeye çalışılmıştır. Ülkenin yoksullukla mücadelesine engel olan ya da yoksulluğa neden olan unsurlar tanımlanmış ve yeni çözüm yolları geliştirilmiştir. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu, yoksulların ödeyebileceği ama sağlam ve dayanıklı konut projeleri, yakacak yardımı, eğitim yardımı, mikro-krediler ve sağlık kapsamında birçok yardım hazırlanmıştır (Genel sağlık sigortası, prim ödeme sistemi, engelli ihtiyaç yardımı vb).

4.2 Türkiye'de Suç Olgusu ve Kentleşmenin Suça Etkileri

Türkiye'nin kentleşme süreci, sanayi devriminde kırdan kente yaşanan iç göç ile başlamıştır (Tekeli, 1998: 8). Türkiye'de 1950'li yıllarda başlayan kentleşme, batının temel parametrelerinin aksi yönündeki göstergelerle ilerlemiştir. Örneğin batıda olduğu gibi doğuma bağlı nüfus artış hızına göre değil, kırdan kente göç ile hız kazanmıştır. Bu dönemde ülkede kentlere doğru yaşanan nüfus hareketinin başlıca nedenleri, iş olanaklarının fazla olması, bireylere sunulan hizmet kalitesinin yüksekliği, kırsaldaki kaynak yetersizliği ve teknolojik imkânların kırsala göre daha fazla olmasıdır (Keleş ve Ünsal, 1982: 27).

Türkiye'de 1950 sonrasında tarımdan kaynaklı gelirin azalması, tarımsal gelir sağlayan toprağın parçalanarak satılması, işlevsiz hale getirilmesi, topraktan elde edilen gelirin adaletsiz dağılımı ve teknolojinin artması ile tarımsal makinelerin ülkeye girmesi iç göç hareketini hızlandırmıştır. Diğer taraftan, ulaşımın kolaylaşması, hızlanması ve kent yaşamının hem ekonomik hem de sosyal cazibesi iç göç hareketini hızlandırmış ve kentleşme sürecinin hızla ilerlemesine neden olmuştur (Yavuz ve diğerleri, 1978: 33).

Batılı ülkelerin tersine Türkiye'deki kentleşme uzun bir zaman dilimi içerisinde değil, hızlı bir büyüme ile yaşanmıştır. Kentleşme farklı algılanmış, kent sayısının ve nüfus yoğunluğunun artması ile bağdaştırılmıştır. Batıdaki göçün hızını belirleyen değişkenler ve gerçekleşen hız paralel gelişmemiştir. Bu ani, hızlı ve gerekli normları içermeyen değişim beraberinde birçok sorunu da getirmiştir (Keleş ve Ünsal, 1982: 26). Altyapısı tamamlanmadan gerçekleşen hızlı kentleşme suç unsurlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. İç göçün etkisiyle başlayan kentleşmenin neden suç unsurlarını doğurduğu ise üç sebeple açıklanabilir. Kırsaldan kentlere doğru ulaşım olanaklarının artması ve hızlanması, bölgeler arası ekonomik dengesizlik ve kentleşme sürecinin çok hızlı ve aniden yaşanmış olmasıdır.

Gelişmiş ülkelerde sanayileşme kentleşmeyi beslerken, ülkemizde sanayileşme hızı kentleşmenin gerisinde kalmıştır. Bu ikilem uyum sorunlarının ortaya çıkmasına neden olmuştur. Nüfusun kentlerde toplanmasının nedeni sanayileşmenin kentlerde yoğunlaşmasıdır. Tarımsal faaliyetler yerine sanayi ve hizmet sektörü gelişmiştir. Diğer bir ifade ile sanayide çalışan nüfusun artış hızı, kentleşme hızının altında kalmıştır (Yavuz ve diğerleri, 1982: 38). Normalde her iki unsurunda paralel gelişmesi gerekmektedir.

Bunun aksi şekilde ilerlemesi zamanla işsiz sınıfın artmasına ve kentsel mala karşı işlenen suç oranında da artış yaşanmasına neden olmuştur. Dengesiz kentleşme toplumsal yoksulluk getirmiş, kentle uyum sağlayamayan bireylerde dışlanma duygusu artmış ve suça eğilim var olmuştur.

Diğer taraftan, göçle birlikte kırsal kesim ve kentler arasında büyüme hızı ve ekonomik kalkınma arasında dengesizlikler yaşanmıştır. Ülkenin doğu ve batı bölgeleri arasında eğitim, kültür, sağlık, istihdam, konut, sosyal ve kültürel imkânların varlığı açısından büyük farklar oluşmuştur. Bölgeler arasındaki bu dengesizlik göç ile birlikte kentlere taşınmış, lüks yerleşim merkezlerinin etrafını gecekondular ve yoksulluk sarmıştır. Gelir adaletsizliği ve imkânların yetersizliği bireylerin uygarlaşması yerine daha da hırçınlaşmasına ve saldırganlaşıp suça eğilimli olmasına neden olmuştur (Yavuz ve diğerleri, 1982: 38).

Göçün yaşandığı ilk yıllarda kentlerde yaşanan dengesizlikler suç olgusuna çok fazla etki etmemiş ve sosyal bozulma yaşanmamıştır. Çünkü kente göç eden ilk kuşak, göreceli olarak kırsala göre daha avantajlı yaşam koşullarına ulaşmıştır. Ancak ikinci kuşağın kırsalla bağlantısının kesilmesi daha iyi yaşam standartlarını istemesine sebep olmuştur. İstenilen imkânları elde edemeyen birey gelecek kaygısı ile birlikte suça yönelmiştir (Yılmaz, 1991: 40).

Türkiye'de bölgeler arasındaki kalkınmışlık farkları, kentlerdeki gelir eşitsizliği ve imkânların adil dağıtılmaması bireylerde sahip olamama duygusuyla öfkeye neden olmuş, öfke de şiddeti beslemiştir (Keleş ve Ünsal, 1982: 32). Özellikle 1980'li yıllarda sınıfsal ayrımın, zengin ve fakir arasındaki uçurumun derinleştiği dönemlerde saldırgan ve şiddete yatkın bir toplum oluşmuştur. Kırsaldan gelen bireyler, tüketim toplumunun baskısı ile daha lüks olanı elde etme arzusu altında her türlü yasa dışı suçu işlemeye hazır duruma dönüşmüştür (Işık ve Pınarcıoğlu, 2002: 126).

Batıda yaşanan kentleşme süreci zamana yayılarak kademeli şekilde gerçekleşmiştir. Ülkemizdeki hızlı kentleşme ve göç, bireylerin kent sorunlarına ve yüküne uyum sağlamasında güçlüklere, kültürel farklılıklara ve birkaç nesil sürecek sorunların doğmasına neden olmuştur (Tekeli, 1982: 17). Bunun nedeni ülkemizdeki kentlerin henüz kentleşmeye ya da sanayileşmeye hazır alt yapıya sahip olmamasından kaynaklanmasıdır. Örneğin, kentleşme sürecindeki önemli sorunlardan biri olan barınma

kent yönetimi tarafından değil, gecekondulaşma ile çözülmüştür. Kırsaldan göç eden köylü kendi imkânları ile kentin etrafında oluşturduğu gecekondu bölgeleri ile kendi sorununu kendi çözmüştür. 1980 öncesinde gecekondulaşma ve suç arasında bir bağ kurulmamış, kentliler bu bölgeleri hoşgörü ile karşılamış, sınıflar arası çatışmalar yaşanmamış ve ekonomiye yük getirmemiştir (Heper, 1993: 58).

1980 sonrasında ise durum farklılıklar göstermeye başlamıştır. Sınıfsal ayrışma ve gecekondu bölgelerine bakış açısı değişmiştir (Işık ve Pınarcıoğlu, 2002: 127). Gecekondular rant bölgesine dönüşmüş, göçmenler yaptıkları birden fazla gecekonduyu kiraya vermeye başlamıştır. Gecekondularda yaşayanlar sendikalılaşmaya, ekonomik geliri fazla olanlar ise güvenlik endişesiyle siteler içinde yaşamaya ve toplumdan uzaklaşmaya başlamıştır (Işık ve Pınarcıoğlu, 2002: 128).

1990'lı yıllarda gecekondu bölgelerindeki toplumsal bozulma, şiddet ve yasadışı faaliyetlerin artmasına neden olmuştur. Bireyler sosyo-ekonomik ve kültürel olarak bütünleşememiş ve sınıfsal ilişkilerde kopmalar yaşanmıştır. Beraberinde terör faaliyetleri artmış ve mafya tarzı suç yapılanmaları oluşmuştur. Sosyal-devletin yapması gerekenleri farklı unsurlar devlet gibi davranarak yapmaya başlamış ve yasadışı örgütlerin faaliyet alanları genişlemiştir. Batı tarzı kentleşme süreci yaşamayan Türkiye'de kırsaldan gelenler ne tam kentli ne de köylü olabilmiş ve arada kalmışlık yaşamışlardır. Bu ikilem suçun özelliğinin de değişmesine neden olmuş, Batılı devletlerde, kentlerde genellikle mala karşı işlenen suçlar söz konusu olurken, Türkiye'de kırsala özgü olan suçlarda kentsel suçların içinde değerlendirilmeye başlamıştır. Örneğin, aile içi şiddet, kadın cinayetleri, kamu personeline (doktor, polis, öğretmen) yönelik şiddet olayları daha çok kırsalda yaşanırken günümüzde kentsel suç olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer taraftan 1990'lı yıllarda Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden terör korkusu nedeniyle zorunlu göçe maruz kalanlar ekonomik açıdan daha yetersiz şartlarda ve ötekileştirilmiş şekilde yaşamak, kentleşmenin yükü ile yüzleşmek zorunda kalmışlardır (Köymen, 1999: 333).

Genel olarak kentleşme ve suç ilişkisine bakıldığında temel parametrelerin, yoksulluk, aile değer ve bağlarının yok olması, işsizlik, düşük gelir, nüfus artışı ve düşük hayat standartları olduğu görülmektedir. Yaşanan yoğun trafik, gelir adaletsizliği, kötü

yönetim, geçim sıkıntısı, bireylerin stres altında olmaları hem suça yatkınlaşmalarına hem de işlenen suçlara kayıtsız kalmalarına neden olmaktadır (Gökulu, 2010: 220).

4.3 Kentsel Güvenliğin Sağlanması ve Suç Olgusunun Engellenmesi İçin Alınan Önlemler, Yapılanmalar ve İdare Amirlerinin Görevleri

Kentsel güvenliğin sağlanmasında ve suçun meydana gelmesini engellemeye yönelik geliştirilen politikaların içerisinde kolluk kuvvetleri, özel güvenlik hizmetleri ve suçla mücadele eden kamu kurumları yer almaktadır. Türk Kamu Yönetim sistemi adem-i merkeziyetçi bir yönetim anlayışına ve yetki genişliği ilkesine göre hareket ederek merkezi yönetimin bazı yetkilerini kendi hiyerarşisi içerisindeki alt birimlere devreder (Eryılmaz, 2014: 112). Devletin asli görevi olan güvenliğin ve kamu düzeninin sağlanmasıdır. Kamu düzenini sağlamak için ise kolluk güçleri kullanılmaktadır (Giritli ve diğerleri, 2001: 740). Kolluk kuvvetler, kamu düzenini ve güvenliğini sağlamak amacıyla suçluları bulmakla görevli kurumlardır. Kolluk kuvvetler gerekli durumlarda silahlı ya da silahsız olarak hareket edebilirler (Gözler ve Kaplan, 2013: 244).

Türkiye'de kolluk güçleri belediye yapılanması olan bölgelerde polis teşkilatı iken, belediye yapılanması olmayan bölgelerde ise jandarma kolluk gücü görevini üstlenmektedir (Çalı, 2012: 13). Ayrıca yapılanması ve görevleri açısından ülkemizde aynı olmasına rağmen hukuk ve yargı düzeni açısından farklılıklar olması nedeniyle kolluk güçleri idari kolluk ve adli kolluk olarak ikiye ayrılmaktadır. İdari kolluk güçleri, polis, jandarma, zabıta, bekçi ve köy korucusundan oluşmakta, suç işlenmeden önce suçun işlenmesine engel olmak, asayişi sağlamak ve idari görevleri yerine getirmekle sorumludur. Adli kolluk ise, suç ortaya çıktıktan ve suçlular yakalandıktan sonraki süreçte yürütülen soruşturmada görev alan yetkililerdir ve Cumhuriyet savcılarına bağlıdırlar.

Kentsel güvenliği sağlayan diğer unsur özel güvenliktir. İdari kolluk güçlerinin görevlerini hafifletmek amacıyla kurulan özel güvenlik hizmetleri içinde yer alan görevliler bağlı bulundukları kuruluşun mali ve özlük haklarına sahiptirler. Özel güvenlik birimleri bulundukları alanlarda güvenliği sağlamak ve caydırıcı etki yaratmak açısından önemli bir yere sahiptirler (Çalı, 2012: 15). Üniversiteler, belediyeler, alışveriş merkezleri

gibi birçok kurum ve kuruluş özel güvenlik hizmeti almaktadır. Özel şirketler tarafından sağlanan bu hizmetlerin kalitesi, eğitim ve denetimleri İçişleri Bakanlığı'na bağlıdır.

Ülkemizde kentsel güvenliğin sağlanması ve suçun önlenmesindeki en büyük rol kamu kurumlarına aittir. Suçun önlenmesi ve suçluların yeniden topluma kazandırılması amacıyla hareket eden kamu kurumları Adalet Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı'dır. Her iki kurumun da suçu önleme ve güvenliği sağlama konusunda geliştirdiği bazı hizmetler söz konusudur. Örneğin Adalet Bakanlığı'nın suçluların topluma yeniden kazandırılması ve adaptasyonu ile ilgili olarak uyguladığı hizmetler şunlardır; Denetimli Serbestlik Faaliyetleri, Tutuklu ve Hükümlülere Yönelik Eğitim Servisi Faaliyetleri, Tutuklu ve Hükümlülere Yönelik Psiko-Sosyal Servis Faaliyetleri, Mağdur Destek Hizmetleri, Salıverilenlere Yönelik Hizmetleri. İçişleri Bakanlığı ise Toplum Destekli Polislik uygulaması ile suçu önleme stratejileri geliştirmektedir.

Türkiye'deki kentlerin güvenlik yönetimlerinin sağlanmasında rol alan aktörler; valilik, polis, jandarma, özel kolluk ve yardımcı kolluk, özel güvenlik, yerel yönetimler, üniversiteler, Milli Eğitim ve medyadır. Bu bölümde özellikle bu aktörlerin görevleri üzerinde durulacaktır. Güvenliğin sağlanmasındaki aktörlerin çokluğu ve çeşitliliği dikkate alındığında devletin tüm kurum ve kuruluşlarının kamu düzeni sağlamakla yükümlü olduğu görülmektedir.

Valilik, İçişleri Bakanlığına bağlıdır, 5442 İl İdaresi Kanunu'na göre il genel idaresinin başıdır (md. 4). Valiler illerdeki Cumhurbaşkanı temsilcisi ve idari yürütme organıdır (md.9). Vali, il sınırları içinde bulunan tüm kolluk kuvvetlerinin başıdır. Suçun önlenmesi için gerekli olan tedbirleri almak, kamu düzen ve güvenini sağlamak valinin görevidir. Bu görevi yerine getirmek için devletin genel ve özel kolluk kuvvetlerini istihdam eder, bu kuvvetler valinin tüm emirlerini yerine getirmekle yükümlüdür (md.11). "İl sınırları içinde huzur ve güvenliğin, kişi dokunulmazlığının, tasarrufa müteaallik emniyetin, kamu esenliğinin sağlanması ve önleyici kolluk yetkisi valinin ödev ve görevlerindendir. Bunları sağlamak için vali gereken karar ve tedbirleri alır" (md.11/C). Valinin yetkilerine dayanarak kamu düzenini sağlamasında ona yardımcı olan birimler; vali yardımcıları, İl Jandarma Komutanlığı, İl Emniyet Müdürlüğü, Hukuk İşleri Müdürlüğü, İl Planlama ve Koordinasyon Müdürlüğü, İl Nüfus Müdürlüğü, İl Savunma Sekreterliği, İl Sivil Savunma Müdürlüğü ve Yazı İşleri Müdürlüğü'dür.

İçişleri Bakanlığı'na bağlı olan Türk Polis Teşkilatı, merkez, taşra ve yurt dışı kuruluşlardan meydana gelir. Misyonu, "Bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin korunması ve toplumun düzen içerisinde yaşamını sürdürebilmesi için hukuk ilkeleri içerisinde güvenlik hizmeti sunmak, vizyonu ise, "adalet ve güvenlik olgusunun tesisine katkıda bulunan, birey ve toplum odaklı proaktif polislik anlayışıyla güvenlik hizmeti sunan bir teşkilat olmaktır" (www.egm.gov.tr). Polis teşkilatı hukuk ve toplumun düzeni ve güvenliğini sağlamak amacıyla kendisine tanınan yetkiler dahilinde geniş bir yelpazede hizmet vermekte, suçun işlenmesini önlemek ve işlenen suçlarda suçluların yakalanarak yargıya teslim edilmesinde görev almaktadır. 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu (PVSK) Madde 1'e göre "Polis, asayişi amme, şahıs, tasarruf emniyetini ve mesken masuniyetini korur. Halkın ırz, can ve malını muhafaza ve ammenin istirahatini temin eder. Yardım isteyenlerle yardıma muhtaç olan çocuk, alil ve acizlere muavenet eder. Kanun, cumhurbaşkanlığı kararnameleri ve ilgili mevzuatın kendine verdiği vazifeleri yapar."

Jandarma, 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu'na göre, "Türkiye Cumhuriyeti Jandarması, emniyet ve asayiş ile kamu düzeninin korunmasını sağlayan ve diğer kanunların, cumhurbaşkanlığı kararnamelerinin verdiği görevleri yerine getiren silahlı genel kolluk kuvvetidir" (Md.3). Bu yasaya göre jandarma, emniyet ve asayişi sağlamak amacıyla kamu düzeni ve güvenliğini korumak adına her türlü güvenlik tedbirini alma yetkisine sahiptir. Yine bu yasaya göre jandarma, polisin yetki alanı dışında kalan il, ilçe ve belediye sınırları dışında görev almaktadır (Md.25).

Özel Kolluk ve Yardımcı Kolluk Kuvvetleri, 3201 sayılı Emniyet Teşkilatı Kanunu'na göre özel kolluk, genel kolluk görevi yerine getiren polis, jandarma dışındaki özel kanunlarla kurulan ve belirli görevleri yerine getiren güvenlik kuvvetleridir (md.3). Bunlar, belediye zabıtası, liman zabıtası, orman muhafaza, gümrük muhafaza ve özel güvenlik teşkilatlarıdır (Kuyaksil, 2005: 88). Yardımcı kolluk kuvvetleri ise, asıl kolluk güçlerinin olmadığı zamanlarda görev alan kuvvetlerdir. Bunlar: mahalle bekçileri, muhtarlar, köy korucuları, kır bekçileri ya da gemi kaptanları olabilirler (Kuyaksil, 2005: 88).

5188 Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanuna göre, özel güvenlik hizmetlerinin asıl amacı görev yerlerinde asıl güvenlik güçlerine yardımcı olmak adına kamu

güvenliğini sağlamaya yardım etmektir. Yetkileri ve görev alanı sınırsız olmayan özel güvenlik hizmetlerinin yetkileri kısaca şöyledir; kontrol etme, arama, kimlik sorma, yakalama, el koyma, emanete alma, konuta ve kapalı yerlere girme, olay yeri ve delilleri koruma ve zor kullanma yetkileri vardır (Md.7 ve 9; Derdiman, 2010: 115).

1982 Anayasası'nın 127. Maddesine göre düzenlenen yerel yönetimler, "il, belediye veya köy halkının mahallî müşterek ihtiyaçlarını karşılamak üzere kuruluş esasları kanunla belirtilen ve karar organları, gene kanunda gösterilen, seçmenler tarafından seçilerek oluşturulan kamu tüzel kişileridir. Mahallî idarelerin kuruluş ve görevleri ile yetkileri, yerinden yönetim ilkesine uygun olarak kanunla düzenlenir" (Anayasa, 1982/md.127). Yerel yönetimler kentleşme ile birlikte birçok yapısal değişikliğe uğramak zorunda kalmıştır. Özellikle suçun önlenmesi konusunda henüz suç unsuru gerçekleşmeden önce birtakım önlemler alarak suçun oluşumunu engelleyebilirler. Kentleşme sürecinde nüfus yoğunluğunun artması ve göç ile birlikte kentlere çöküntü alanları olarak tanımlanan gecekondu bölgelerinin oluşması çatışma potansiyelini arttırmıştır. Bu bağlamda yerel yönetimlerin ellerindeki kaynakları en iyi şekilde kullanarak farklı bireylerden oluşan kentlerde oluşturacakları yönetim organizasyonları ile suç olgusunu en aza indirebilirler (Çakır ve Sarıhan, 2014: 227).

Yerel yönetimler, kentsel dönüşüm, gençlik meclisleri, kalkınma ajansları gibi faaliyetleri ile halkın isteklerini cevaplayarak suçun oluşumuna engel olabilirler. Özellikle göç sonrası artan nüfus beraberinde sosyal kontrolün zayıflamasına ve kentlerin güvensiz mekânlara dönüşmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda kentlerde işlenen suçların önlenmesi en büyük sorun haline dönüşmüştür. Merkezi hükümetin kolluk güçleri vasıtası ile yerel yönetimlerin desteği olmadan kentlerdeki güvenliği sağlaması çok zordur. Bu nedenle kent güvenliğinin sağlanmasındaki en büyük ve en önemli işleve sahip olan paydaş yerel yönetimlerdir (Aksoy, 2007: 12).

Üniversiteler, toplumun refahı için yüksek seviyede eğitim ve öğretim veren, seçkin kadrolar yetiştiren, bilimsel araştırmalar yaparak geleceğe yatırım yapan, toplumun ihtiyaç duyduğu nitelikli insan gücünü ve beynini yetiştiren, sosyal ve ekonomik kalkınmaya destek veren kurumlardır. Üniversiteler hem ekonomik hem de kültürel dokunun oluşmasına ve evrilmesine etki eden ve ülkelerin gelişimini destekleyen

görevler üstlenmişlerdir (Durukan, 2004: 19). Üniversiteler kapsamlı bu görevleri dışında kamu sorumluluğu da üstlenmektedir. Yetiştirdikleri bireylere, kamu hassasiyetleri, sosyo-kültürel ve ortak değerler konusunda bilgi aktarımı yapmaları gereklidir. Özellikle düzenledikleri seminerler, konferanslar ve eğitimlerle kent güvenliğinin sağlanması yönünde önemli birer paydaştırlar (Froment, 2003: 4).

Milli Eğitim Bakanlığı'nın benimsediği "hayata hazır, sağlıklı ve mutlu bireyler yetiştiren bir eğitim sistemi" vizyonu doğrultusunda 3797 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'a göre,

> Atatürk Milliyetçiliğine bağlı, Türk Milletinin milli, ahlaki, manevi, tarihi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren, ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan, insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş vatandaş olarak yetiştirmek üzere, Bakanlığa bağlı her kademedeki öğretim kurumlarının öğretmen ve öğrencilerine ait bütün eğitim ve öğretim hizmetlerini planlamak, programlamak, yürütmek, takip ve denetim altında bulundurmak temel görevidir (Md.2).

Bu tanımlama doğrultusunda kentsel güvenlik alanında sosyal sorumluluk projeleri geliştirmek ya da var olan projelere destek olmak, öğrenciler ve ailelerine kamu güvenliği ve sağlığı konularında bilgi vermek Bakanlığın temel sorumluluğudur.

Medya, toplumsal bilinçlenmeyi sağlamak ve bireyleri eğitmek açısından çok önemli görevler üstlenmektedir. "Bireylerin toplumsal hayatın bir parçası haline gelmesi yani toplumsallaşması, toplumsal amaçlar için motive edilmesi ve toplumsal değerlerin belirginleşmesi medyanın görevleri arasındadır" (Mc Bride, 1993: 15). Ayrıca Encabo'ya göre, "medyanın gerçek amacı kamuyu eğitmek ya da kendilerini yargı benzeri karar alma organları olarak tayin etmek değildir. Medyanın amacı kamuoyunu önceden belirlemek ya da oluşturmak da olmamalıdır, medyanın asıl amacı kamuyu ilgilendiren konularda çeşitli enformasyon ve kanıları aktarmaktır" (Encabo, 1997: 291). Buradan yola çıkarak küreselleşme ile değişen yönetişim anlayışı içinde medya aktif rol almalı, olayları duyurmada ve bireylerin taleplerini ve tepkilerini aktarmada yardımcı olmalıdır.

4.4 Kentlerde İşlenen Suçların Önlenmesine Yönelik Uygulamalar

Kentlerde işlenen suçların önlenmesine yönelik hayata geçirilen uygulamalar arasında Toplum Destekli Polis (TDP), Problem Odaklı Polislik (POP-SARA), İstatistik

Karşılaştırma Programı (COMPSTAT) ve Kent Güvenlik Yönetim Sistemi (MOBESE) yer almaktadır.

4.4.1 Toplum Destekli Polis (TDP)

Toplum Destekli Polis (TDP), "Suçla mücadeleye ve güvenlik politikalarının uygulanmasına toplumun katılım ve desteğinin sağlanmasına dayanmakta; öncelikle toplumsal beklentilerin ve taleplerin karşılanması bu anlayışın odak noktasını oluşturmaktadır" (Toplum Destekli Polislik, egm.gov.tr). TDP, kentsel suçların önlenmesi bağlamında ilk olarak 1960'larda ABD'de Chicago kentinde uygulanmaya başlanmış, artan toplumsal ayaklanmaların ve şiddet olaylarının önlenmesi hedeflenmiştir. Temel olarak farklı kurum ve kuruluşlarla, sosyal kontrolün vatandaşlarla iş birliğine dayalı olarak sağlanması esasına dayanmaktadır. Bu bağlamda mahallelerde işlenen suçlar tek tek incelenerek nedenleri araştırılmakta ve çözümü için vatandaşlarla bir araya gelerek çözüm önerileri geliştirilmeye çalışılmaktadır (Rodrisuez, 2004: 289-291). İngiltere'de ise Toplum Polisi veya Daimi Bilgi Memuru adı verilen sistem uygulanmaktadır. Bu uygulamadaki temel prensip, polis memurlarının vatandaşla iletişim kurması ve suç analizleri kullanmasıdır. Bu uygulama çerçevesinde geliştirilen Neighbourhood Watch- Komşu Kollama sistemi ile vatandaşların suçla mücadeleye dâhil olması kapsamında komşularını güvenlik risklerine karşı kollaması ve gözetlemesi esastır (Laycock and Tilly, 1995: 11-18).

Türkiye'de Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından uygulanan TDP'nin genel olarak hedefi, halkla birlikte hareket ederek oluşturulan güvenlik politikaları aracılığı ile halkın güvenliğini polis ile birlikte kendisinin sağlaması esasına dayanmaktadır (Guçer, 2011: 314). Bunun sağlanabilmesinin önceliği ise kentli bireylerin bilinçlendirilmesi ile sosyal kontrolün sağlanması esasına dayanmaktadır. Bireyler kendi güvenliği için komşusunun güvenliği ve hatta tüm kentin güvenliğinin sağlanması gerektiği konusunda bilgilendirilmeli ve sürece dahil edilmelidir (Gökkaya ve Doğan, 2009: 42). TDP, klasik polis teşkilatındaki suç işlenmesinden sonra değil suç işlenmeden önce önlenmesi esasını prensip olarak kabul etmektedir.

Bireyleri uygulamanın merkezine alan TDP'de yerel polis hizmetleri ve yaya devriyeler ön plandadır, sorunlar vatandaşla birlikte tespit edilerek çözüm önerileri üretilmektedir (Doğan ve Sevinç, 2011: 37). Bu uygulamada amaç vatandaşların suçla

mücadeleye katılmasının sağlanmasıdır. TDP'nin genel felsefesi, toplumun sorunlarının yine en iyi yerel polis ve vatandaş tarafından bilindiği, bu sebeple TDP'de çalışan memurların halkla yakın iletişim içinde olarak halkın sorunlarına ortak olması ve güvenliğin sağlanması için vatandaşlara suçun önlenmesinin birlikte sağlanabileceği duygusunu aşılayabilmektir.

> TDP, Stratejik amaçlar benimseyen, toplumsal katılımı sağlayan, çevrenin sosyal yapısıyla bütünleşmiş, topluma olabildiğince yakın, kaliteli güvenlik hizmeti sunan ve toplumun güvenlik taleplerine her durumda cevap veren, güvenlik olgusuna bütüncül yaklaşan örnek bir polis modeli oluşturmayı ve bu modeli bütün polis birimlerine benimsetmeyi içerir (EGM, TDP Hizmetleri Yönetmeliği, Md.5). Diğer taraftan TDP'de hizmetlerin yerinden yürütülmesi, topluma yakın ve iletişim halinde çalışılması ve toplumsal talepler ışığında güvenlik hizmetlerinin şekillendirilmesi esası söz konusudur (EGM, TDP Hizmetleri Yönetmeliği, Md.9-10-11).

Genel toplum güvenliğinin sağlanması amacıyla geliştirilecek politikalar konusunda toplumun bilgilendirilmesi, bilinçlendirilmesi ve toplumsal hassasiyetin arttırılması hedeflenmektedir (EGM, TDP Hizmetleri Yönetmeliği, Md. 6).

Bu bağlamda sürece emniyet teşkilatı, medya, vatandaş, iş dünyası, mahalli idareler, kamu kurumları ve diğer STK'ların dahil olması sağlanmaktadır (Altuntop, 2014: 8-10; EGM, TDP Hizmetleri Yönetmeliği, Md. 62-67).

4.4.2 Problem Odaklı Polislik Yaklaşımı (POP-SARA)

Problem Odaklı Polislik Yaklaşımı (POP), gerçekleşmiş olaylardan sonra suçluyu aramaktan daha çok suçun ortaya çıkmasına neden olabilecek unsurların tespit edilmesini ve bu sayede suçun önlenmesini hedeflemektedir. POP' a göre, değişik suç ve olaylar toplumsal düzenin bozulmasına neden olan benzer faktörlerin bileşimidir. Genel olarak aynı olaylar aynı bölgelerde gerçekleşmektedir. Bu nedenle temel olarak bu olayların altında yatan problemlerin bulunması ve ortadan kaldırılması gereklidir (Doğan ve Sevinç, 2011: 27-29). POP sistemi de TDP gibi suçu önlemenin sadece polis hizmeti ile çözülemeyeceği, vatandaşların ve toplumun her kesiminin sisteme dahil olması, bilinçlendirilmesi ve eğitilmesi ile ortadan kaldırılabileceğine inanmaktadır. TDP'deki gibi aynı bölgelerde uzun süreli görev alan polislerin vatandaşlarla yakın ilişki içinde olmaları, bulundukları bölgelerde yaşanan sorunların tespit edilmesi ve giderilmesi prensibini benimsemektedir (Doğan ve Sevinç, 2011: 38).

POP hizmetleri SARA (Scanning, Analysis, Response, and Assessment) modeli olarak kabul edilen "Tarama, Analiz, Müdahale ve Değerlendirme" sürecini içeren bir sisteme dayalı olarak çalışmaktadır. Tarama (Scaning) aşamasında, toplumun huzurunu ve refahını tehdit eden sorunlar tespit edilmekte, Analiz (Analysis) aşamasında tespit edilen problemlerin sebepleri, öncelik ve önem sırası belirlenmekte, Müdahale (Response) aşamasında polis, vatandaş, mahalli idareler, kamu kurumları, STK'lar ve diğer paydaşlarla sorun çözülmeye çalışılmakta, Değerlendirme (Assessment) aşamasında ise, istenilen sonuca ulaşılıp ulaşılmadığı tespit edilerek gerekli durumda süreç en baştan başlatılmaktadır (Goldstein, 1990).

POP-SARA yönteminin uygulanmasında özellikle suç korkusu, mala karşı suç, fuhuş ve uyuşturucu benzeri suçların işlenmesinde kayda değer bir azalma olduğu görülmektedir (Altuntop, 2014: 9-11). TDP ve POP-SARA yöntemlerinin her ikisi de kentsel suçların önlenmesinde sadece polislik hizmetlerinin yeterli olmadığı, sisteme vatandaşların ve diğer kurum ve kuruluşlarında dahil edilmesi ile başarının sağlanacağı prensibi esastır.

4.4.3 COMPSTAT (İstatistikleri Karşılaştırma Programı)

İstatistikleri Karşılaştırma Programı (COMPSTAT- Compare Statistics) ABD'nin New York eyaletinde suçları önleme ve azaltma amacıyla uygulanmaya başlamıştır. Sistemin işlemesindeki temel prensipler, suçların tespit edilmesinin ardından analiz edilmesi, çözüm stratejilerinin geliştirilmesi ve çözüm önerilerinin belli bir sistematik dahilinde uygulanmasına dayanmaktadır (Doğan ve Sevinç, 2011: 39). Bu sistematik, POP sistemine benzerlik göstermektedir. Sistemde coğrafi olarak suç analizleri yapılarak suçların işlendiği yerler tespit edilir. Harita üzerinde işaretlenen olay yerlerinde suçun şekli, olay, zaman, mağdur, yer, fail ve kişisel veriler işlenerek çaprazlama yöntemi kullanılarak problem çözüme kavuşturulmaya, faillerin davranış şekilleri belirlenerek olaylar kontrol altına alınmaya çalışılır (Ataç ve Gürbüz, 2009: 35). Ülkemizde bu kapsamda yapılan suç analizleri doğrultusunda hareket edilerek suçun yoğun olarak işlendiği bölgelere yönelik uygulamalar planlanmaktadır. Örneğin, Beyoğlu İstiklal Cadde'sinde insan yoğunluğunun ve sirkülasyonunun fazla olması nedeni ile suçun işlenmesine elverişli bir ortam oluşturması kapkaç, tırnakçılık, açıktan hırsızlık gibi suçların fazlası ile işlenmesine neden olmaktadır. Bu sebeple bu bölgede sivil polis

ekipleri, güven timleri devriye görevi yapmakta ve resmi polis ekipleri ile de caydırıcı bir görüntü oluşturmak hedeflenmektedir. Bir diğer örnek olarak ise Kadıköy Göztepe bölgesinde yoğun olarak yaşlı ve çalışan kesimin ikamet etmesi evden ve otodan hırsızlık suç türlerinin daha çok işlenmesine neden olduğundan bu bölgede sivil hırsızlık timleri kurulmuştur. Suçun niteliği ve bölgesel olarak işlenme oranının yüksekliği baz alınarak yapılan bu tür uygulamalar yerleşim bölgesindeki muhtar, milli eğitim kurumları, sağlık kuruluşları gibi birimlerle ortaklaşa çalışarak hazırlanan istatistikler doğrultusunda planlanmaktadır. Kullanılan bu yöntemle suçun oluşmasının büyük ölçüde engellenmesi beklenmektedir.

4.4.4 Kent Güvenliği Yönetim Sistemi (MOBESE)

1982 yılında Türk Silahlı Kuvvetleri Güçlendirme Vakfı'nın bir şirketi olarak kurulan Havelsan şirketi, asayiş ve suçun önlenmesi amacı ile Emniyet Genel Müdürlüğü'nün kullanımına sunulmak amacıyla Kent Güvenliği Yönetim Sistemi (KGYS) 'ni planlamıştır. Planlanan bu KGYS sistemi tüm il ve ilçelerde ayrı ayrı kurulmuş olsa da geliştirilen yazılım sayesinde merkezden tek bir çatı altında yönetilebilir hale getirilmiştir. (www.havelsan.com.tr)

KGYS veya MOBESE sistemi yaygın olarak kullanılan CCTV (Closed Circuit Television-kapalı devre televizyon) sistemidir. Kentlerde yaygın şekilde kullanılan MOBESE yani kamera kayıt sistemi özellikle kalabalık alanların bu sistem sayesinde gözetlenmesidir. Meydanlar, terminaller, parklar, caddeler, metrolar gibi kentlerin en işlek kamu alanlarına yerleştirilen kamera sistemleri sayesinde bu alanlar hem gözetlenir hem de denetlenmiş olur. Bu sisteme ek olarak plaka tanıma, radar ve trafik ışıklarını ihlal sistemleri de güvenlik amaçlı kullanılan diğer güvenlik kamerası uygulamalarıdır (Gündüzöz, 2016: 340-342).

Kalabalık kentlerde kullanımı her geçen gün daha da artan MOBESE sistemi sayesinde suçun önlenmesi ve caydırıcı olması amaçlanmaktadır. Diğer taraftan suçun oluşmadan önlenmesi, işlenen suçların tespit edilmesi ve geriye dönük fail veya mağdurun ortaya çıkarılması aşamasında büyük fayda sağlayan sistem tüm suçlar için önleyici, ikaz edici ve tespit edici olarak kullanılmaktadır (Guçer, 2011: 332).

BÖLÜM 5. SONUÇ

Son yılların popüler konusu haline gelen küreselleşme kavramı genellikle ekonomik boyutu ile ele alınıyor olsa da sistemin her katmanına etki ederek yapısal birçok değişikliğe neden olmuştur. Siyasi, ekonomik, sosyal, teknolojik ve çevresel boyutlara sahip olan küreselleşme, bu kavramların birbirleriyle olan etkileşimi ile de iç içe gelişmiştir. Sanayi devriminin ardından yaşanan küreselleşme ile beraber kentin her katmanında köklü değişimler yaşanmıştır. Kentlerin yönetiminde, kurumlarında, toplumsal sınıflarda, üretiminde, işleyişinde ve kimliğinde gerçekleşen bu değişimler her geçen gün hızla devam etmektedir. Ülkelerin rekabeti yerine kentlerin rekabetine dönüşen sistemde, ekonomiler kentlerin güdümüne girmiş, milli ekonomilerin öncülü olmuşlardır.

Toplumsal yapıda köklü değişimlere neden olan küreselleşme kent ve kent yaşamını, kentlere göç eden bireylerle kentlerde yaşayanları da etkilemiş, sosyal ve kültürel yaşamdan ekonomik ve siyasi yaşama kadar birçok alanda değişimlere neden olmuştur. Ekonomik, sosyal ve kültürel sebeplerle daha iyi yaşam kalitesine sahip olmak ve bu olanaklara daha kolay erişim sağlamak amacıyla kırsaldan kentlere yaşanan göç beraberinde birçok sorunu da getirmiştir. Barınma, beslenme, iş, eğitim ve sağlık alanlarına erişimde zorluk yaşayan bireylerde dışlanma hissi ve kurallara aykırı yaşama eğilimi başlamış, kentlerde suç oranlarında artış gözlenmiştir.

Kentlerde ise yaşanan göçü absorbe etme kapasitesinin olmayışı ve sorunlara uzun vadeli çözümlerin üretilemeyişi kentleşme sürecinde yeni sorunların yaşanmasına ortam hazırlamıştır. Kentleşme süreci, kentlere göç eden bireylerin sosyal ve kültürel değerlerinde değişimlere sebep olmasının yanında kentlerde yaşayanların da kültürel ve toplumsal yapılarında değişimlere sebebiyet vermiştir. Bu süreçte kentlerde farklı toplumsal ve kültürel değerlerin çatışması ile suç olgusu da kendi içinde değişim geçirerek kent yaşamında hızla artmıştır. Tarihin her evresinde rastlanan suç olgusu ve çeşitleri küreselleşme ile kentlerde de yaygın bir hal almış ve kentsel yaşamın güvenliğini tehdit eder bir boyuta ulaşmıştır. Sanayileşme ile zirve noktasına ulaşan kentleşme beraberinde suçun artmasına zemin hazırlamıştır. Bu zaman zarfında suçun çıkış nedenleri ve türleri de teknolojik gelişmelerden faydalanarak değişim göstermiştir.

Türkiye'de kentleşme süreci 1950'lerden sonra artış göstermiştir. Ancak göç hareketinin plansız ve düzensizliği aynı zamanda birçok sorunu da beraberinde getirmiştir. Yoksulluğu da tetikleyen hızlı kentleşme, Türkiye'de batıdakinin aksine uzun bir sürece yayılarak yavaş yavaş olmamış, hızlı ve ani bir büyüme yaşanmıştır. Kentleşme olgusu farklı algılanarak sadece kent sayısının ve nüfus yoğunluğunun artması ile özdeşleştirilmiştir. Hazırlıksız ve hiçbir altyapısı olmayan hızlı kentleşme önce yoksulluğa sonra suça temel hazırlamıştır. Çalışmaya göre, göçün etkisiyle başlayan kentleşmenin neden suç olgusunu doğurduğu ise üç unsurla açıklanmıştır. Bunlar, kırsal kesimdeki bireyleri kentlere taşıyan olanakların artması ve kolaylaşması, bölgeler arası ekonomik dengesizlik ve kentleşme sürecinin çok hızlı ve aniden yaşanmış olmasıdır. Buradan yola çıkarak ekonomik gelişme ve büyüme seviyesi açısından kırsal alan ve kentler arasında dengesiz bir durum oluşturmuştur.

Çalışmaya göre, suç kavramı tarihin her evresinde var olmuş ancak zamanın getirdiği değişimlerle farklı şekillerde tanımlanmıştır. Zaman, mekan, toplum ve gelişmişlik düzeyleri suçun tanımını ve gelişimimi de etkilemektedir. Ancak kentleşme ve kentlileşme sürecinde ortaya çıkan suç olgusu ve suçun artış oranı ile buna etki eden faktörler benzerlikler göstermektedir. Farklı ülkelere ya da aynı ülke içindeki farklı kentlerde meydana gelen suç olgusu ve nedenleri benzemektedir. Bu bağlamda, kentleşme ve kentlileşme süreci içinde yaşanan toplumsal dönüşüm ve değişim ile birlikte birbiriyle bağlantılı kentlerde suç olgusu ve suç oranları artmıştır. Çalışmada kentleşme ve suç olgusu arasındaki bağlantı ve buna neden olan faktörler tespit edilmeye çalışılarak hangi uzun vadeli politikaların üretilmesi gerektiğine dikkat çekilmiştir. Bu faktörler göç, ekonomik yetersizlikler, yoksulluk, kente uyum sağlayamamak, aidiyet hissinin oluşmaması ve eğitimsizlik olarak tespit edilmiş ve açıklanmıştır.

Kentleşme ve kentlileşme sürecinde yaşanan sorunlar nedeniyle mala karşı işlenen suç oranı ve suçun şekli değişmiş, suç oranlarında artış görülmüştür. Mala karşı işlenen suçlar, özellikle kent merkezlerinde ve ekonomik faaliyetlerin yoğun yaşandığı kentlerde görülmektedir. Kentleşme sürecinde yaşanan göç, gecekondulaşmanın artmasına ve bu bölgelerde kontrol mekanizmasının zayıflayarak mala karşı işlenen suçların artmasına, şiddet, madde kullanımı ve organize suç örgütlerinin oluşmasına neden olmuştur.

Suçun önlenmesi amacıyla yapılması gerekenlere de dikkat çeken bu çalışmada, kentlerdeki risk algısının ve suç korkusunun düşürülmesi, güvenlik algısının arttırılması için uzun vadeli politikaların geliştirilmesi gerektiği açıklanmıştır. Bu bağlamda yaşam standartlarının arttırılması ve bu standartlara ulaşımın kolaylaştırılması, her bireyin eşit eğitim hakkına sahip olmasının sağlanması, barınma, beslenme ve sağlık alanlarına ulaşımın çözüme kavuşturulması gereklidir. Diğer taraftan, kentlerde meydana gelen suçun önlenmesine yönelik Toplum Destekli Polis (TDP), Problem Odaklı Polislik (POR-SARA), İstatistik Karşılaştırma Programı (COMPSTAT) ve Kent Güvenlik Yönetim Sistemi (MOBESE) hayata geçirilmiş, suça karşı sıfır tolerans anlayışı benimsenmiştir. Bu politikalar sayesinde toplum güvenliğinin sağlanması, bilgilendirilmesi, bilinçlendirilmesi, toplumsal hassasiyetlerin arttırılması, suçun ortaya çıkmasından önce suça neden olan unsurların tespit edilerek suçun önlenmesi, suçların analiz edilerek tetikleyici sebeplerin tespit edilmesi, kişisel verilerin kayıt altına alınarak suçun işlendiği yer, zaman ve mağdur profili ile suç oranlarının azaltılması hedeflenmektedir.

KAYNAKÇA

Acar, Mustafa. (2009). *Düzleştirici ve Özgürleştirici Bir Süreç Olarak Küreselleşme,* Orion Kitabevi, Ankara

Açıkgöz, Özkan. (2007). "Şehir, Şehir Toplumu ve Şehir Sosyolojisi", *Sosyoloji Konferansları Dergisi,* Sayı.35, ss.57-83

Açıkgöz, Reşat. (2015). "Yoksulluk ve Suç: Doğrusal Olmayan Bir İlişki", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* Cilt. 25, Sayı. 1, ss.251-265

Akça, Gürsoy (2005). "Modernden Postmoderne Kültür ve Kimlik", *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* (İLKE), Güz, 15, ss.1-24

Akdeniz, Sıdıka. (2013). "Suç ve Sosyoekonomik Değişkenler Arasındaki Bağımlılık İlişkisi: Kars Cezaevi Üzerine Bir İnceleme", *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt.4, Sayı.6, ss.115-138

Akkoyunlu, Kıvılcım. (2007). "Sürdürülebilir Kent", (der. Ayşegül Mengi, ss.11-26) içinde, *Kent ve Politika: Antik Kentten Dünya Kentine*, İmge Yayınevi, Ankara

Aksoy, E. (2007)." Suç ve Güvenli Kent Yaklaşımı", *TMMOB Mimarlar Odası Bülteni,* Kent ve Suç Dosyası, Bülten 55, Ankara

Aktan, C. C. (2001). *Yoksulluk Sorununun Nedenleri ve Yoksullukla Mücadele Stratejileri*, Yoksullukla Mücadele Stratejileri, Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu Yayınları

Aktan, C. C., Vural, İstiklal Y. (2008). "*Globalleşme Sürecinde Çokuluslu Şirketler*", http://www.canaktan.org/ekonomi/cok-uluslu/aktan-makale.pdf

Akyüz, Niyazi. (1994). "Türkiye'de Yaşayan İslam'ın Kırsal ve Kentsel Şekillerine Analitik Bir Bakış", *Türk Yurdu Dergisi,* Cilt. 17, Sayı. 124

Aliağaoğlu, Alpaslan ve Alaaddinoğlu, Faruk. (2005). "Erzurum ilinde Mala Karşı İşlenen Suçlar, Coğrafi Yaklaşım", *Polis Bilimleri Dergisi,* Cilt.7, Sayı.1, ss.17-41

Altay, A. (2005). "Yoksulluk Sadece Devletin Sorunu Mu? Kamu Harcamaları Açısından Bir Değerlendirme", *Sosyoekonomi Dergisi,* 2(2), ss. 155-177

Altuntop, Serkan. (2014). "Çağdaş Polislik Taktik ve Stratejileri", *Güvenlik Sektöründe Temel Stratejiler* içinde (ss.1-39), Nobel Akademik Yayıncılık

Amin, Ash and Graham Stephen. (1997). "The Ordinary City", *Transactions of the Institute of British Geographers,* New Series, V. 22, N. 4, ss.411-429

Aslanoğlu, Rana A. (1998). Kent, Kimlik ve Küreselleşme, Asa Kitabevi Yayını, Bursa.

Ataç, Ela ve Gürbüz, Davut. (2009). "Kentsel Mekanda Gelişen Suça Müdahale Etmede Disiplenlerarası Güvenlik Politikaları", *Polis Bilimleri Dergisi,* Cilt.11, ss.25-46

Ataç, Ela. (2007). "Suçun Kentsel Mekândaki Algısı: Güvensizlik Hissi", Dosya 06, *TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi*, Bülten 55

Avcı, Müjdat. (2008). "Tutuklu Çocuklar Üzerine Bir Araştırma: Çocukların Suça Yönelmesinde Etkili Olan Toplumsal Nedenler ve Çözüm Önerileri", *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü,* Cilt.11, Sayı.2, ss.49-73

Aytaç, Ö. ve Akdemir, İ. O. (2003). *Türkiye'de Yeni Kentli Yoksulluk Süreci, ,* Bilge Yayınları, İstanbul

Aytaç, Ö. (2016). "Kent, Yoksulluk ve Sosyal Düzensizlik Potansiyeli", *Mukaddime Dergisi,* 7(1), ss.135-155

Aytekin, B., ve Şit, M. (2016). "Sanayileşmenin Kent Kültürü Açısından Sosyokültürel Yapıyı Etkilmesi: Kocaeli Örneği", *Uluslararası Kara Mürsel Alp ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu 2,* ss. 1821-1829, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi, Kültür ve Sosyal İşler Dairesi Başkanlığı Yayınları, Kocaeli

B. Tolan. (1991). *Toplum Bilimine Giriş,* Adım Yayınları, Ankara, 1991

Bahçekapılı, Cengiz. (2009). *Küreselleşme Sürecinde Güçsüzleşen Ulus-Devlet,* Derin Yayınları, İstanbul

Bal, Hüseyin. (1999). *Kent Sosyolojisi,* Turhan Kitabevi, Ankara

Başaran, İsmail (2008). *Kent ve Yerel Yönetim.* İstanbul: Okutan Yayıncılık

Batal, S. (2016), "Yoksulluk Kavramının Yerelleşmesi: Kentsel Yoksulluk ve Yerel Yönetimlerin Konuya Yaklaşımı", *The Journal of Academic Social Science Studies* (52), ss.301-316

Batmaz, Yücel, Nazlı (2010). Küresel Kentlerin Yönetimi ve İstanbul İçin Bir Model Önerisi, *GÜSBE,* Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara

Bauman, Zygmunt. (1997). Küreselleşme Toplumsal Sonuçları, (çev., Abdullah Yılmaz), İstanbul, Ayrıntı Yayınları

BBCNews. (2018). "Dünyanın En Zengin Yüzde 1'lik Kesimi Küresl Servetin yüzde 82'sine Sahip", https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-42770005

Begel, E. Ernst. (1996). "Kentlerin Dogusu", *Kent ve Kültürü*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul, Sayı. 8, ss.7-16

Berger, Peter. (1993). *Dinin Sosyal Gerçekliği,* (çev. Ali Coşkun), İnsan Yayınları, İstanbul

Berger, Peter. (1995). *Dini Kurumlar,* (çev. A. Çiftçi), DEÜİF Yayınları, İzmir

Birol, Gaye (2006). "Modern Mimarlığın Ortaya Çıkışı ve Gelişimi", Megaron, Mimarlar Odası Balıkesir Şubesi Yayını, ss.3-16

BM Küresel Yönetim Komisyonu. (1996). *Küresel Komşuluk,* Türkiye Çevre Vakfı Yayını, Ankara

Bowden**,** Tom. (1978). *Beyond the Limits or the Law,* Penguin Press, London

Boylu, Ayfer A. ve Paçacıoğlu, Bahar. (2016). "Yaşam Kalitesi ve Göstergeleri", *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi,* Cilt.8, Sayı.15, ss.137-150

Bozkurt, Veysel. (2015). *Değişen Dünyada Sosyoloji,* Ekin Yayınevi, Bursa

Brantingham, Patricia. (2006). "Daily Urban Crime and Disorder, Is There a Simple Solution?", *Harward International Rewiev***,** 28(3)

Bümin, Kürşat. (1998). Demeokrasi Arayışında Kent, İz yayıncılık, İstanbul

Can, Recep (2019). Kentleşme ve Kentlileşme Bağlamında Suç: İskenderun Örneği, Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi

Canatan, Kadir (1995). *Bir Değişim Süreci Olarak Modernleşme*, İnsan Yayınları, İstanbul

Conklin, J. E. (2006). *Criminology*, Perasın, Boston

Coşkun, Bayram. (2003). *Kamu Yönetiminde Yeniden Yapılanma: 1990'lı Yıllardaki Gelişmeler ve İŞKUR Örneğinin İncelenmesi*, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara

Çakır, E. Sarıhan, Z. ve Sarıhan, N.Ö. (2014), *"*Yerel Yönetimlerde Suç Önleme Politikası Olarak Farklılıkların Yönetimi: Seferihisar Belediyesinde Bir Uygulama" *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi* 16, (Özel Sayı I)

Çalı, H. H. (2012). "Avrupa Kentsel Şartı Çerçevesinde Güvenli Kent ve Yerel Yönetimler", *Türk İdare Dergisi,* S.475, ss. 9-32

Çelik, Celalettin. (2002). *Şehirleşme ve Din*, Çizgi Kitabevi, Konya

Çelik, M. Y. (2012), "Boyutları ve Farklı Algılarıyla Küreselleşme", *DPUJSS,* Sayı. 32, Cilt I

Çınar, Menderes. (1993). "Küresel Sermaye ve Ulus- Devlet Üzerine Etkileri", *Toplum ve Bilim Dergisi,* Sayı: 62, ss.78-94

Çiftçi, Salih. (2011). "Küreselleşmenin Türkiye'deki Kentler Üzerine Etkisi", *Bartın Ünversitesi İİBF Dergisi,* Cilt. 2, Sayı. 3, ss.73-81

Dansuk, E. (1997). "Türkiye'de Yoksulluğun Ölçülmesi ve Sosyo-Ekonomik Yapılar İlişkisi", *Uzmanlık Tezi*, DPT Yayınları, Ankara.

Daşlı, Yılmaz. (2018). "Yoksullukla Mücadele Aracı Olarak Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları", *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi,* C. 19, Sayı. 2, ss.525-542

Demirer, Göksel, Demirer, Temel, Doğmuş, O, Eylem, Duran, Metin ve diğerleri). (1999). *YYD Kıskacında Çevre ve Kent*, Ütopya Yayınevi, Ankara

Demirkan, Yaşar. (2003). *Kentleşme Sürecinde Dini Yaşam: Eryaman Örneği,* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: AÜ Sos. Bil. Ens.

Dennis A. Rondinelli vd. (1998). "The Changing Forces of Urban Economic Development: Globalization and City Competitiveness in the 21st Century*", Cityspace: A Journal of Policy Development and Research,* Vol. III, No.3

Derdiman, R. C. (2010). "Kentleşmenin Suça etkisi ve Kentlilerin Suçla Mücadelesinin Sosyal ve Hukuki Boyutları", Cilt.19, Sayı.3, ss.49-69

Derdiman, R. C. (2010). "*Özel Güvenlik Hukuku ve Kişi Hakları*, Alfa Aktüel Yayınları, Bursa

Dinçer, Yüksel. (2005). *Kent, Yerel Siyaset ve Demokrasi*, Okutan Yayıncılık, Ankara

Dinçoflaz, N. Janset (2009). *Kentteki Kadının Yoksulluğu ve Sosyal Yardılaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü'nün Kadın Yoksulluğuyla Mücadele Politikaları.* Ankara: T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü

Doğan, H. İbrahim ve Sevinç, Bilal. (2011). "Suç Teorileri ve Şehir Güvenliği: Bitlis iliyle ilgili Genel Bir Değerlendirme", *Polis Bilimleri Dergisi,* Cilt.13 (4), ss.27-52

Doğan, İ. (2003). "Türkiye Yoksulluğunun Sosyo-Kültürel Zemini", *Yoksulluk Sempozyumu*, Deniz Feneri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Yayınları, Cilt.1

Dönmezer, S. (1994). *Kriminoloji,* Beta Yayın, İstanbul

DPT (Devlet Planlama Teşkilatı). (2001). *Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu*, DPT Yayını, Ankara

Dursun, Davut. (1998). "Göçlerin Bunalttığı Kimliksiz ve Kaotik Şehirler", *İstanbul Kültür ve Düşünce Dergisi,* Yıl.1, Sayı.2, ss.31-41

Dursun, Davut. (2008). "Demokratik Siyasal Kültürün Gelişmesinde Yerel Yönetimler", *Yerel Siyaset* içinde, (ss.77-87), Okutan Yayınları, İstanbul

Duru, Bülent. (2005). "AB Kentsel Politikası ve Türkiye Kentleri Üzerine", *Mülkiye,* C. XXIX, S. 246

Durukan, H. (2004), "Ülkemizin Kalkınmasında Çağdaş Üniversitelerin Yeri", *Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi,* 6(2)

Düzgün, Ş. (2007), "*Suç Olgusuna Teorik Yaklaşımlar ve Disiplinlerarasılık*", TMMOB Mimarlar Odası Bülteni; Kent ve Suç Dosyası, Bülten.55, Kasım-Aralık, Ankara

Encabo, Manuel Nunez. (1997). *"Gazetecilik Etiği ve Demokrasi",* Süleyman İrvan (der.) Medya, Kültür, Siyaset, Ankara

Engels, Friedrich ve Marx, Karl. (2004). *Alman İdeolojisi,* (çev. Sevim Belli), Sol Yayınları, Ankara

Eraydın, Ayda. (2001). "*Küreselleşme-Yerelleşme ve İşlevleri Farklılaşan Kentler*," GERAY, Cevat'a Armağan, Ankara Mülkiyeliler Birliği Yayınları, No. 25, ss.363-392, Ankara

Eraydın, Ayda. (2003). *Kentlesme, Kalkınma ve Nüfus, Türkiye'nin Nüfus ve Kalkınma Yazını: Elestirel Bir Degerlendirme,* TUBA Raporları, İstanbul

Erdoğan, Nihat. (1991). *Sosyolojik Açıdan Kent İşsizliği ve Anomi*, Ege Üniversitesi Yayını, İzmir

Ergül, Ş. (2005). "Yoksulluk Sağlık İlişkisi ve Hemşirelik Yaklaşımı", Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, C.8, S.2. ss.95-104

Erkan, R. (2002). *Kentleşme ve Sosyal Değişme*, Bilimadamı Yayınları, Ankara

Erol, Metin ve Özdemir, Nesrin. (1997). "Kentsel Bütünleşme Üzerine Köy-Kent Farklılaşması ve Aile Kurumunun Etkileri: Sivas Örneği*", Toplum ve Göç, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi,* Ankara

Ertürk, Hasan. (1997). *Kent Ekonmisi,* Ekin Kitabevi, Bursa

Eryılmaz, B. (2014). *Kamu Yönetimi Düşünceler-Yapılar-Fonksiyonlar-Politikalar,* Umuttepe Yayınları, Kocaeli

Esen, Adem. (2008). *Kent Sohbetleri,* Okutan Yayınları, İstanbul

Evans, Graham ve Newnham, Jeffrey. (1998). *Uluslararası İlişkiler Sözlüğü,* Penguen Yayınları

Falay, Nihat. (1985). "Kentlerin Kökenlerine Toplu Bir Bakış", *İHİD, Vakur Versan' a Armagan Özel Sayısı,* No. 6, Sayı. 1-3

Fırat, Serap, A. (2008). "Yoksulluk, Kentlerde Suç Artışı bve Kent Merkezlerinde Özel Güvenlik Hizmetleri Verilmesi", *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10/3, ss.201-228

Şenses, Fikret. "Neoliberal Küreselleşme Kalkınma İçin Bir Fırsat mı Engel mi?", *Kalkınma ve Küreselleşme*, der. S. Dedeoğlu-T. Subaşat, Bağlam Yayınları, İstanbul, 2004, s. 13.

Froment, Eric. (2003), *"Graz Deklarasyonu 2003 Berlin'den İleri: 2010 ve Ötesinde Üniversitelerin Rolü"* EUA, (çev: Esra Derle, Emine Bol Yazıcı), Ondokuz Mayıs Üniversitesi Uluslararası İlişkiler

Gates, Lauren ve Rohe, William. (1987). "Fear and Reactions to Crime A Revised Model", *Urban Affairs Quarterly,* 22(3)

Gellner, Ernest. (1994). *Postmodernizm İslam ve Us*, (çev. B. Peker), Ümit Yayınları, Ankara

Gencay Şaylan. (2002). *Postmodernizm,* İmge Kitabevi, Ankara

Geray, Cevat. (1997). "Kentleşme ve Konut Politikaları Açısından Yeni Yerleşmeler", *Toplum ve Göç içinde, Ulusal Sosyoloji Kongresi,* DİE Yayınları, Ankara

Giddens, A. (1994). *Modernliğin Sonuçları,* (çev. Ersin Kuşdil), Ayrıntı Yayınları, İstanbul

Giddens, A. (2000). *Sosyoloji*, (çev. Hüseyin Özel ve Cemal Güzel), Ayraç Yayını. Ankara

Giddens, A. (2001). *Üçüncü Yol ve Eleştirileri*, (çev. Nihat Şad), Phoenix Yayınları, Ankara

Giddens, A. (2014). *Modernite ve Bireysel Kimlik Geç Modern Çağda Benlik ve Toplum* (çev. Tatlıcan, Ü.), Say Yayınları, İstanbul

Giddes, A. , Pierson, C. (2001). *Anthony Giddens'la Söyleşiler Modernliği Anlamlandırmak* (Çev. Sağlam, M. ve Uyurkulak, S), İstanbul

Giritli, İ., Bilgen, P.ve Akgüner, T. (2001). *İdare Hukuku*, Der Yayınları, İstanbul

Glaeser, Edward, ve Sacerdote, L., Bruce.(1999). "Why is More Crime in Cties", *Journal of Politics Economy,* V.107, N.6, ss. 225-258

Goldstein, Herman. (1990), *Problem Oriented Policıng*, University of Wisconsin-Madison, USA

Gökkaya, Sami ve Doğan, Mehmet. (2009), "Kamu Düzeni Polisliği ve Türkiye'de Toplum Destekli Polislik Uygulamaları", *EGM Polis Dergisi*

Gökulu, Gökhan. (2010). "Kent Güvenliği Kentleşme ve Suç İlişkisi", *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi,* Sayı.1, ss.209-226

Görmez, Kemal (1997a), Çevre Sorunları ve Türkiye, Gazi Kitabevi, Ankara

Görmez, Kemal. (1997b). *Kent ve Siyaset*, Gazi Kitabevi, Ankara

Gözen, R. (1997). Küreselleşme ve Uluslararası İlişkiler. *Liberal Düşünce Dergisi*, *2*(7), ss.74-91

Gözler, K. ve Kaplan, G. (2013). *İdare Hukukuna Giriş*, Ekin Basın Yayın, Bursa

Griffiths, A. and Wall, S. (1999), *Applied Economics*, Eight Edition, Prentice Hall, London.

Guçer, S. Mehmet. (2011). "Kent Güvenliği: İstanbul Örneği", *Suç Önleme Sempozyumu* içinde (ss.310-334), Bursa

Güler, Birgül Ayman. (2005). *Yeni Sağ ve Devletin Değişimi*, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara

Günay, Ünver. (1988). "Max Weber'in Din Sosyolojisindeki Yeri ve Önemi", *EÜİFD,* Sayı 5, Kayseri

Gündoğan, N. (2008). "Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadele", Ankara Sanayi Odası Dergisi, Ocak/Şubat Saysı.

Gündüzöz, İlker. (2016). "Türkiye ve Dünyada Güvenli Kent Yaklaşımı: Kentsel Güvenlik Mi? Güvenli Kent Mi?" *Türk İdare Dergisi,* Sayı.483, ss.335-368

Gürelli, Nevzat. (1973). "Şehirleşme ve Suç", *İÜFLF Mecmuası*, Cilt.32, Sayı.2-4, İstanbul

Gürsel, S. vd., (2000), *Türkiye'de Bireysel Gelir Dağılımı ve Yoksulluk: Avrupa Birliği İle Karşılaştırma*, TÜSİAD İçin Hazırlanan Rapor, İstanbul, Aralık.

Hafızoğulları, Zeki ve Güngör, Devrim. (2007). "Türk Ceza Hukukunda Suçların Tasnifi", *TBB Dergisi*, Sayı.69

Haldun, İbn. (1986). *Mukaddime,* (çev. Zakir Kadiri Ugan), Milli Eğitim Basımevi, İstanbul

Hall, S. (1995). "The West and The Rest", S. Hall ve B. Gieben içinde, *Formations of Modernity* (ss. 275-332), Blackwell, Oxford

Hall, S. (1998a). "Yerel ve Küresel: Küreselleşme ve Etniklik", (ed. A. D. King) içinde, *Kültür, Küresellşeme ve Dünya-Sistemi*, (çev. G. Seçkin ve Ü. H. Yolsal, ss. 39-62), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara

Hall, S. (1998b). "Eski ve Yeni Kimlikler, Eski ve Yeni Etniklikler" (ed. A. D. King) içinde, *Kültür, Küresellşeme ve Dünya-Sistemi*, (çev. G. Seçkin ve Ü. H. Yolsal, ss. 63-96), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara

Harvey, David. (1997), *Postmodernliğin Durumu, Kültürel Değişimin Kökenleri,* (çev. Sungur Savran), 2. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul

Heper, Metin. (1993). *Türkiye'de Kent Göçmeni ve Bürokratik Örgütler*, Üçdal Yayınları, İstanbul

Heywood, A. (2016). *Küresel Siyaset* (çev. N. Uslu ve H. Özdemir), Adres Yayınları, Ankara

Huberman, Leo. (1982). *Feodal Toplumdan Yirminci Yüzyıla*, (çev. Murat Belge), İstanbul

Irmak, Yakut. (1982). *"*Kentlileşme", *İstanbul Üniversitesi İktsat Fakültesi Mecmuası,* İÜİF Yayınları, İstanbul: 1982

Işık, Oğuz (1995). " Küreselleşme Süreci ve Kentin Değişen Anlamları" *Birikim,* Sayı. 68-69, ss.98-105

Işık, Oğuz ve Pınarcıoğlu, Melih. (2002). *Nöbetleşe Yoksulluk,* İletişim Yayınları, İstanbul

İçli, Tülin. (2012). "Türkiye'de Suçluların Sosyal Ekonomik ve Kültürel Özellikleri", *Suç Önleme Sempozyumu içinde* (ss.29-32), Bursa

İspir, Eyüp. (1991). *Şehirleşme Meseleleri,* Gazi Büro Yayınları, Ankara.

İspir, Eyüp. (1982). *Kentleşme, Metropolitan Alan ve Yönetimi*, Ankara İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi Yayınları, Ankara

Kail, Barbara L. ve Kleinman, Paula H. (1985). "Fear, Crime, Community, Organisation and Limitations on Daily Routines", *Urban Affairs Quarterly,* 20(3)

Karabulut, Bilal. (2015). *Güvenlik, Küreselleşme Sürecinde Güvenliği Yeniden Düşünmek,* Barış Kitabevi, Ankara

Karaduman, S. (2010). "Modernizmden Postmodernizme Kimliğin Yapısal Dönüşümü", *Journal of Yaşar University 17(5),* ss.2886-2899

Karaman, İ. (1995), "Dünyada ve Türkiye'de Gelir Dağılımı", *Yeni Türkiye Dergisi*, Yıl: 1, Sayı: 6, Eylül-Ekim.

Karaman, Z. Toprak. (1998). *Kent Yönetimi ve Politikası*, İzmir

Karasu, Arman M. (2012). "Kent ve Suç Üzerine Kavramsal Bir Çerçeve", *Cumhuriyet Üniversitesi İİB Dergisi,* Cilt.13, Sayı.2, ss.175-191

Kavruk, Hikmet. (2002). *Anakente Bakış: Türkiye'de Anakent Belediyeciliği ve Kent Hizmetlerinin Yönetimi*, Hizmet İş Sendikası, Ankara

Kaya, E. (2008). "Kent Güvenliğinin Sağlanması", *Yerel Siyaset Dergisi,* Sayı.28, ss.19-22

Kaya, E. (2003). *Kentleşme ve Kentlileşme*, İlke Yayıncılık, İstanbul

Kaypak, Şafak. (2013). "Modernizmden Postmodernizme Değişen Ketleşme", *Global Journal of Economics and Business Studies,* Vol. 2, Issue. 4, ss.80-95

Kaypak, Şafak. (2016). "Kentsel Bir Sorun Olarak Kentsel Güvenlik", *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi,* Yıl. 4, Sayı. 33, ss.35-50

Keleş, R. ve Hamamcı, C. (2002), *Çevrebilim*, İmge Yayınları, Ankara

Keleş, R. ve Ünsal, Artun. (1982). *Kent ve Siyasal Şiddet***,** Ankara Üniversitesi Sosyal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara

Keleş, R. (1972). *100 Soruda Türkiye'de Şehirleşme, Konut ve Gecekondu*, Gerçek Yayınevi, İstanbul,

Keleş, R. (1982). "Türkiye'de Kentleşme ve Kentsel Gelişme Politikaları", *Kentsel Bütünleşme: Türk Sosyal Bilimler Derneği Türkiye Gelişme Araştırmaları Vakfı Ortak Semineri,* Türkiye Gelişme Araştırmaları Vakfı Yayın No.4, Ankara

Keleş, R. (1998). *Kentbilim Terimleri Sözlüğü*, İmge Kitabevi, Ankara

Keleş, Ruşen. (2007). "Kente Karşı Suç", Dosya 06, *TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi*, Bülten 55

Keleş, R. (2008). *Kentleşme Politikası*, İmge Kitabevi, Ankara

Kenevir, Fatma. (2017). "Suç ve Dini Bağlılık Üzerine Kuramsal Yaklaşımlar"*, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Sosyolojisi Anabilim Dalı,* ss.334-358

Keyman, E. Fuat (2002). "Kapitalizm-Oryantalizm Ekseninde Küreselleşmeyi Anlamak", *Doğu Batı Dergisi,* Sayı. 18, ss.27-54

Khoury, Philip S. (1984). "Syrian Urban Politics in Transition: The Quarters of Damascus during the French Mandate", *International Journal of Middle East Studies,* Vol.16, No.4, Cambridge Universit

Kıray, Mübeccel. (1982). "Sosyal Yapı ve Nüfus Artışı Etkileşimi", içinde *Toplum Bilim Yazıları,* ss.21-39, Toplumbilim Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara

Kıray, Mübeccel. (2003). "Gecekondular", içinde *Kentleşme,* ss.90-105, Bağlam Yayıncılık, İstanbul

Kızmaz, Zahir. (2005). "Din ve Suçluluk: Suç Teorileri Açısından Kuramsal Bir Yaklaşım", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt.15, Sayı.1, ss.189-215

Kongar, E. (2001). *21. Yüzyılda Türkiye,* Remzi Kitabevi, İstanbul

Kongar, E. (2003), *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*, İstanbul: Remzi Kitabevi

Koray, Meryem. (2001). "Küreselleşme Sureci ve Ulus Devlet, Ekonomi, Siyaset Tartışmaları", içinde *Küreselleşme ve Ulus-Devlet,* (der. Meryem Koray), ss.61-84, Yıldız Teknik Üniversitesi, Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları Bildiri Kitabı, İstanbul

Kortan, Enis (1996), *"Modern ve Postmodern Mimarlığa Eleştirisel Bir Bakış, Mimari Akımlar 2",* Yapı Dergisi, İstanbul, ss.36-47

Koyuncu, Ahmet. (2011). "Sosyoloji Kurumlarında Kent", *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi,* Sayı.25, ss.31-56

Köroğlu, Tunga. (2011). *Yerel Yönetimlerin Mekânsal Organizasyonu: Bir ilçe için bir belediye mümkün müdür? ,* Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Yayını, Ankara

Köse, H. Ömer. (2003). "Küreselleşme Sürecinde Devletin Yapısal ve İşlevsel Dönüşümü", *Sayıştay Dergisi*, Sayı. 49, ss.3-4

Köymen, Oya. (1999). *75 Yılda Köylerden Şehirlere***,** Tarih Vakfı Yayınları

Kuyaksil, A. ve Akçay, O. (2005), "Türkiyede Meslekleşme Olgusu Olarak Özel Güvenlik Hizmeti", *Polis ve Sosyal Bilimler Dergisi,* Yıl.3, Cilt.3, Sayı.2

Laycock, Gloria ve Tilly, Nick. (1995), "Policing And Neighbourhood Watch: Strategic Issues", *Police Research Group Crime Detection & Prevention Series Paper 60.* http://www.popcenter.org

Leones, S.V.C. (2006). "The Current Situation of Crime Associated with Urbanisation: Problems Experinced and Countermeasures Initiated in the Philippines", *Research Material Series içinde,* N.68, ss.133-150

Lewis, Dan A. (1996). "Crime nad Community: Communities, Contradictions and Complexities", *Citscope: A Journal of Policy, Developmnet and Research,* 2(2)

Lipton, M. & Ravallion, M. (1993). "Poverty and Policy. Policy Research", *Working Paper Series,* N.1130*,* The World Bank

Luckmann, Thomas. (2003). *Görünmeyen Din*, (çev. Ali Coşkun), Rağbet Yayınları, İstanbul

Maalouf, A. (2003). *In the Name of Identity: Violence and the Need to Belong*, (çev. B. Bray), Penguin Books, New York

Marcuse, Peter, Kempen, Ronald Van (2000). *Globalizing Cities: A New Spatial Order?,* Oxford: Blackwell Publishers

Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü,* (çev. Osman Akınbay, Derya Kömürcü), Bilim ve Sanat, Ankara

Marx, Karl ve Engels, Friedrich (2003). *Komünist Manifesto*,(çev. Levent Kavas), İthaki Yayınları, İstanbul

McBride, Sean. (1993), "Bir Çok Ses, Tek Bir Dünya", *UNESCO Uluslararası Komisyon Raporu,* Ankara

Mumford, Lewis. (2007). *Tarih Boyunca Kent-Kökenleri, Geçirdiği Dönüşümler ve Geleceği*, (çev. Gürol Koca, Tamer Tosun), Ayrıntı Yayınları, İstanbul

Mutlu, A. (2011). "Metropol Kent Samsun'da Kentlilik Bilinci", *Orta Karadeniz Ajansı Proje Raporu,* Samsun

Okumuş, H. Şaduman. (2010). *Dünya'da ve Türkiye'de Mikro Finansman ve Yoksulluğun Azaltılması:Teori ve Uygulamalar,* İstanbul Ticaret Odası Yayınları, İstanbul

Özen, S. (1994). "Sağlık ve Sosyokültürel Yapı Değişkenleri", *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları Sosyoloji Dergisi,* S.5, ss. 133-145

Öztürk, M. (2012). *Agriculture, Peasantry and Poverty in Turkey in the Neo-liberal Age,* The Netherlands: Wageningen Academic Publishers

Öztürk, M. Kocacık, Faruk ve Gönültaş, Miraç B. (2016). "Suç Korkusu ve Risk Algısının Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi", *International Journal of Human Sciences,* Vol.13, No.1, ss.1488-1502

Öztürk, Ş. (2008), "Kırsal Yoksulluk ve Neo-Liberal Ekonomi Politikaları", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(5), ss.605-634

Pustu, Yusuf. (2006). *Küresel Kentten Dünya Kentine,* Sayıştay Dergisi, Sayı. 62

R. Erkan. (2002). *Kentleşme ve Sosyal Değişme*, Bilimadamı Yayınları, Ankara

Rein, M. (1977), *Problems in The Definition and Measurement of Poverty*, The Concept of Poverty, (ed. Peter Townsend), Heinemann, London.

Robertson, Roland. (1998). "Kültürel Görecelik ve Küresellik Sorunu", (ed. A. D. King) içinde, *Kültür, Küresellşeme ve Dünya-Sistemi*, (çev. G. Seçkin ve Ü. H. Yolsal, ss. 97-121), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara

Rodrisuez, Matt L. (2004). "Esnek Bir Yapıyla Uyum: Amerika Birleşik Devletlerinde Sosyal Kontrolün Yeni Yansımaları", (çev.Yakup Yılmazer), EGM Polis Dergisi, (42)

S. Şen. (2012). "Kentlilik Üzerine Düşünmek", *Toplum ve Bilim*, Sayı. 124, ss.103-125

Sallangül, Songül. (2004). S*osyal Devlet Bitti, Yaşasın Piyasa! Yeni Liberalizm ve Muhafazakârlık Kıskacında Refah Devleti,* Etik Yayınları, İstanbul

Sarıbay, A. Y. (2002). *Kültürel Bir Olgu Olarak Küreselleşme*, Ufuk Kitapları, Kayseri

Sassen, Saskia. (2000). "The Global City: Strategic Site/New Frontier", *American Studies,* Vol. XLI, Number: 2/3

Sezal, İhsan. (1992). *Şehirleşme*, Ağaç yayıncılık, İstanbul

Simmel, Georg (2003). *Modern Kültürde Çatışma,* (çev. Tanıl Bora-Nazile Kalaycı-Elçin Gen), İletişim Yayınları, İstanbul

Sipahi, Esra Banu. (2019). "Türkiye'de Kent Sakinlerinin Gündelik Yaşamlarındaki Suça Maruz Kalma Risk Algıları Üzerine Bir Araştırma", *Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi***,** Cilt.1, Sayı.46, ss.1-22

Smith, Anthony D. (2002). *Küreselleşme Çağında Milliyetçilik*, (çev. Derya Kömürcü), Everest Yayınları, Ankara,

Süher, Hande. (1991). *Türkiye'de Kentleşme,* Yeni Yüzyıl Kitaplığı, İstanbul

Şahin, Köksal. (2009). *Küreselleşme Tartışmaları Işığında Ulus-Devlet*, Yeni Yüzyıl Yayınları, İstanbul

Şenel, Alaaddin. (1985). *İlkel Topluluktan Uygar Topluma Geçiş Aşamasında Ekonomik Toplumsal Düşünsel Yargıların Etkileşimi,* Ankara

Şenel, Alaaddin. (2011). *Siyasal Düşünceler Tarihi*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara

Şengül, T. (2009). *Kentsel Çelişki ve Siyaset*, İmge Kitabevi, Ankara

Şengül, T. (2001). "Kalkınma Kuramlarında Kentler, Kentsel Çelişki ve Siyaset-Kapitalist Kentleşme Süreci Üzerine Yazılar", *Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademsi (WALD),* İstanbul

Şenses, F. (2001), *Küreselleşmenin Öteki Yüzü*, İletişim Yayınları, İstanbul.

Şentürk, Ünal. (1999).*Göç ve Kentlileşme: Malatya Örneği,* Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Malatya

Şenyapılı, Tansı. (1978). *Bütünleşmemiş Kentli Nüfus Sorunu,* ODTÜ Yayınları, Ankara,

Taş, Ethem, Koçar Hatike ve Çiçek, Yeter. (2017). "Mülteci Sorununun Çözümüne İlişkin Yeni Bir Yapılanma: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü", *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt.2, ss.1369-1383

Taşçı, Hasan. (2012). "Göçün Mekânı: Esenler ve Mekânın Değişimi", (Ed.Murat Şentürk), *Göç, Kentleşme ve Aidiyet Ekseninde Esenler'i Anlamak*, ss.155-184, Esenler Belediyesi Şehir Düşünce Merkezi Yayınları, İstanbul

Tatar, Hüsniye Canbay. (1997). "Şehirleşme ve Cemaatleşme", *Türk Sosyoloji Dergisi*, Genç Sosyologlar Derneği Yayınları, Sayı.3, İstanbul

Tatlıdil, Ercan. (1989). *Kentleşme ve Gecekondu*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir

Tekeli, İlhan. (2007). "Türkiye'nin Göç Tarihindeki Değişik Kategoriler" (Ed., Ayhan Kaya ve Bahar Şahin) içinde *Kökler ve Yollar: Türkiye'de Göç Süreçleri*, İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, ss.447-474

Tekeli, İlhan. (2015). *Kent, Kent Hakları, Kentleşme, Kentsel Dönüşüm*, Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul

Tekeli, İlhan. (1982). *Kentleşme Yazıları,* Turhan Kitabevi, Ankara

Tekeli, İlhan. (1998). *Türkiye'de İç Göç Sorunsalı Yeniden Tanımlama Aşamasına Geldi,* Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul

Temuçin, Kadir ve Yakar, Mustafa. (2013). "Türkiye Kırsalında Suçlar Ve Suçların Türlerine Göre Dağılışı (1997)", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt.6, Sayı.28

Topal, A. Kadir. (2004). "Kavramsal Olarak kent Nedir ve Türkiye'de Kent Neresidir?", *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bililmler Enstitüsü Dergisi,* Cilt. 6, Sayı. 1, ss.276-294

Topgül, Seda. (2013). Türkiye'de Yoksulluk ve Yoksulluğun Kadınlaşması. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 14*(1), ss.277-296

Toprak, Z. (2016). *Kent Yönetimi ve Politikası*, Siyasal Kitabevi, Ankara

Townsend, P. (1977), "Measure and Ecplanations of Poverty in High Income and Low Income Countries: The Problems of Operation alizing The Concepts of Development, Class and Poverty", *The Concept of Poverty,* (Ed. Peter Townsend), Heinemann Educational Books Ltd., London

Tönnies, Ferdinand. (2000). *Şehir ve Cemiyetler,* (çev.Ahmet Aydoğan), İz yayıncılık, İstanbul

Tuna, Korkut (1987). *Şehirlerin Ortaya Çıkışı ve Yaygınlaşması Üzerine Sosyolojik Bir Deneme,* İÜEF Yayınları., No.3232, İstanbul

Tükel, Haluk. (1998). "Küreselleşme Kıskacında Ulus-Devlet", *Görüş Dergisi*, Sayı 35, ss.62-70

Uçaktürk, T., Uçaktürk, A. ve Özkan, M. (2011). "Yerel Yönetimlerde Sosyal Sorumluluk Bağlamında Belediyecilik: Biga Belediyesi Örneği". V*I. Uluslar Arası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi, Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi,* ss.1-15

Uyanık, Yücel. (2008). *Neoliberal Küreselleşme Sürecinde İşgücü Piyasaları. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 10/2

Wagstaff, A. (2002). Poverty and Health Sector Inequalities. *Bulletin of the World Health Organization,* 80(2), ss.97-105

Wallerstein, I. (1998). "Ulusal ve Evrensel: Dünya Kültürü Diye Bir Şey Olabilir Mi?" (ed. A. D. King) içinde, *Kültür, Küresellşeme ve Dünya-Sistemi*, (çev. G. Seçkin ve Ü. H. Yolsal), ss. 121-138, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara

Wallerstein, Immanuel (1979), *The Capitalist World Economy,* Cambridge: Cambridge University Press

Warr, Mark. (2000). "Fear of Crime in the United States: Avenues for Research and Policy", *Measurement and Anaysis of Crime and Justice,* Vol.4, ss.452-489

Watts, Ann ve Watts, Thomas. (1981). "Minorities and Urban Crime Are They The Cause or The Victim?", *Urban Affairs Quarterly,* 16(4), ss.423-436

Weber, Max. (2003). *Şehir: Modern Kentin Oluşumu*, (çev. Musa Ceylan), Bakış Yayınevi, İstanbul

Wirth, Louis. (1928). *The Ghetto,* University of Chicago Press, Chicago

Wirth, Louis. (2002). " Bir Yasam Biçimi Olarak Kentlileşme", (der. Duru, Bülent ve Alkan, Ayten), içinde *20.YüzYıl Kenti,* ss.77-106, İmge Yayınevi, Ankara

Yavuz, Fehmi, Keleş, Ruşen ve Geray, Cevat. (1978). *Şehircilik, Sorunları Uygulama ve Politika*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Yayınları, No.412

Yavuzçehre, S., Pınar, ve Torlak, E., Sülün. (2006). "Kentsel Yaşam Kalitesi ve Belediyeler: Denizli Karşıyaka Mahallesi Örneği", *Süleyman Demirel Üniversitesi SBE Dergisi*, Vol.2, No.4, ss.184-207

Yaylı, Hasan. "Küreselleşmenin Kentler Üzerine Etkisi: İstanbul Örneği", *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi.*

Yılmaz, A. (2004). *İkinci Küreselleşme Dalgası, Kavram Süreç ve Sorunlar*, Vadi Yayınları, Ankara

Yılmaz, Cevdet. (1991). *Risk Kapıyı Kırınca , Kentlerde Yoksulluk, Güven ve Güvenlik,* Libra Yayıncılık, İstanbul

Yılmaz, E., ve Çitçi, S. (2011). "Kentlerin Ortaya Çıkışı ve Sosyo-Politik Açıdan Türkiye'de Kentleşme Dönemleri", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 2011/35, ss.252-267

Yılmaz, V. (2019). Kentlerin Gelişiminde Terörün Etkilerinin Değerlendirilmesi. *BEÜ SBE Dergisi*., 8(1), ss.213-223

Yörükhan, Ayda. (2006). *Şehir Sosyolojisinin ve İnsan Ekolojisinin Teorik Temelleri,* Nobel Yayınları, Ankara

Yurdusev, N. (1997). “Avrupa Kimliğinin Oluşumu ve Türk Kimliği”, (Ed. A. Eralp) içinde, *Türkiye ve Avrupa,* (ss.17-859, İmge Kitabevi, Ankara

Zencirkıran, Memet. (2017). “Toplumsal Sapma ve Suç”, *Sosyoloji* içinde (ss.231-253), Dora Yayıncılık, Bursa

2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanunun (PVSK), https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.2559.pdf

2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu, https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2803.pdf

3201 sayıl Emniyet Teşkilatı Kanunu, https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.3201.pdf

3797 sayılı Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun, https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/5.5.3797.pdf

5188 Özel Güvenlik Hizmetlerine Dair Kanuna, https://www.mevzuat.gov.tr/File/GeneratePdf?mevzuatNo=7190&mevzuatTur=KurumVeKurulusYonetmeligi&mevzuatTertip=5

5442 İl İdaresi Kanunu, https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.5442.pdf

Council of Europe, European Urban Charter, 2017, https://rm.coe.int/168071923d#P12_317

EGM, “Toplum Destekli Polislik Hizmetleri Yönetmeliği”, http://www.civilianoversight.org.tr/Source/Legistlations/E/Toplum_Destekli_Polislik_Yonetmeligi.pdf

Emniyet Genel Müdürlüğü, www.egm.gov.tr

HABİTAT Konferansları, https://www.google.com.tr/search?lei=cgJ6XuLpFoek1fAPu--b2As&q=Habitat%202%20pdf&ved=2ahUKEwi3iqC_k7PoAhUMC-wKHVSuBbwQsKwBKAB6BAgAEAE&biw=835&bih=575,

IMF. (2020). “GDP per Capita, Current Prices”, https://www.imf.org/external/datamapper/NGDPDPC@WEO/OEMDC/ADVEC/WEOWORLD

Kent Güvenliği Yönetim Sistemi,

https://www.havelsan.com.tr/sektorler/siber-guvenlik/ulke-guvenligi/cozumler/kent-guvenligi-yonetim-sistemi

Özden, Pelin Pınar, Ün, Kadir ve Hakan, İnce, Yusuf. “Kentsel Suç, Mekan ve Dönüşüm: Üsküdar ve Fatih İlçeleri Üzerinden Sorgulama” https://www.academia.edu/5706516/Kentsel_Su%C3%A7_Mekan_ve_D%C3%B6n%C3%BC%C5%9F%C3%BCm_%C3%9Csk%C3%BCdar_ve_Fatih_%C4%B0l%C3%A7eleri_%C3%9Czerinden_Sorgulama

Toplum Destekli Polislik. (2020). https://www.egm.gov.tr/toplum-destekli-polislik

UNDP (2000), *Human Development Report*, Chapter 4, “RightsEmpowering People in the Fight Against Poverty”, s. 73-88. : Erişim: http://hdr.undp.org/reports/

UNDP. (2018), "İnsani Gelişme Endeksleri ve Göstergeleri: 2018 İstatistiksel Güncellemesi", http://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/library/human_development/_nsani-geli_me-endeksleri-ve-goestergeleri--2018-statistiksel-gue.html

UNICEF ve Dünya Bankası. "Dünya genelinde yaklaşık 385 milyon çocuk aşırı yoksulluk içinde yaşıyor", http://www.un.org.tr/unicef-ve-dunya-bankasi-dunya-genelinde-yaklasik-385-milyon-cocuk-asiri-yoksulluk-icinde-yasiyor

United Nations Education, Scientific and Cultural Organization. (2015). "Education For All 2000-2015: Achievements and Challenges". https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374802

United Nations, Education for Sustainable Development, https://en.unesco.org/themes/education-sustainable-development

United Nations, Sustainable Development Goals, https://www.un.org/sustainabledevelopment/education/

World Bank. (2020). "Infant Mortality Rate", https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.IMRT.IN?locations=AF

World Bank. (2020). Poverty and Shared Prosperity Report 2020, Reversalas of Fortune.

World Health Organization. (2006). "International Migration, Health and Human Rights", https://publications.iom.int/system/files/pdf/iom_unhchr_en_web.pdf

World Inequality Report, https://wir2018.wid.world/